

Zondagsschoolboekje

Titel: Frans Wikkers

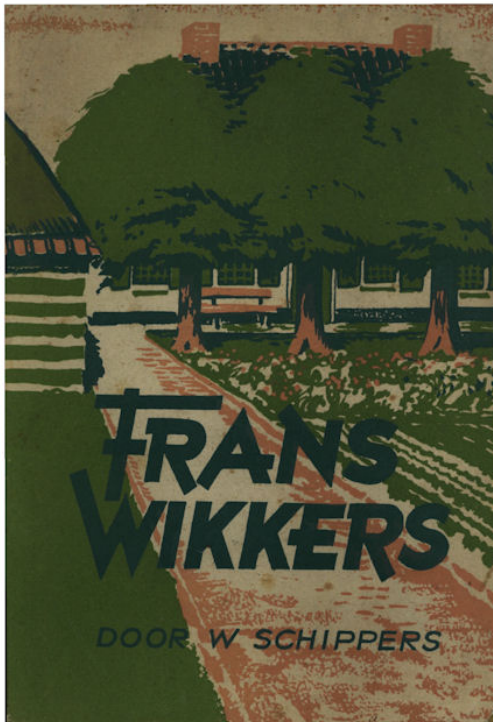
Auteur: W. Schippers

Illustrator:

Uitgever: J.N. Voorhoeve, 's-Gravenhage

Druk: 1

Jaar van uitgave: 1942

FRANS WIKKERS

Van W. Schippers zijn nog verkrijgbaar:
De visscher van Nispenrode, 2e druk
Het geuzenjong
Klavervier

W. Schippers

FRANS WIKKERS

J. N. VOORHOEVE · DEN HAAG

1942

HOOFDSTUK I

Een dure klap

Een mooie zomerdag was het geweest, een dag vol zonnenschijn en warmte, maar in den vooravond werd de warmte drukkend.

Reeds van vijf uur in den morgen, toen de eerste wagen wegreed van het ruime erf, en achter de hoeve om het veld inging om het geurige hooi op te laden, was men op de hoeve „Poelwijk” druk in de weer, en men dacht zelfs zoolang het nog licht bleef, niet aan ophouden. In deze omgeving noemt men een boerderij nooit anders dan een stee en Poelwijk is wel een oude, maar een mooie en goed onderhouden stee.

Het eigenlijke woonhuis staat afzonderlijk van de groote schuur, de stallen en de zoogenaamde wagenkeet, waarin het rollend materiaal en de landbouwgereedschappen een plaats vinden.

Voor het woonhuis, dat achter de groote schuur ligt, staan drie oude lindeboomen met korte, dikke stammen en zware kruinen.

Langs den geheelen voorgevel van het gebouw is een straatje van grijze tegels aangelegd en tusschen de beide ramen, met de groene vensterluiken, staat een bank op zware ijzeren pooten, waarop de boerin van Poelwijk en haar twaalfjarige dochter Rosien hebben plaats genomen.

’t Is met één oogopslag te zien, dat die twee moeder en dochter moeten zijn. De boerin van Poelwijk gold een goede twintig jaar geleden voor de mooiste jonge doch-

ter van het dorp, en destijds had eigenlijk niemand goed begrepen, waarom ze de vrouw geworden was van Pieter Galders.

Zeker, Poelwijk was een mooie hoistee en Pieter was de eenige zoon en erfgenaam, maar toch, als men ze in die dagen naast elkander naar de kerk zag gaan, maakte de jonge boer met zijn korte gedrongen gestalte, zijn vierkant hoekig gezicht en de sluke zandkleurige haren, een pooveren indruk bij zijn slanke, donkere vrouw.

Er werd gemompeld dat het geld een groote rol speelde, maar een feit was, dat niemand ook maar het geringste kon aanwijzen dat in staat was een schaduw te werpen op het huwelijksleven van de Poelwijkbewoners.

Rosien leek in alles sprekend op haar moeder; ze had dezelfde mooie, donkere oogen met de fijn gebogen zwarte wenkbrauwen, hetzelfde donkere, weelderige haar; alleen den eenigszins zwaarmoedigen trek van moeders mond miste het levenslustige kind.

Juist kwam een hoog opgeladen wagen in volle vaart het erf op rijden en stopte voor een der openstaande luiken van de schuur. De damp sloeg van de beide sterke paarden af, en het witte schuim stond hen om het gebit op den bek.

Boer Galders, die bij een ander luik stond, en aan wiens blik niets ontging, kwam een stap naar voren en zei kortaf, zooals zijn gewoonte was: „Je behoeft niet als een dulle te rijden, Janus; als er een ongeluk gebeurt loop jij daarbij de kans om den nek te breken maar ik draai in elk geval voor de onkosten op. En jullie, Wiek en Frans, zorgt dat je niet meer boven op het voer gaat liggen, ’k wil ’t niet hebben; als jullie meerijden, gaat dan in het „krat” of naast Janus zitten.”

„Jawel boer,” verdedigde zich Janus, „maar in ’t Zuid-

Oosten begint de lucht aan te zetten, en wat binnen is regent niet meer nat als straks de bui losbreekt." De boer knikte even en zei dan langs zijn neus weg: „'k Heb toch liever, dat je niet meer zoo dol rijdt, Janus."

Twee stevige jongens waren inmiddels van hun hooge zitplaatsen afgeklimmen en reeds uit de wijze, waarop ze dit deden, bleek hun verschil van karakter en temperament. Wiekert Galders deed het omzichtig en langzaam, terwijl Frans Wikkers zich langs de hooilading naar beneden liet glijden, met vluggen greep den rand van het krat pakte en reeds op den grond stond vóór Wiekert het krat had bereikt.

Heel dikwijls ziet men, dat menschen van geheel verschillend karakter elkanders omgang bij voorkeur zoeken.

Bij deze jongens was het in elk geval zoo. Van het oogeblik, dat ze voor het eerst naar de dorpschool gingen en in dezelfde bank naast elkander kwamen te zitten, waren ze kameraden geworden en gebleven.

Frans Wikkers was geen boerenzoon. Zijn vader had een winkel in het dorp. Maar niet alleen, dat ze uit geheel verschillende maatschappelijke omgevingen kwamen, ook in aanleg was er een groot verschil en dat kwam hun op school nog al eens te pas. Wiekert werd door niemand van zijn leeftijd overtroffen in het cijferen en rekenen, terwijl dat voor Frans juist de zwakke plek was, waarover hij altijd struikelde.

In andere vakken, zooals schrijven, teekenen, aardrijkskunde, geschiedenis was Frans Wiekert aanmerkelijk vooruit; door dit verschil in aanleg konden ze elkander vaak terecht helpen.

Frans Wikkers kwam heel veel op Poelwijk, en vooral de

9

dat na enkele minuten de eersten van den talrijken koppel uit een zijlsloot kwamen aanzwemmen. Uit de verte en dichterbij klonk als bewijs dat ook zij het sein gehoord hadden, het kwaken van de naderende waterbewoners.

Frans Wikkers deed dit werk altijd graag, niet alleen om de vijf centen per week en nu en dan een paar eenden-eieren, die de boerin hem meegaf naar huis, maar in hoofdzaak omdat hij zich sterk aangetrokken gevoelde tot de eenzaamheid in de vrije natuur.

Een uurtje geleden woei er nog een flauw koeltje, dat zacht tegen de spichtige bladeren van de knotwilgen aanblies, maar thans bewoog er zells geen grashalm meer en zwaar lag de broeiende hitte over het eenzame veld. De langs den slootkant loopende jongens hadden het warm en vooral den zwaar gebouwen Wiekert liep het zweet langs het gezicht terwijl zijn sluike haren hem op het voorhoofd plakten.

Nu en dan kwam een groepje eenden aanzwemmen uit de polderslooten en de jongens dreven ze tot wat meer spoed aan door met hun lange springstokken achter hen in 't water te plonzen. Wiekert was inmiddels bezig om den heelen koppel te tellen en nu en dan snerpte het scherpe geluid van zijn fluitje over den polder, er kwamen echter geen eenden meer opdagen.

„Hoeveel missen we er nog, Wiekert?" vroeg zijn makker. „We komen er nog vijf te kort, en dat is natuurlijk de groote, witte woerd met zijn kroost, die is altijd dwars."

„Dan gaan we hem zoeken, er zit niets anders op," meende Frans Wikkers, en stootte zijn pols stok in de modder van de sloot, waarlangs ze voortliepen.

Wiekert liep nog even door tot daar waar de sloot wat smaller werd; al ontbrak het hem niet aan durf, toch was

11

boerin was erg op hem gesteld, terwijl Rosien hem altijd miste als hij er niet was.

Wat de boer betreft, deze liet het maar zelden merken als hij iemand genegen was; in het tegenovergestelde geval behoefde men bij hem echter nooit in twijfel te verkeeren.

„Wiek, denk er aan, dat je de eenden nog uit den polder moet halen; 'k zou het maar wat vlug doen, vanavond krijgen we vast nog onweer."

De jongen gaf door een hoedknik te kennen, dat hij zijns vaders opdracht had verstaan. Hij keerde zich tot zijn vriend en zei: „'k Had veel liever nog een keer met Janus meegereden naar 't hooiland, 't is nog vroeg genoeg om die stomme dieren uit den polder te drijven, vindt je ook niet, Frans?"

„Rijden vind ik fijn, maar de eenden halen doe ik ook graag, en als je vader denkt, dat er onweer komt, moeten we het maar gauw zien te doen; als we wat geluk hebben, kunnen we misschien toch nog wel een keer met Janus mee."

Naast elkander liepen de jongens het breede erf over om achter de wagenkeet de pols stokken te gaan halen, waarmee ze over de slooten konden springen als dat noodig was.

Een oogenblik later volgden ze het smalle voetpad, dat achter Poelwijk om en door een breede sloot daarvan gescheiden, den uitgestreken polder inliep.

Wiekert haalde al gauw een houten fluitje uit zijn broekzak en schril en snerpend klonk het geluid daarvan ver in het rond.

Dit was het teeken voor de overal in de slooten van den polder rondzwemmende eenden om het nachthok op te zoeken en de meesten waren er reeds zóo aan gewend,

10

hij altijd voorzichtig en zou niet licht iets doen, dat slechts leek op waaghazerij. In tegenstelling met zijn vriend, die daarvoor maar al te gauw te vinden was.

Beide jongens konden uitstekend met den pols stok overweg en toen ze aan den anderen kant van de sloot stonden, zei Wiekert: „Als die witte met zijn aanhang maar niet weer in den molenvliet rondzwemt, zooals eergisteravond; dan zijn we met dien schelm nog niet klaar." Frans moest lachen om den toon waarop Wiekert dit zei; hij wist hoe zijn vriend er 't land aan had, om met deze drukkende warmte achter de eenden aan te loopen, en misschien de kans nog te missen om mee naar 't hooiland te rijden.

„'t Zal er nog op uitloopen, Wiek, dat we ze dicht bij den molen vandaan moeten halen, en als hij dan nog gaat duiken zooals eergisteravond, kunnen wij er voor vanavond wel naar fluiten om nog een voer hooi mee binnen te brengen."

De jongens liepen nu dwars door de weiden en tuurden overal in de slooten naar de achterblijvers, maar ze zagen er geen spoor van. Wiekert Galders liep het zweet tapelings langs het gezicht en hij moest nu en dan stilstaan om met zijn zakdoek voorhoofd en gezicht droog te vegen. Reeds naderden ze den rijweg en kregen ze den ouden watermolen in 't zicht, maar nog was er niets te bekennen van eenden in den helderen, breedden vliet, die eindigde bij het met mos begroeide scheprad van den molen.

Eindelijk kreeg Frans de zwerfers in 't oog. „Wiek, 'k zag een witten kop daar onder den kant bij het molenerf, kijk, daar zie ik hem weer."

Nu zag de boerenzoon hem ook. Ineengegroeid stonden vlier en seringestruiken op het naar den Vliet aflopend

12

gedeelte van het molenerf, en hun takken hingen zoo ver over het water, dat de daarachter gezwommen eenden niet te zien waren.

„Daar krijgen we last mee, dat zul je zien,” zei Wiekert, maar Frans meende dat het nog wel zou meevallen. Zoodra de jongens voorbij de struiken waren, begonnen ze met hun polsstokken in het water te stooten en te slaan.

Verschrikt kwamen de eenden achter de struiken vandaan en zwommen den vliet op in de gewenschte richting. Een tijd lang scheen het goed te gaan, totdat de groote witte woerd, de leider van het hem overal volgende troepje eenden, een paar keer met den kop draaide, om dan plotseling onder te duiken en zich achter de begroeide kanten van het water schuil te houden.

Wiekert, die toch al uit z'n humeur was, werd nu nog boosser en hij mompelde: „K Zou dat lamme dier wel den kop kunnen inslaan,” waarop Frans antwoordde: „Lam is hij alles behalve, eerder zoo vlug als water en 't ziet er naar uit, dat we hem nog lang niet te pakken hebben; laten we maar dadelijk de kanten langs gaan, dan moet hij wel voor den dag komen.”

De jongens stootten nu hun springstokken vlak langs den kant in de sloot, met het gevolg, dat de woerd snaterend te voorschijn kwam.

De andere eenden waren inmiddels aarzelend heen en weer blijven zwemmen en eerst toen de woerd, door de jongens opgejaagd, weer bij hen was, ging het opnieuw een poosje goed.

Vlak bij de dwarssloot, die naar de sloot om de hoeve liep, dook de witte opnieuw onder de polsstokken door. Wiekert Galders had een kalme, bedachtzame natuur en die verloochende hij niet gemakkelijk, maar nu de hitte

13

hem duchtig te pakken had, werd hij bleek van woede en wachte met hoog opgeheven polsstok op het weer boven water komen van den koppigen, onhandelbaren deserteur. 't Water in de sloot was heider, zoodat de witte eend duidelijk zichtbaar was, toen hij onder water voort-zwam en eindelijk weer boven kwam. Op dit moment bleek de verbolgen boerenzoon gewacht te hebben. Met kracht kwam zijn zware stok op het water terecht met dit gevolg, dat de witte woerd nooit meer zou duiken. De slag had doel getroffen en het dier dreef met den kop naar beneden op het water.

Geschrokken keek de dader zijn vriend aan en vroeg: „Zou hij dood zijn?”

„Dat kun je, dunkt me wel zien, je hebt hem de hersens ingeslagen, tenminste als een eend die heeft, in elk geval heeft je onbekookte slag hem den nek gebroken, en is hij morsdood.”

„Wat moet ik er mee aan, Frans? Er is maar één witte woerd bij den heelen koppel en vader laat altijd 's morgens de eenden uit, natuurlijk mist hij hem.”

Frans Wickers wist meestal nog al gauw raad te schaffen, maar dit was wel een heel moeilijk geval.

„'t Lijkt me het beste, dat we het dier uit 't water halen, mee naar huis nemen, en je maar eerlijk aan je vader vertelt, dat hij telkens onderdook, weer terugzwam en dat je toen een slag op het water gaf, juist op de plek, waar de kop van den woerd boven kwam.”

Wiekert scheen den raad van zijn makker nogal bedenkelijk te vinden, maar deze was al begonnen om met zijn polsstok den dooden vogel naar zich toe te halen.

„Schiet een beetje op, Wiek, kijk eens hoe donker de lucht wordt, laten we maken zoo gauw mogelijk uit den polder te komen.”

14

De van hun leider beroofde eenden lieten zich nu gemakkelijk opjagen, en toen ze tenslotte allen bij elkander onder een houten afdak gedreven waren, liet Wiekert een schuif in het latwerk zakken, waardoor ze voor den nacht veilig waren geborgen.

„Als ik den woerd nu eens bij de andere eenden gooi, zal vader denken, dat de andere woerden hem hebben doodgepikt,” opperde Wiekert heel arglistig.

„Dan zal je vader morgenochtend het cadaver nauwkeurig bekijken en onmiddellijk ontdekken, dat zijn nek gebroken is, wat de andere eenden onmogelijk gedaan kunnen hebben,” meende Frans.

Wiekert begreep dat zijn vriend gelijk had en Frans moest even glimlachen toen hij Wiek hoorde mompelen: „Je zult zien, dat 't mij centen kost, vader laat me vast en zeker dat lamme dier uit mijn spaarpot betalen.”

Een oogenblik later kwamen de jongens het erf op, juist toen een verwijderd gerommel uit de verte de nadering van het onweer aankondigde.

Op de stee heerschte nog een koortsachtige drukte, er was juist nog een voer hooi binnengekomen en met alle macht werkten de blanke hooivorken den voorraad binnen het luik.

Juist toen de eerste bliksemstraal uit de donkere wolkenbank naar beneden schoot, en een onweerslag onmiddellijk daarop volgde, gaf de boer last om de paarden af te spannen en den wagen onder het afdak van de wagenkeet te rijden.

Toen hij zich omkeerde ontdekte hij de beide jongens, die met hun polsstokken op de schouders naderbij gekomen waren.

Wiekert had den dooden eend achter zijn rug gehouden, maar nu liet hij den vogel aan zijn vader zien.

15

„De witte woerd is dood,” zei hij kortaf.

„Dat zie ik,” antwoordde zijn vader, „maar hoe komt dat?”

„Dat komt, dat komt,” stotterde Wiekert. . . .

„. . . . Omdat jullie hem dood hebben geslagen,” vulde de boer aan. „Wie heeft het gedaan?”

't Bleef een oogenblik stil. Frans Wickers staarde strak voor zich uit naar den grond en zei geen woord. Toen meende Wiekert dat hij niet langer moest wachten.

„We hebben hem bij den molen moeten opzoeken en toen we hem met zijn koppeltje gevonden hadden, wilde hij zich niet laten opdrijven naar huis, want telkens dook hij onder en zwam weer terug. Toen gaf ik met mijn polsstok een slag op het water en de kop van den witte zat er precies onder.”

Juist kwam de knecht, die den wagen in veiligheid had gebracht terug en de boer voegde hem toe: „Hier Janus, heb jij een eendenbout, jullie hebt er een stevig maaltje aan, en jij Wiek, moet uit je spaarpot achttien stuivers betalen, hoewel hij minstens een gulden waard is.” Boer Pieter keerde zich om, staarde nog even opmerkzaam naar den donkeren hemel boven hem en zei kort: „Naar binnen, Wiek en jij Frans naar huis als je nog droog thuis komen wil, 't kan nu nog net voor de bui losbreekt.”

De boerin, die al een paar maal bezorgd had uitgekeken of de jongens nog niet terug kwamen, toen de lucht zoo dreigend samentrok, was van de bank opgestaan, en ging door de zijdeur naar binnen. Ze was blij, dat de jongens veilig terug waren uit den polder. Het zinde haar niet, dat haar man Wiekert had opgedragen om geregeld iederen avond de eenden te gaan halen. In zulke dingen deed boer Pieter echter zijn eigen zin, en hoewel hij doorgaans met de meening van zijn verstandige

16

vrouw rekening hield, volgde hij zijn eigen meening als het iets betrof dat in verband stond met zijn bedrijf. Een oogenblik later was het kleine gezin op Poelwijk om de tafel geschaard in 't ruime achterhuis, dat men des zomers bewoonde.

„Hoe kwam jij aan dien dooden eend, Wiek?” vroeg op eens de boerin. Toen de jongen met norschen blik voor zich uit bleef kijken en met zijn antwoord scheen te aarzelen, zei de boer kortaf: „Hoor je niet wat je moeder vraagt, Wiek?” De jongen knikte zwiingend en daarop hield de boer aan: „Nou, zeg het dan.”

Eindelijk vertelde Wiek op zijn eigen manier, namelijk met zoo weinig woorden als hem maar mogelijk was, hoe het geval zich had toegedragen en hij eindigde met de opmerking, dat hij achttien stuivers moest betalen als schadevergoeding voor dien lastpost.

„Als de woerd zoo lastig was, mag je blij zijn, dat je voor achttien stuivers van hem af bent,” merkte Rosien wijsgeerig op.

Wiekert keek haar kwaad aan en mompelde: „Janus kreeg den bout, maar 't kost mij mijn centen.”

„Juist daarom moet je hem betalen, het zal je leeren om niet roekeloos te vernielen wat waarde heeft, je moet voelen dat daar tenslotte alles om draait.”

Nadat de boer dit had gezegd, en het was in vollen ernst, verdiepte hij zich weer in zijn courant, om nauwkeurig de marktberichten te raadplegen.

Op het gezicht van de boerin ligt een weemoedigen trek, en zacht neuriet ze:

„Naar geld, naar goed haakt ieder mensch,
Eens rijk te zijn is veler wensch.
Maar zielerust is veel meer waard,
Dan alle schatten van deez aard.”

2 Frans Wikkens

17

Heeft boer Pieter Galders de woorden van het oude lied gehoord? Waarschijnlijk wel, want zijn wenkbrauwen fronsen zich. Intusschen breekt de onweersbui los, de donderslagen doen de ruiten dreunen en 't bliksemvuur schiet in felle stralen langs de lucht.

18

HOOFDSTUK 2

Donkere schaduw boven Poelwijk

De zomer was voorbijgegaan, de winter gekomen en weer gegaan en thans ontkiemde opnieuw het jonge gras, terwijl de gouden sterren van het speenkruid zich reeds begonnen te vertoonen aan de beschut gelegen slootkanten.

De eenden van Poelwijk zwommen door de heldere slooten in den polder, maar Wiekert en Frans Wikkens zwierden niet meer met den polsstok op den schouder langs den molenvliet om ze terug te drijven naar de stee; die tijd was voorbij.

Op de dorpschool viel voor hen niet veel meer te leeren en zoowel de boer van Poelwijk als Wikkens de winkelier uit het dorp oordeelden, dat het nu tijd voor hun jongens werd om de school te verlaten en zich praktisch te bekwaamen voor den strijd om het bestaan.

Voor Wiekert Galders was dit gemakkelijk genoeg en eigenlijk een vanzelfsprekend feit. Hij moest natuurlijk komen in zijns vaders bedrijf, evenals zijn voorouders, want hij behoorde tot een oud boerengeslacht.

Voor Frans Wikkens was het een moeilijker geval en in den huiselijken kring was er reeds dikwijls over gepraat zonder dat men tot een besluit was gekomen in welke richting Frans gestuurd zou moeten worden.

Thans moest de beslissing vallen. Vader Wikkens, die zelf altijd bezig was, beschouwde ledigheid terecht als des duivels oorkussen en daarom moest Frans aan den slag. Zelf had de jongen geen bepaalde voorkeur voor iets dat redelijkerwijs uitvoerbaar was.

19

„Mij dunkt,” had vader Wikkens toen gezegd, „dat we er maar niet verder over praten moesten. 'k Heb opgemerkt, dat Frans aanleg heeft voor teekenen, dat is één feit; vervolgens dat hij, meer dan ons lief was, een liefhebber is van klimmen en klauteren, dat is het tweede feit. Overigens geloof ik niet, dat er iets is, waarin hij bijzonder uitblinkt, of het moest zijn, dat hij een goede hand schrijft, wat hem in elk beroep kan te pas komen. Welnu, wat zou je er van denken, moeder, als we eens probeerden om Frans bij baas Lindekamp, den timmerman, als leerjongen geplaatst te krijgen. Hij zou dan in de stad teekenen kunnen nemen en als hij zijn best doet, later bij leven en gezondheid, werk moeten zoeken ergens in een grooter bedrijf, om zich verder te bekwaamen in zijn vak.”

Moeder had bedachtzaam met het hoofd geknikt; in het dorp waren de kansen om iets anders voor Frans te vinden gering en zij vond het prettig, dat haar jongen dan tenminste voorloopig nog in 't ouderlijk huis zou kunnen blijven.

„Hoe denk jij erover, Frans?” was haar vraag. Het jong-mensch scheen nog al ingenomen met het plan van zijn vader, te meer omdat hij al eens over een kantoor had hooren praten en dat vooruitzicht trok hem heelemaal niet aan. Dan leek vaders plan hem veel beter en die richting zou het dus uitgaan.

Hendrik Wikkens, de winkelier, was op 't dorp een schier bij iedereen geacht burger. Vriendelijk en welwillend voor zijn leveranciers zoowel als voor zijn klanten, voor velen een onmisbare raadsman in moeilijkheden, was hij ook baas Lindekamp, den timmerman, meermalen terwille geweest. „Stuur je jongen maar bij me,” had deze gezegd, toen de winkelier hem om een plaats voor zijn zoon kwam vragen en reeds den Maandagmorgen daarop

20

was Frans naar den timmermanswinkel gestapt. Zijn bijna vijf jaar oudere broer Herman, die bij vader in de zaak was, benijdde Frans niet weinig, dat hij zoo'n mooi handwerk mocht leeren inplaats van met het hitten-wagentje winkelwaar bij klanten te moeten brengen en verder in winkel en pakhuis werkzaam te zijn.

Reeds dienzelfden zomer had vader Wikkers in de stad voor Frans een leeraar opgezocht, bij wien de jongen les kon nemen in bouwkundig teekenen.

't Werd nu voor Frans een druk leven. Als hij 's avonds wat vroeger klaar was dan de andere knechts, moest hij zich gauw verkleeden, haastig een boterham eten en dan had hij met het over de rivier varen mee, bijna een uur noodig, voor hij bij den teekeneleeraar was.

't Was 's avonds tamelijk laat voor hij weer thuis was, en al viel het wel eens zwaar, als de regen neerplaste of de stormwind over de rivier raasde, Frans was, hoewel niet groot van stuk, gezond en taai, en kon wel tegen een stootje.

Op Poelwijk kwam hij uit den aard der zaak lang niet meer zooveel als vroeger, doch Zaterdagavond kuisde hij geregeld het erf op om er den ouden schoolmakker op te zoeken.

Wiekert had hem erg gemist, den eersten tijd, dat Frans bij baas Lindekamp was en men hem de geheele week niet zag en Rosien niet minder, omdat Frans haar altijd hielp bij het onderhouden van haar bloemtuintje. Wiekert had daar geen lust in en geen geduld genoeg voor. Hij hielp wel eens, maar alleen dan als Frans Wikkers er bij was. Zoolang de zomer duurde placht Frans zijn Zaterdag-avonden steeds door te brengen op Poelwijk. Tegen den winter werden die bezoeken vanzelfsprekend steeds minder. Daar kwam nog bij, dat de timmermansleerling

21

wel eens mee, maar zodra de predikant trachtte zijn zieleleven te benaderen en zijn aandacht wilde bepalen bij het ééne noodige, dan zweeg de boer in alle talen en bepaalde zich slechts tot een hoofdknik of een licht schouderophalen.

„Er komt een tijd, Pieter, dat je deze dingen niet meer van je zult kunnen afschrijven; misschien is die betrekkelijk vraf, maar mogelijk ook veel dichterbij dan je vermoedt. En ten slotte maakt dat niet zoo heel veel uit, een feit blijft, dat iedere dag ons dichterbij het einde brengt,” had de boerin meer dan eens tot hem gezegd als hij zich zoo geheel afzijdig hield, maar oogenschijnlijk maakten die woorden even weinig indruk op hem als de poging van den dominee om het harde hart van den boer te bereiken.

„Ben ik dan zooveel slechter dan anderen? Doe ik iemand te kort, ben ik een drinker of vloeker, behartig ik mijn zaken niet zooals het behoort?” had hij zijn vrouw bij zekere gelegenheid gevraagd.

„Nee Pieter, je bent noch het een noch het ander, maar dit alles zal je niet baten als straks de dood wenkt en je den drempel der eeuwigheid over moet,” had ze toen eenvoudig geantwoord.

„k Ben gelukkig nog gezond, en als ik nu al over de dingen moet gaan tobben die gebeuren kunnen en gebeuren moeten, kan ik wel in een hoekje gaan zitten, of worden als een monnik in een klooster,” had de boer slechts opgemerkt.

Zijn vrouw wist het wel, dat het stugge gemoed van haar man ontogankelijk was voor elk geestelijk contact en daarom trachtte ze de harten van haar beide kinderen te bereiken met datgene wat door den vader schouderophalend terzijde werd geschoven.

23

meende te merken, dat zijn bezoeken aan Poelwijk boer Pieter niet geheel aanstonden.

Frans verbeeldde zich tenminste, dat zijn toch al norsche trekken nog strakker werden, zodra hij binnenkwam. Dit gold echter alleen den boer, de boerin was altijd even vriendelijk en hartelijk, evenals haar beide kinderen.

's Zondagsmorgens kwam Wiekert Gelders altijd een kwartier voor kerktijd bij Wikkers in den winkel.

Frans zat dan al op hem te wachten en samen gingen ze naar de oude dorpskerk.

't Gebeurde vaak, dat de boerin, die zelf trouw ter kerk ging, 's middags de jongelui vroeg naar de preek, het tekstwoord en wat er gezongen was.

Doorgaans wist Wiekert precies, welken tekst de dominee had behandeld en wat er gezongen was, maar van het gesprokene kon hij niet veel naverstellen. Bij Frans was het juist andersom, hij onthield zeiden wat men gezongen had, wist ook geen tekstoplaats meer, maar van de preek was aardig wat blijven hangen, dat hij met zijn eigen woorden weergaf. En het opmerkelijke daarbij was, dat Rosien veel meer had aan de korte samenvatting van Frans, dan aan de prediking zooals die in de kerk tot haar gekomen was.

Als boer Pieter aanwezig was, toonde hij niet de minste belangstelling, hoewel hij zelf ook wel ter kerke ging. Niemand kon van hem zeggen, dat hij geheel onverschillig stond tegenover het godsdienstig leven en ook zelden klopte men tevergeefs bij hem aan, waar het steun voor de kerk gold.

Op bepaalde tijden kwam de dominee met den ouderling op huisbezoek, en hoewel hij op die bezoeken niet erg gesteld was, liet hij het toch niet merken. Zoolang het gesprek ging over de dagelijksche dingen praatte hij nog

22

Vaak echter trof het haar pijnlijk, hoe sprekend Wiekert niet alleen uiterlijk, doch ook innerlijk op zijn vader leek.

Dezelfde zorg en toewijding voor het vee en het bedrijf, dezelfde koude berekening waar het geldelijk gewin of stoffelijk voordeel betrof, die de vader zoozeer bezat, waren in de kiem ook bij den vijftienjarigen zoon aanwezig. Wiekert fokte konijnen en hield duiven, enkel en alleen om ze te verkoopen tegen den hoogst mogelijken prijs. Hij verzorgde ze uitstekend, maar in hoofdzaak met het doel, om ze als handelsartikel de hoogste waarde te geven en die ook te kunnen bedingen.

De boerin had de gewoonte om des middags na den maaltijd iets uit den Bijbel voor te lezen. Ze deed dat reeds sinds ze als jonggehuwde vrouw haar plaats had ingenomen op Poelwijk.

Eerst had ze het met haar man geprobeerd, hem den trouwbijbel toegeschoven met de woorden:

„Pieter, jij wilt nu zeker wel geregeld lezen, thuis deed ik het steeds na vaders dood.”

De jonge boer had een oogenblik gearzeld en toen geantwoord: „k Had liever, dat je het dan hier ook maar deedt, ik lees niet graag hardop, en jij doet het allicht beter dan ik.”

Sinds dien tijd las ze iederen dag 's middags een gedeelte uit Gods Woord. Doorgaans had de boer moeite om wakker te blijven, maar tot zijn eer moet gezegd worden, dat hij daarin meestal slaagde. Nauwelijks echter was de Bijbel gestoten, of hij dommelde in voor zijn middagslaapje, dat nooit langer duurde dan precies een half uur. Dien tijd gebruikte de moeder nog al eens om met haar kinderen te spreken over de dingen die boven zijn, waar haar eigen hart zoo mee vervuld was. En ze merkte dan

24

heel goed, dat haar woorden bij Rosien ingang vonden, belangstelling wekten. Bij Wiekert echter kon ze nooit een aanknopingspunt vinden. Hij luisterde wel, maar maakte nooit een enkele opmerking of deed een vraag, die blijk gaf, dat hij er ook maar iets voor gevoelde. „Wiek wordt een goede boer, die zich geen knollen voor citroenen laat verkoopen en het bedrijf niet zal overlaten aan knechts en arbeiders, zoals er maar al te veel boeren zijn,” oordeelde Galders, wanneer zijn vrouw een enkele maal haar man er op wees, dat de jongen zoo ijskoud bleef tegenover alles wat even boven het gewone dagelijksche uitging.

„Is dat dan het eenige, waarvoor een mensch op aarde leeft? Voor jezelf schijn je er genoeg aan te hebben tot op heden, maar moet onze jongen ook zoo door het leven gaan met geen ander doel voor oogen dan „goed boeren” en zooveel mogelijk geld verdienen?” had vrouw Galders gevraagd.

„Zou jij dan liever willen, dat hij later een praatjesmaker werd, die op alle mogelijke vergaderingen, in kerkerad en gemeentebestuur, het hoogste woord voert, maar op zijn eigen stee den boel laat verlopen?” was het scherpe antwoord geweest.

Als boer Pieter bij zulk een gesprek met zijn vrouw zijn meening had gezegd, wachtte hij nooit haar antwoord verder af, maar ging aan zijn werk of liet op andere duidelijke wijze merken, dat hij niet verder op het onderwerp wenschte in te gaan.

Zoo gingen een drietal jaren voorbij en voor Frans Wikkers had die tijd nog al verandering gekregen. Hij had zijn vak uitstekend onder de knie gekregen, was bij baas Lindekamp uitgeleerd en werkte nu in een groot bedrijf van een bouwonderneming in de stad.

25

notitie. En eigenlijk zag Wiekert het vreemde volk, zooals hij het noemde, ook meestal liever gaan dan komen.

„Als je zoo doorgaat, wordt je nog menschenhuw,” zei Rosien eens tot hem. „Als vroeger Frans Wikkers de poort van Poelwijk binnenkwam, vond je het maar wát fijn. Nu ontloop je ook hem, geloof ik.”

„Och, als schooljongens hadden we het altijd fijn samen, maar Frans is nu timmerman en wij zijn boeren.... dat klopt niet met elkaar,” antwoordde Wiekert.

Door dat antwoord was voor Rosien een licht opgegaan. Daarom dacht ze, keek vader donker als hij hier kwam en liet Wiek een vriend los, die hem eigenlijk liever is dan alle boerenzoons hier uit den omtrek. Maar ik vergeet een ouden vriend niet zoo gauw, mompelde ze. De zeventienjarige boerendochter kon en wilde den jongen timmerman niet uit haar gedachten bannen en nu en dan ontmoette ze hem 's Zondagsmorgens bij den kerkgang. Ze hadden ook wel eens samen een eindje opgelopen, maar op zijn gewone stroeve, stugge wijze had haar vader haar te kennen gegeven, dat het geen pas gaf voor een jonge boerendochter om zoo familiaar met een ambachtsman om te gaan. De kans om Frans Wikkers te ontmoeten was trouwens toch langzamerhand geringer geworden, daar hij heel dikwijls ver buiten de stad werk had en de afstand te groot was, om 's Zaterdags thuis te komen. Maar ook als hij wel thuis was, verscheen de jonge Wikkers zoo goed als nooit meer in de kerk. Zo lang hij in 't ouderlijk huis was, sprak het als vanzelf, dat hij Zondagsmorgens met zijn vader meeding, maar in den vreemde had hij deze gewoonte al gauw opgegeven. Liever trok hij er op den eenigen vrijen dag met kameraden op uit, dat beviel hem beter dan het zitten tusschen vier steenen muren. Kwam hij dan, na soms vele

27

Lindekamp had Wikkers zoo lang mogelijk bij zich gehouden, de jongen had plezier in het vak, toonde een helderen kop te bezitten en kon met zijn kameraden zoo wel als klanten uitstekend opschieten. Bovendien was hij ook tot een degelijk, ernstig jongmensch opgegroeid. Moeite en verdriet waren hem niet bespaard gebleven en het ergste wat hem in die jaren kon overkomen was de dood van zijn moeder geweest, van wie hij zooveel hield.

Thans, in het vroege voorjaar, was zijn oudste zuster getrouwd, haar man was werkmeester geworden op een groote fabriek in de stad en Frans had bij hem een onderkomen gevonden. Zaterdagsmiddags ging hij echter geregeld naar huis om 's Maandagsmorgens weer vroeg te vertrekken.

Op Poelwijk was hij in lang niet meer geweest en van de schooljongensvriendenschap met den boerenzoon viel niet zoo heel veel meer te merken. De wegen van de beide jongens liepen te ver uiteen.

Frans kwam in aanraking met jonge handwerkslieden van zijn leeftijd en daar hij gemakkelijk in den omgang was, zochten velen zijn vriendschap.

Eenzoo ging het met Wiekert Galders, die meer met boerenzoons uit de omgeving in aanraking kwam dan voorheen, hoewel hij uit zichzelf niet gemakkelijk zijn stuggen, eenzelvigen aard verloochenen kon.

Er kwam nu geregeld jong volk op Poelwijk, want ook Rosien had vriendinnen gekregen en zoowel de boerenzoons als de boerendochters vonden het gezellig op de stee. De boerin had er slag van het gezellig te maken. Wat boer Pieter betreft, men nam hem zooals hij was. Met de jonge kerels wilde hij nog wel eens een woordje wisselen, maar van de meisjes nam hij zoo goed als geen

26

weken weg te zijn geweest, Zaterdagsavonds laat in zijn dorp thuis, dan toonde hij doorgaans niet veel lust, om den volgenden morgen naar de kerk te gaan.

Vader had hem menigmaal ernstig vermaand. Maar Frans meende, dat als hij de geheele week en soms vele weken achter elkander niet thuis was geweest, men niet van hem moest vergen, dat hij nog een groot gedeelte van zijn tijd in de kerk ging zitten. Ten slotte had vader Wikkers zijn pogingen opgegeven. Hij sprak niet meer met zijn zoon over God en Zijn dienst, maar wel tot God over zijn jongen, die steeds verder afdaalde.

Behalve vader Wikkers was er nog iemand, die den jongen timmerman miste op zijn gewone plaatsje; dat was Rosientje Galders.

't Was wel vreemd voor een lang niet onknappe, flinke boerendochter als Rosien, dat ze nog zooveel dacht aan den speelmakker van haar kinderjaren, terwijl dat jongmensch reeds lang zijn eigen weg gegaan was en thans leefde in de drukte van een woelige wereld, waarin men zoo vlug vergeet wat achter ligt. En dat te meer, waar rijke boerenzoons uit de omgeving nu reeds om het achttienjarig meisje heenzwermden. Ze leek op haar moeder, had dezelfde slanke gestalte, dezelfde kleur van oogen en ook weelderig, bruin haar; zoo moest de boerin er hebben uitgezien toen Pieter Galders naar haar hand dong.

De omgeving op Poelwijk was vrijwel dezelfde gebleven, maar wie Rosien nauwkeurig gade sloeg, merkte wel, dat er bij haar iets veranderd was. Zeker, ze kon nog wel eens vroolijk lachen en Wiekert plagen als vroeger, maar dat werd steeds minder; er scheen zich een zekere loomheid van haar meester te maken, die ze vroeger nooit gekend had. Het liefste zat ze bij gunstig weer op de bank

28

voor het huis met den hond, dien ze eens als jong diertje van Frans Wikkers had gekregen. Wanneer haar moeder haar daar soms ongemerkt gade sloeg, kon de schrik haar om 't hart slaan als ze dacht aan de vreeselijke ziekte, die haar broers en zusters zoo jong reeds aangreep en weg-rukte. „O Heer, bewaar m i j n kind daarvoor,” bad ze dan, vaak in stilte.

29

orde, die er steeds op Poelwijk heerschten. Onder de kruinen van de dicht bebladerde linden teekende zich reeds een donkere schaduw, maar op de bank voor het huis speelde nog de gulden zonneschijn. Wat was het stil in de omgeving van het erf en het woonhuis; een paar kippen scharrelden wat rond bij den stal, en over de hoog opgroeiende vlierstruiken naast de poort fladderden een paar bonte vlinders als wilden ze zoo lang mogelijk genieten van den mooien dag. Onwillekeurig hield Frans den pas wat in om tenslotte even stil te staan, den blik gericht op de mooie bezitting van boer Pieter Galders.

„'t Lijkt wel of Poelwijk door zijn bewoners verlaten is,” mompelde hij voor zichzelf heen, „de eenige levende schepsels, die ik zie, zijn kippen en musschen. Als regel liep boer Pieter aan het einde der week over het erf te kuieren en zat de boerin met Rosien op de bank; thans was er niemand te ontdekken.”

Frans Wikkers staakte zijn alleenspraak, trok zijn reiszak wat hooger naar den schouder en wilde zijn weg vervolgen. Nauwelijks had hij echter eenige minuten geloopt, of hij begreep waarom tenminste een der bewoners van Poelwijk niet op de hoeve was. Rosien kwam namelijk onverwacht den heek om en natuurlijk bleef Frans staan.

„Wel, Frans, je staat net te kijken alsof je voor 't eerst Poelwijk ziet,” zei ze lachend.

„Ik stond even te kijken naar jullie erf en dacht juist: wat is het ongewoon stil op de stee, niets dan een paar kippen, zelfs Roosje niet op de bank en dat met zuik mooi weer.”

Een lichte bloe kleurde de wangen van het meisje, toen zij den jongen werkmán even aanzag.

31

HOOFDSTUK 3

Roode roos of gouden ster

In den morgen was het nog nevelig, maar reeds vroeg in den middag bleek de kracht van de Septemberzon in staat om den mist te verdrijven.

't Was Zaterdagmiddag en Frans Wikkers, die eenige weken buiten de stad had gewerkt, was thans op weg om den Zondag in de ouderlijke woning door te brengen. Vlug liep hij den dijk over langs de rivier, die op dat punt van den oever gescheiden werd door een steeds breeder wordenden griendzoom. Na een afwezigheid van drie of vier weken zocht hij toch altijd met genoeg de ouderlijke woning weer op.

't Was nog stiller geworden in het oude huis, vooral voor vader, nu ook de jongste dochter des huizes was getrouwd en een bejaarde vrouw de zorg voor de kleine huishouding op zich genomen had.

'k Zal vroeger dan anders thuis zijn, dacht Frans, toen de oude kerktoeren vijf slagen liet hooren. Juist was hij een bocht in den kronkelenden rivierdijk gepasseerd en thans kon hij den nok van het ouderlijk huis en daar boven-uitstekend de toppen van de oude wilgen langs den rijweg al zien. Maar ook een ander punt had zijn aandacht. Even voor hem uit, onder aan den dijk, lag Poelwijk met de verweerde ijzeren poort, waar hij als jongen vaak bovenop klom en Wiekert hem nooit durfde volgen, omdat hij volgens zijn zeggen er het nut niet van inzag. Schuin vielen de gouden stralen op het groote, zorgvuldig aangeveegde erf, dat getuigde van de netheid en

30

„Vader en Wiek zijn een half uur geleden naar Volters gereden op „de Westkamp,”” vertelde ze.

Wiek had namelijk, toen hij de vorige maand twintig jaar geworden was, een nieuwe tilbury gekregen en nu waren ze er samen op uit om een jong paard te koopen, waarvoor op de Westkamp wel kans bestond.

„Is bij mij thuis alles goed, Rosien,” informeerde Frans nu, „k ben in bijna twee maanden niet in 't dorp geweest, had aldoor werk ver van huis.”

„Ja hoor, k ben pas nog in den winkel geweest en sprak kort geleden je broer Herman. 't Gaat met je vader ook nog al tamelijk goed.”

„Dank je voor dit bericht, k ben blij er mee, ik vind dat vader na moeders dood snel verouderd is, maar misschien verbeeld ik het mij maar.”

„Nee Frans, dat is geen verbeelding, 't is mij ook opgevallen, vooral als ik hem 's Zondags in de kerk vaak alleen in jullie bank zie zitten.... jij komt er, geloof ik, ook niet meer, is het wel?”

De jongen staarde even strak voor zich uit; dan zei hij: „Och, als je zoo nu en dan voor een enkel daagje thuis bent, kom je er niet zoo gemakkelijk toe om van dien betrekkelijk korten tijd nog een paar uur af te nemen om tusschen de kerkmuren te gaan zitten. Ik heb dan meer behoefte, om eens oude vrienden te ontmoeten met wie ik altijd omgang had.”

„Zeg liever ronduit, dat je er geen zin meer in hebt; het zal niet lang meer duren of je vindt de menschen, die het nog wel doen, eigenlijk hopeloos onderwetsch en niet met hun tijd meegaande.”

„Zoo moet je nu niet praten, Rosien, dat bedoel ik niet; 't staat je niet mooi, om een armen jongen, die net terug is van de reis, zoo pardoos de les te lezen.”

32

„Je bent nog dezelfde grappenmaker van vroeger,” viel ze hem in de rede, terwijl ze moest lachen om zijn kwasi verontwaardigd gezicht. „Maar je sprak daar van oude vrienden opzoeken, wie bedoelde je daarmee?”

„Wel, Huib van den smid bijvoorbeeld, de twee jongens van den bakker, en dan ga ik nog al eens naar baas Lindekamp.”

„Dus die oude vrienden zoek je nog wel op; waarom kun je den weg naar Poelwijk dan niet meer vinden? Daar had je toch ook eens oude vrienden, of ben je die glad ver-

geten?”

„Vergeten is het woord niet, Roosje, jou in geen geval, maar je weet heel goed, dat je vader liever boerenzoons als Gerrit van Outeren en Leen Volters op zijn erf ziet dan Frans Wikkers, den timmerman!”

‘t Bloed steeg Rosien naar de wangen; ze kon helaas niet tegenspreken, dat de jonge werkman de dingen zag zoo-

als ze werkelijk waren. Maar toch trachtte ze het nog te vergoelijken door te zeggen:

„Dat denk je maar, Frans, vader is immers altijd wat stroef van aard, dat behoeft je je niet zoo aan te trekken. Maar daar komt juist moeder naar buiten om te kijken waar ik blijf. Ga mee een kop koffie drinken, moeder vindt het in elk geval prettig. Of verdenk je haar ook al, dat ze liever anderen ziet dan jou?”

Daar had Frans niet van terug; hij moest toegeven, dat de boerin van Poelwijk hem altijd goedgezind was geweest, van zijn jongenstijd af.

Toch sribbelde hij nog even tegen met het argument, dat hij in geen zeven weken thuis was geweest.

Maar ook dat wist het meisje weg te redeneeren door hem te vertellen, dat zijn vader toch nog aan ‘t werk was en hij thuis niet zoo vroeg verwacht werd.

3 From Wikkers

33

machtige kruinen der lindeboomen, door het zachte windje bewogen, boven hem als een beschermend dak waren uitgebreid, vergat hij den stuggen boer, den vroegeren schoolkameraad, en hij vertelde van zijn leven en streven in de nieuwe omgeving, waarin hij nu altijd verkeerde.

Hij was van plan maar kort op Poelwijk te blijven en toen hij zijn koffie had gedronken en er inmiddels een half uurtje was verlopen, stond hij op.

„Ik zal maar eens zien, dat ik mijn einddoel bereik,” zei hij, „de zon begint al aardig te dalen en...”

„Nee, blijf nog even zitten, Frans,” viel Rosien hem in de rede. „Met koffiedrinken geldt bij ons nog steeds: een is geen. Ik haal nog even een kopje voor je.”

„Zie je wel, Wikkers,” merkte de boerin lachend op, „dat Roos net als vroeger de baas over je speelt! En nu ben je nog maar net hier.”

Feitelijk had Wikkers geen bepaalde haast; hij ging dan ook weer zitten en praatte over alles en nog wat met de beide vrouwen. Het was voor Rosien alsof haar oude vriend haar een blik deed slaan in een wereld, die haar geheel vreemd was.

Hij was nog dezelfde Frans van voorheen, toen hij al zoo gezellig kon vertellen van al wat hij meemaakte en in zijn boeken las, en waar zelfs Wiek zoo stijf en zoo strak naar kon luisteren, dat hij er zijn eten voor zou hebben laten staan.

„Maar nu moet ik toch werkelijk weg, anders denkt vader dat ik weer niet kom,” viel hij plotseling zichzelf in de rede.

Juist was hij opgestaan en wilde vertrekken, toen boer Pieter met zijn zoon Wiekert de poort van Poelwijk binnenkwamen.

35

Eindelijk liet Frans zich bepraten, te meer, waar het ver-langen bij hem gegroeid was, om evenals vanouds nog weer eens de poort van Poelwijk binnen te gaan.

Naast Rosien liep hij langs de doornhaag tot aan het tuinhek, waar de hond aan de ketting lag.

Onmiddellijk staakte het dier zijn toornig geblaf toen hij de stem van zijn meesteres herkende. „Wacht even, Frans, dat ik hem los gemaakt heb. Ik kan Bruin nooit meenemen naar het dorp, omdat hij altijd de neiging heeft om met andere honden te vechten.”

Voorzichtigheidshalve hield ze het mooie, sterke dier nog bij zijn halsband vast, omdat ze niet wist, hoe het de aanwezigheid van een vreemde op het erf zou opnemen. Ook Frans was daar niet zoo heel gerust op, maar bang was hij niet, klopte hem vriendschappelijk op den kop, wat de hond nog eenigszins wantrouwend toeliet. Toen Rosien hem echter geheel losliet sprong hij onmiddellijk tegen Frans op om hem als ‘t ware te overtuigen, dat er van zijn kant geen gevaar te duchten was.

„Kijk eens, moeder, wien ik nu heb meegebracht,” riep Rosien, zodra ze haar moeder zag.

„Wel, wel, Wikkers, wat hebben we jou in lang niet ge-zien; je doet er goed aan, dat je Poelwijk ditmaal niet voorbij loopt.”

Frans voelde de welgemeendheid van deze woorden en toen de boerin hem uitnoodigde een kop koffie te blijven drinken, kwam de oude bekoring, die het verblijf op Poelwijk steeds voor hem had gehad, met volle kracht terug.

„Zullen we op de bank maar koffiedrinken?” vroeg Rosien en tegelijk wees ze Frans het plaatsje aan, waar hij vroeger altoos placht te zitten.

Nu hij weer op de oude bank zat en de bladeren in de

34

Wiekert had een mooi, donkerbruin paard aan den halster, dat het nog een jong dier was, bleek wel aan de schichtige wijze waarop het snoof en de ooren nu eens spitste en dan weer plat langs den nek legde.

„Kijk,” zei de boerin, „daar komen vader en Wiek terug van Westkamp en ze schijnen zaken te hebben gedaan ook. Je moet je bezoek nog eens gauw herhalen, Wikkers,” voegde ze er aan toe, toen de jonge man haastig afscheid nam; „we hooren op Poelwijk dan nog eens nieuws uit een andere bron dan gewoonlijk.”

„Je moet het vast doen, Frans,” voegde het meisje er aan toe.

Slechts met een nauw merkbaar hoofdknikje gaf hij antwoord.

Toen Frans met zijn reiszak over den schouder op het erf boer Pieter en diens zoon tegenkwam, groette hij hen met het gewone: „goedenmiddag samen”, maar de boer scheen zooveel oog te hebben voor het pasgekochte paard, dat hij geen acht sloeg op den groet van den jongen werkman; in elk geval gaf hij er niet den minsten blijk van.

„Wiek” zei hij met harde stem, „breng dien bruine maar dadelijk in de wei, maar zorg, dat de andere paarden niet bij hem kunnen komen en sluit goed de hekken.”

De jonge boer ging dwars het erf over en verdween achter de schuur.

„k Ben ook eigenlijk dwaas, dat ik me laat verlokken om toch weer op een erf te komen, waar men mij liever niet ziet,” mompelde Frans voor zich heen. Terwijl hij drittig voortstapte naar huis, steeg een gevoel van bitterheid in hem op tegen den boer, die zich niet verwaardigde om zijn groet te beantwoorden.

Voor hij de ouderlijke woning had bereikt had hij die

36

bittere opwelling met zijn gewone luchthartige opgeruimdheid van zich afgeschoven.

Wat raakte hem tenslotte die zuurmuil van een boer? Zou hij zich daarom den mooien Zaterdagavond laten vergallen? Hadden de boerin en Roosje hem niet hartelijk en vriendelijk ontvangen?

Wat was zijn jeugdvriendin mooi en slank geworden, maar toch... 't was Frans opgevallen, dat ze niet zulke volle, blozende wangen meer had als vroeger en telkens moest ze moeite doen om een lastige kuch te onderdrukken.

Toen Frans Wikkers de ouderlijke woning had bereikt en er zijn vader en broer Herman begroette, was hij Poelwijk en boer Pieter met zijn zoon reeds glad vergeten.

't Was de boerin en Rosien niet ontgaan, dat noch boer Pieter, noch Wiekert den groet van Frans Wikkers hadden beantwoord en dat had beiden eenigszins pijnlijk getroffen.

Moeder had het hoofd geschild over wat zij noemde „dwaazen hoogmoed“, maar bij Rosien was het jonge bloed aan 't koken geraakt. Toen even later haar vader en Wiekert een oogenblik op de bank kwamen zitten, en moeder naar binnen ging om voor de boterhammen en koffie te zorgen, zei ze niets en had slechts aandacht voor haar hond, die droomerig zijn kop ophief toen ze hem aan zijn lange ooren trok. De boer sloeg er geen acht op, maar Wiekert merkte heel goed, dat er iets was, dat Rosien hinderde.

Op zijn manier hield hij veel van zijn eenige zuster en het gebeurde maar zelden, dat de goede harmonie werd verstoord. Maar nu ze met geen enkel woord blijk van belangstelling toonde voor het in een boerengazin belangrijke feit, dat een jong paard zijn intrede had gedaan,

37

voelde hij heel goed, dat er iets haperde en hij begreep ook wel wat.

„Hoe vindt jij den bruine, Rosien, is het geen pracht-beest?“

„'k Zou het je niet kunnen zeggen, je liep zoo gauw met het dier weg, alsof je het had gestolen.“

„Ah zoo, ik dacht al, dat er iets was, dat je hinderde. Staat het soms in verband met het onverwachte bezoek van Frans Wikkers?“ voegde hij er aan toe.

„Wat kwam die jongen van Wikkers hier eigenlijk uitvoeren, had hij soms een boodschap?“

't Was boer Pieter, die dit vroeg en Rosien antwoordde: „Nee vader, een boodschap had hij niet, maar ik ontmoette hem hier voor de poort en vond het aardig hem uit te noodigen een kop koffie met moeder en mij te drinken. Hij had er eigenlijk niet veel lust in, maar op mijn aandringen kwam Frans, die jarenlang schier elken dag op Poelwijk te vinden was, er toe om met me mee te gaan. We hebben hier gezeten en gezellig een uurtje met elkaar gepraat, nietwaar moeder?“

De boerin, die juist kwam zeggen, dat de koffieboterham gereed was en door het openstaande raam gehoord had wat er op de bank gesproken werd, zei langs haar neus weg:

„Ja zeker, we hebben weer eens iets gehoord uit een andere omgeving, waar andere toestanden heerschen dan hier op het dorp.“

De boer kneepte de lippen vast op elkaar, alsof hij elk woord wilde tegenhouden, en Wiekert, die in zijn hart toch wel iets voelde van een zekere onvoldaanheid, misschien zelfs zelfbeschuldiging, gaf daaraan uiting door te zeggen: „'t is waar, Frans was vroeger altijd een gezellige vriend en 'k ging destijds met niemand liever

38

om dan met hem, maar we zijn geen schooljongens meer, die tijd is voorbij. Frans kreeg andere vrienden en ik ook, tenminste (en Wiekert haalde onverschillig de schouders op) wat je vrienden noemen wilt. Een kameraad als Frans was, vind ik toch niet meer, dat weet ik zeker.“

„Dan begrijp ik niet, hoe het mogelijk is, dat jij je niet verwaardigt zulk een ouden kameraad te groeten en hem voorbij te loopen alsof je hem niet kent,“ zei Rosien en deze opmerking klonk veel scherper dan men van haar gewoon was.

Wiekert keek haar ietwat verbouwereerd aan en ging dan voorzichtig voort: „'t Was volstrekt niet mijn plan om Frans zoo voorbij te loopen, maar vader kommandeerde mij zó nadrukkelijk, om den nieuwoop in de wei te brengen, alsof hij bang was, dat het dier onmiddellijk op hol zou slaan...“

„Kom,“ zei de boer, terwijl hij langzaam opstond en zijn pijp uitklopte, „we gaan aan tafel; zeur niet zoo lang over wat geen praat waard is. Dat die timmermansjongen hier met Wiek kwam spelen zegt niets, julie zijn nu geen kinderen meer en ik zie Wikkers liever niet op mijn erf, houd je dat voor gezegd, Rosien. 't Moet niet meer gebeuren, dat je hem binnenhaalt, begrepen?“

„En toch zal dat nog wel eens voorkomen, Pieter,“ merkte de boerin kalm op, „ik zelf heb hem uitgenoodigd om nog eens te komen oploopen als hij in het dorp is.“

„Frans Wikkers zal geen voet meer binnen de poort van Poelwijk zetten, moeder, daar kunnen vader en Wiek gerust op zijn. Waarom zou hij zich hier zoo schottig laten behandelen? Hij weigerde eerst toen ik hem vroeg mee te gaan koffiedrinken; op mijn aandringen deed hij het ten slotte. 't Spijt me nu genoeg, dat ik het hem vroeg,“ zei Rosien nog.

39

„Des te beter,“ meende de boer droog, „'k hoop, dat hij zooveel verstand heeft om uit eigen beweging geen bezoeken hier meer te brengen, dan behoef ik het hem niet te zeggen.“

Veel werd er aan tafel doorgaans nooit gesproken, maar thans verliep de maaltijd al bijzonder stil.

Na het eten maakte Wiekert zich klaar om naar het dorp te gaan, terwijl de boer zijn gewonen rondgang deed. Voor hij de deur uitging bleef hij nog even talmen en zoodra moeder even weg was, kwam Wiekert naast zijn zuster staan en zei zacht: „Ben je nog boos, omdat ik Frans niet heb gegroet?“

't Meisje haalde zwigend de schouders op en de jonge boer had verder ook niets te zeggen, stapte de deur uit, terwijl hij in zichzelf mompelde: „Wat maak ik me er eigenlijk ook druk over, vader heeft gelijk. Frans Wikkers heeft hier feitelijk niets meer te maken.“

Een kwartier later slenterde Rosien over het grasveld naar haar bloemtuintje. Ze dacht terug aan dien Meidag, ruim vier jaar geleden, toen Frans Wikkers een bundeltje knollen met een paar groene scheutjes erop in den grond had geplant. Ze was dien dag jarig geweest en Frans, die toen bij baas Lindenkamp werkte, had de dahlisknollen meegebracht. Dat was de laatste keer, dat hij op Poelwijk was geweest, want reeds toen had hij gemerkt, dat de boer er hem liever niet dan wel zag. En nu was hij er op haar verzoek weer geweest, waarschijnlijk voor het laatst. Ze begreep maar al te goed, waarom vader de poort van Poelwijk voor Frans gesloten wilde houden. Vader was bang, dat de timmerman werk zou maken van zijn dochter; daarom alleen wilde hij hem hier niet zien. Dat Gerrit van Outeren en Leen Volters om haar heen draaiden, wist hij wel en als die groetten liep hij ze nooit

40

zonder een woordje voorbij. Maar Gerrit en Leen waren ook beide zoons van rijke vlasboeren....

Met een paar gele dahlia's in de hand liep Rosien terug langs de rozenhaag, waaraan hier en daar de bloemen, die in het voorjaar bloeiden, verwelkt en in elkaar geschrumpeld aan de struiken hingen. Ze sneed ze zooveel mogelijk af. Toen ze een poosje zoo bezig was, huiverde ze ineens van kou, hoewel de avond zeldzaam zacht was en toen ze een paar keer kuchte kwam er even een pijnlijke trek om haar mond. Het duurde maar even, dan was het weer voorbij. Ze stak het grasveld dwars over en toen ze bij het huis was, stond haar moeder in de open deur. Lachend stak ze den bos bloemen omhoog en vroeg:

„Wat vindt u mooier, moeder, gouden sterren of roode rozen?“ Maar 't gezicht van de boerin stond ernstig; de schaduw van een vagen angst was over haar gevallen. Ze had het zachte hoesten van haar dochter wel gehoord en het geluid van die droge kuch kende ze maar al te goed.

„Kom liever binnen, Roos, 't is wel een mooie avond, maar de zon is weg en 't begint nevelig te worden,“ zei ze bezorgd. 't Viel haar nu bijzonder op, dat de vroeger zoo blozende, volle wangen van Rosien bleeker werden en smaller.

Weer hoestte het meisje en kwam dezelfde pijnlijke trek van daarstraks om haar mond, aan 't scherpiend moeder-oog ontging dat niet.

„Doet het pijn, Roos, als je hoest?“ vroeg ze.

„Pijn kan ik het nu bepaald niet noemen, maar 't is wat stekkerig en gevoelig in mijn borst.“ Ze scheen er zelf niet veel beteekenis aan te hechten; luchthartig voegde ze er bij: „'k Zal kou gevat hebben, 'k ben nu en dan een beetje huiverig ook, maar 't heelt niets te beteekenen. Zeg me

41

HOOFDSTUK 4

Beroold.....

Boer Galders was, evenals zijn vader, een vlasboer, dat wil zeggen, dat een groot deel van zijn bedrijf op den vlashandel was ingesteld.

Er was vroeger door de boeren in wijden omtrek veel geld mee verdiend en de meeste vlasboeren waren dan ook welgesteld. Sommigen, onder wie ook Pieter Galders, gingen voor rijk door.

Door verschillende omstandigheden echter was daar verandering in gekomen en de vlasboeren, die doorgaans stevige winsten konden boeken, zagen die winst telkens inkrimpen en minder worden, zoodat er ten slotte geen winst meer gemaakt werd, ja zelfs verliezen werden geleden. Er waren er onder hen, die halsstarrig aan het oude, eertijds zoo loonnende bedrijf vasthielden in het onwrikbaar vertrouwen, dat de kans nog wel eens keeren zou.

Pieter Galders echter had daar een andere meening over; hij was een boer met een koel berekenend karakter en een goeden kijk op alle dingen, die betrekking hadden op zijn beroep. Hij had den vlasbouw niet opeens losgelaten, maar door dien tak van zijn bedrijf geresgeld in te krimpen en in dezelfde mate akkerbouw en veeteelt uit te breiden, was het hem gelukt zonder noemenswaardig verlies de vlasserij grotendeels te kunnen uitschakelen en zich voorloopig toe te leggen op meer winstgevend zaken.

„Als het getij verloopt, moet je de bakens verzetten,“ had

43

maar liever wat u mooier vindt: gouden sterren of roode rozen?“

De boerin drong met geweld de onrust en den angst weg, die haar bekreep en ze zei zoo opgeruimd en onbevangen als het haar mogelijk was: „Ik vind de gouden sterren prachtig, maar de roode roos verkies ik toch, omdat de gele dahlia wel blinkt als goud, maar de roos behalve haar kleur ook zoo heerlijk ruikt.“

„Dat is waar,“ antwoordde het meisje, „maar één ding hebben ze gemeen, namelijk, dat zoowel de roode roos als de gouden ster spoedig verweken en vergaan.“

42

de boer tot Wiekert gezegd, toen deze vroeg of zijn vader bang geworden was en de vlasserij niet meer aandurfde. Wiekert kwam tamelijk veel op Westkamp; de negentienjarige zuster van Leen Volters scheen nog al aantrekkingskracht op hem uit te oefenen. Boer Volters nu was juist een rasechte vlasboer, die het bijna als een punt van eer scheen te beschouwen om het oude bedrijf te blijven handhaven.

„De bakens verzetten als het getij verloopt, is goed voor een schipper, maar het is de vraag of dit ook voor de vlasserij geldt,“ placht hij te zeggen.

„Jij praat de lui van Westkamp na, Wiek; laat Joost Volters maar op Westkamp doen wat hem goeddunkt, ik blijf op Poelwijk de lakens uitdeelen, begrijp dat goed, Wiek.“

Wiekert had er wel zooveel van gesnapt, dat hij voortaan niet meer over dit onderwerp in dien geest behoefde te spreken. Dat boer Pieter een juist inzicht in deze zaak bleek te hebben gehad, bewees de uitkomst wel.

De prijs voor het geheel bewerkte vlas stond nog lager dan het vorige jaar, terwijl het koren tegen zeer hoogen prijs kon worden verhandeld.

Boer Pieter had dezen herfst een prachtige oogst binnengehaald en met koel geduld wachtte hij precies den juiste tijd af om zijn voorraad van de hand te doen.

Op dezen guren Decemberdag reed boer Pieter met het melkwagentje naar het veer, waar hij paard en wagen stalde, om verder te voet over het veer en naar de stad te gaan. Het was betaaldag en ten kantore van den groot-handelaar ging hij het geld ontvangen voor het geleverde graan. 't Was koud op den melkwagen, maar de boer was van jongsaf aan de buitenlucht gewend, kon wel tegen een stootje. Hij had den kraag van zijn zware overjas omhoog gezet en liet even de leidsels op den glanzenden

44

rug van het paard rusten, wat voor het dier een aansporing was, om er wat meer gang in te zetten.

Thuis had Galders nauwkeurig berekend, hoeveel geld hij straks moest ontvangen en thans was hij in gedachten al weer bezig met plannen maken, op welke manier dat geld het best rentegevend gemaakt kon worden.

De weg naar het veer was voor een goed loopend paard niet ver en voor de boer nog met zijn berekeningen klaar was gekomen, had hij de veerstoep bereikt en hield stil voor de herberg. Boer Galders was niet gewoon om de gelagkamer binnen te gaan; doorgaans hielp hij in den stal den knecht met uitspannen, om zeker te zijn, dat paard en voertuig goed verzorgd werden, en ging dan meteen over.

Toen Galders in den stal kwam, zag hij daar nog eenzelide soort wagentje staan als het zijne, terwijl aan de lange ruif tegen den donkeren achterwand een groot, zwart paard stond vastgebonden. Hij herkende paard en wagen direkt als het eigendom van Joost Volters van Westkamp. Deze deed dan ook de deur van de gelagkamer juist open, toen Galders er vlug voorbij wilde gaan om zoo mogelijk de veerboot nog te halen, die hij voor het vertrek had hooren beilen.

„Aha, buurman Galders! Nu, maak maar geen haast meer, de boot gaat al van den kant, de knecht heeft de loopplank binnengetrokken.”

„Dat spijt me, 'k had graag meegegaan, want ik ben toch al wat laat en 't wordt vroeg donker,” antwoordde Galders.

„Het donker kun je toch niet ontloopen, Galders; laten we een glas bier drinken en als je dat te koud is neem je iets dat verwarmt; 't is in elk geval binnen beter dan buiten.”

45

is, om te verbouwen wat beter loonend blijkt te zijn. Dat heb ik gedaan en ik vaar er niet slecht bij.”

Joost Volters maakte een afwerend gebaar met zijn dikke hand.

„Jawel, jawel, dat weet ik allemaal even goed als jij, maar is de kans niet even groot, dat er een verandering ten goede komt? En zoodra dat gebeurt, is de schade, die we de laatste paar jaar geleden hebben, weer gauw genoeg ingehaald. Als het met de vlasserij goed gaat, is er geen ander product, dat er tegenop kan.”

Nog even gingen de beide boeren op dit onderwerp door. Galders had inmiddels de glaasjes nog eens laten vuilen, want hij wenschte niet te drinken op kosten van zijn buurman.

Kort daarop zei hij: „Kom, ik ga opstappen, ik hoor de veerbel luiden en 'k zou niet graag deze boot missen. Dan kon het kantoor van mijn afnemer weleens gesloten zijn.”

„Dat zou jammer zijn, Galders. Geld ontvangen doen we allemaal graag en jij gaat straks met een dikke portefeuille naar huis; pas er maar terdege op, ze worden schaarsch.”

Beide boeren stonden nu op, betaalden den waard en terwijl Joost Volters den stal inliep om zijn wagentje te laten inspannen, ging Galders naar de aanlegplaats van de veerboot, waar juist de brugplank op het plankier geworpen werd. Geen van beiden hadden ze acht geslagen op den man aan het andere tafeltje, die, toen hij zijn eenvoudigen maaltijd binnen had, de verfrommelde krant had opengevouwen en er met belangstelling in scheen te lezen. Een nauwkeurig opmerker zou het wellicht zijn opgevallen, dat de man, ondanks zijn belangstelling voor zijn nieuwsblad, toch scheen te luisteren naar het ge-

47

Galders was geen herbergklient, maar buiten in den schepen wind op de veerboot wachten, waarmee een klein half uur gemoed was, leek hem toch ook niet.

„Wat wil je gebruiken, Galders?” vroeg de joviale boer van Westkamp, toen ze tegenover elkaar aan een tafeltje bij de kachel hadden plaats genomen.

Voor bier vond Galders het te koud en koffie kon hij thuis zooveel drinken als hij lustte, daarom bestelde hij maar een oude klare, evenals Joost Volters.

„Was op dezen tijd van den dag stil in de gelagkamer van de stalhouderij; behalve de beide boeren was er slechts één gast, een magere, sobergekleede man, die aan een ander tafeltje een paar boterhammen nuttigde. De man had slechts even een snellen blik geworpen op de twee boeren toen ze plaats namen bij de kachel; daarna lette hij oogenschijnlijk niet meer op hen, doch scheen al zijn aandacht te bepalen bij zijn boterhammen en een courrant, waarin ze gewikkeld waren geweest. Hoewel de boer van Poelwijk niet bepaald spraakzaam was, kon hij toch, als het maar over zijn bedrijf ging, wel los komen en spoedig was hij dan ook met Volters in een zakengesprek gewikkeld.

„'t Heeft me altijd verwonderd, dat een van den ouden stempel zooals jij, de vlasserij heeft laten schieten, terwijl je bedrijf er toch ook geheel op was ingesteld, even goed als het mijne.”

Galders haalde bij deze opmerking van Volters even de schouders op en antwoordde op zijn gewone zakelijke manier:

„Dat behoeft je toch niet te verwonderen; als men jaren achtereens ziet, dat een artikel steeds minder opbrengt en tenslotte de onkosten niet eens meer goed maakt, wordt het mijns inziens tijd, als men er voor in de gelegenheid

46

sprek der beide boeren. Mogelijk zou die opmerker dan ook hebben gezien, dat de scherpe grijze oogen van den man even hadden geflikkerd als van een jachthond, die wild ruikt, toen Volters de opmerking maakte over de dikke portefeuille.

Nauwelijks waren de boeren de deur uit of ook de man stond op, gooiden nonchalant de luttelcenten van zijn vertering op de toonbank en ging naar buiten.

Tusschen andere menschen in kwam hij op de veerboot en juist toen hij in het gangboord van de boot stapte, ging Galders het ijzeren trapje af naar de kajuit.

De magere man bleef, ondanks den guren wind, die dwars op de rivier stond, op het dek en bleef gedurende den overtocht achter de koelkast; bij de machine, waar hij nog iets opving van de warmte, die de stoomketel uitstraalde. Toen de boot vastlag aan den anderen oever en de passagiers den wal opgingen, volgde de man boer Galders op eenigen afstand, maar zoo, dat het onmogelijk iemand kon opvallen. Hoewel het nog betrekkelijk vroeg was, lag het voor de hand, dat de schemering spoediger dan anders zou invallen; de lucht werd zoo grauw en dik alsof er een sneeuwbul te wachten stond.

Galders, die, zoodra hij aan wal stapte, even naar de lucht had gezien, scheen ook niet veel goeds te verwachten; hij trok den kraag van zijn overjas nog wat hooger op en verhaastte zijn tred.

Het kantoor, waar de boer moest zijn, lag bijna geheel aan 't andere eind van de stad en de weg, dien hij volgde, liep voor 't grootste gedeelte langs een binnenhaven, die uitmondde in de rivier.

Boer Pieter was met den weg, dien hij gaan moest, goed bekend; reeds jaren deed hij zaken met het kantoor, waar hij meestal zelf kwam. Nu echter had hij, voor hij van huis

48

wegging, nog even in dubio gestaan of hij zijn zoon niet zou meenemen, 't was wel eens goed als de jongen met zakenmensen in aanraking kwam, hij was toch al zoo eenzelvig, hoewel dat, volgens de opvatting van zijn vader, geen kwaad kon; dat was hij immers zelf ook!

De boerin had vanmorgen vroeg, toen hij gereed stond om naar den stal te gaan, nog tegen hem gezegd: „k Zou Wiek meenemen, Pieter; als je terugkomt van het kantoor, heb je een groot bedrag bij je en men kan nooit weten; je leest maar al te vaak, dat buitenlui in de stad worden beroofd.“

„Maar wat voor buitenlui zijn dat ook,“ had de boer minachtend geantwoord. „Kerels, die er niet tegen kunnen om met geld in den zak te loopen, graag een slok gaan drinken, zich met vrouwvolk ophouden, om zich tenslotte te laten meelokken en uitplunderen. Voor iets dergelijks behoefde Wiek niet mee te gaan, maar 't kon geen kwaad als men hem eens op het kantoor zag, dat was altijd goed als de boer later zelf eens niet kon gaan; men kende hem dan vast.“

Wiek had er echter geen lust in gehad om mee te gaan, hij hield heelemaal niet van de stad en van kantoren nog minder; bovendien was er thuis werk genoeg.

De boer had er niet verder op aangedrongen, maar als 't weer eens voorkwam, dat er zaken in de stad te behandelen waren, moest Wiek beslist mee; 't werd tijd, dat hij een beetje zelfstandiger werd.

De wind was inmiddels opgestoken en juist toen boer Galders het ouderwetsche kantoorgebouw in 't oog kreeg, begonnen de eerste sneeuwvlokken naar beneden te dwarrelen.

't Was hier een oud stadsgedeelte en een steen in den

4 Frans Wikkens

49

Iedere zenuw was gespannen en zijn luisterend oor ontging niet het minste gerucht.

De man met het duister verleden wist, dat hij hoog spel speelde; als de aanslag, dien hij op het punt stond te plegen, mislukte, kon hij er op rekenen, dat hij heel wat jaren opgeborgen zou worden, terwijl hij bovendien nog iets te goed had. Gelukte het hem echter en kon hij met zijn buit uit de voeten komen, dan behoefde hij in de eerste jaren zich geen zorg te maken voor zijn levensonderhoud. Van zijn vak was hij behanger en stoffeerder en zoo lang zijn vrouw leefde, had hij met dit werk eerlijk zijn brood verdiend. De eenzaamheid en de herinnering aan zijn verloren geluk had hij echter niet kunnen dragen; zijn knagend verdriet groeide uit tot bitterheid, met godsdienst had hij altijd den spot gedreven en niets was hem overgebleven, waaraan hij zich kon vasthouden om staande te blijven, nu zijn vrouw was gestorven.

Nooit was hij een drinker geweest, maar nu zocht hij de kroegen op om zijn eenzaamheid te ontloopen.

Het ging met hem van kwaad tot erger. Hij kwam beschenken op zijn werk en werd ten slotte ontslagen. 't Gelukte hem niet om ander werk te krijgen en hij was genoodzaakt het eene stuk huisraad voor en 't andere na te verkoopen om in zijn onderhoud te voorzien.

Toen stak hij de hand uit naar het eigendom van een ander en het gevolg daarvan was gevangenisstraf.

't Ging van kwaad tot erger en nu stond hij hier om den hoek van het slop als een bandiet te loeren op een argeloozen buitenman. 't Waren zijn laatste centen geweest, die hij in de herberg bij het veer had betaald en nu was de nood dan ook zoo hoog gestegen, dat hij nergens meer voor terugdeinsde.

51

gevel van het kantoorgebouw vermeldde door een jaartal, dat het reeds dagteekende uit het midden van de zeventiende eeuw.

Achter het kantoor bevond zich het groote pakhuis met de breede deuren aan den havenkant; langs de andere zijde liep een lang, donker slop, dat in een armoedige buurt uitliep.

Galders ging de hardsteenen stoep op en trok aan den ring met den blinkenden leeuwenkop. De jongste bediende liet hem binnen en ging hem voor naar het privé-kantoor van den patroon.

De boer had op zijn weg van de aanlegplaats van de veerboot naar het kantoor geen enkelen keer omgezien. Maar al had hij dit gedaan, dan zou hij nog den man niet hebben opgemerkt, die tegelijk met hem in de herberg aan de overzijde van de rivier was. Er was trouwens ook niets opvallends in, dat deze persoon het slop inging, dat langs het pakhuis liep.

Inmiddels begon de sneeuw dichtter te vallen en daardoor kwam de schemering nog vroeger dan anders; in het nauwe slop, tusschen de hooge muren van de oude gebouwen, was het reeds tamelijk donker.

Om den hoek van het slop, aan den linkerkant, sprong de muur een weinig naar binnen, waardoor een hoek werd gevormd. In dien hoek was het volslagen donker en hier verborg de magere, lange man zich tegen den van ouderdome afgebrokkelden muur.

In het slop was niemand te bekennen, aan den voorkant langs de haven liepen nog een paar schippers, diep in de kragen van hun jekkers gedoken, vlak voorbij, maar verder was de havenkant als uitgestorven.

Met uitgestreken hals en felien, scherpen blik, loerde de man nu en dan om den hoek van het slop.

50

Met de hand, waarin hij den zwaren boksbeugel hield geklemd, in den zak van zijn versleten regenjas, iedere zenuw gespannen en gereed om op zijn prooi toe te springen, schenen hem de minuten wel uren toe. Toen Galders het geld, dat hij voor zijn levering moest ontvangen, had nageteld, borg hij het bankpapier zorgvuldig weg in zijn leeren portefeuille, stak ze in den binnenzak van zijn overjas en knoopte die dicht. Het hoofd van de zaak liet hem zelf uit, maar sloot onmiddellijk weer de deur, want de wind joeg de sneeuw met kracht naar binnen.

„'t Is bar weer geworden, en al aardig donker,“ mompelde de boer, terwijl hij den kraag van zijn jas omhoog trok en de trap afliep naar de straat.

Nauwelijks echter had hij den hoek van het slop bereikt, of de man, die daar op hem stond te loeren, dook achter hem op en een hevige slag met den boksbeugel trof het slachtoffer tegen het achterhoofd en deed hem, met een gesmoorden schreeuw, voorover tuimelen in de sneeuw. De boer was echter taal en sterk. Onmiddellijk trachtte hij op te springen, maar weer trof hem een felle slag, nu boven op het hoofd, dat thans geheel onbeschermd was, daar zijn pet was afgevallen. Na een derden slag bleef hij liggen en gaf geen geluid meer.

Bliksemsnel greep de aanrander den bewusteloozen man onder de armen en sleepte hem een paar meter het donkere slop in. Nu kwam het er op aan, om zijn slachtoffer uit te plunderen en hij rukte met zulk een kracht de jas van den boer open, dat de knopen er af vlogen. Zijn van opwinding bevende vingers gleden van boven naar beneden langs den binnenkant en reeds voelden ze de portefeuille zitten in den binnenzak, die echter ook met een stevigen knoop was gesloten.

52

De dief gunde zich geen tijd om den knoop los te maken, maar trachtte er dien af te rukken. De stevige stof bood echter weerstand. Ten slotte liet de knoop na nog een hevigen ruk los en in minder dan geen tijd had de aanrander thans de portefeuille van het slachtoffer te pakken.

Maar juist toen hij overeind sprong om zich uit de voeten te maken, werd met een ruk een deurtje geopend van het oude pakhuis en twee mannen snelden er uit.

De voorste was niet groot, maar blijkbaar vlug en gespierd, want eer zijn metgezel goed en wel buiten was, had hij den roover in den borst gegrepen.

Deze vocht echter voor zijn leven en voor den buit, die hem op 't uiterste oogenblik nog zou ontgaan. Hij trachtte zijn aanval met den boksbeugel te treffen, maar struikelde over de op den grond liggende gestalten van den boer en beide mannen rolden over elkaar in de sneeuw. Nu was de bandiet verloren, want de andere man, een groot, zwaargebouwd persoon, greep hem ook vast en in een oogwenk was hij thans overmand en lag machteloos op den rug, terwijl de kleinste, die hem het eerst aanviel, hem de knie op de borst zette.

„Kun jij hem er onder houden, Wickers?” riep de groote man. „dan vraag ik even op 't kantoor of we hem daar kunnen brengen tot er politie gehaald is; er moet ook onmiddellijk voor het slachtoffer gezorgd worden. Hij beweegt zich nog, dus spoedige hulp is dringend gewenscht.”

„Ga maar gerust, meneer, ik houd hem wel,” antwoordde Frans Wickers, want deze was het, die zoo terechtersing ingreep en den roofmoord verhinderde.

De oorzaak voor de plotselinge verschijning van Frans Wickers en diens metgezel op de plaats van de misdaad

53

had volstrekt geen buitengewone reden. Het oude pakhuis van de graanfirma werd bouwvallig en moest een grondige restauratie ondergaan; daarvoor had men zich tot de bouwonderneming gewend waar Frans Wickers werkzaam was.

Direct na den middag was een opzichter, vergezeld door Wickers, gekomen en samen hadden ze de zaak opgemeten en schetsen gemaakt, die voor bestek en teekening noodig waren. De korte middag was vlug voorbijgegaan en bij kunstlicht hadden ze haastig nog een en ander afgemaakt om daarna hun paperassen bij elkaar te zoeken. Juist toen ze daarmede gereed waren en Frans met een petroleumlamp in de hand den opzichter voor wilde gaan naar de trap, die naar de verdieping voerde, welke gelijk lag met de straat, meende de opzichter een geluid te hooren, dat hem deed stilstaan.

„Wacht even, Wickers, ik hoorde een schreeuw, 't zou me niets verwonderen, wanneer er iets gebeurde in het donkere slop hiernaast. . . .”

Frans had onmiddellijk de lamp neergezet op de onderste trede van de trap.

„k Hoorde ook een gil,” zei hij, „zal ik even gaan kijken, we zijn hier vlak bij een zijdeurte.”

Daar hij op 't zelfde oogenblik opnieuw een verdacht geluid hoorde en nu of een zwaar lichaam of ander voorwerp het slop werd ingesleept, wachtte hij niet op antwoord, maar ontgrendelde het deurtje en sprong naar buiten, met het bekende gevolg.

Immiddels was de opzichter het kantoor binnengesnel en had hulp ingeroepen, waarna hij zoo spoedig mogelijk terugliep naar de plek, waar hij dacht dat zijn jonge metgezel de handen vol zou hebben om den aanrander, die groter was dan hij, er onder te houden.

54

„'t Had echter Wickers niet veel moeite gekost, want toen de onverlaat achteruit over zijn slachtoffer was heengedruimd, kwam hij met een geduchten smak op het achterhoofd terecht, waardoor hij voor 't oogenblik in elk geval buiten staat was om zich van zijn vluggen, gespierden tegenstander te ontdoen.

Er kwam nu spoedig genoeg voldoende hulp ter plaatse.

De onmiddellijk door den patroon uitgezonden bediende liep een langs de haven surveilleerenden politie-agent tegen het lijf.

Juist toen deze den hoek van het slop omliep deed boer Galders een poging om op de been te komen en trachtte de aanrander zijn polsen los te maken uit de knellende vingers van Wickers.

Hij gaf deze poging echter aanstonds op, toen de opzichter hem bij den schouder greep en weer neerdrukte in de sneeuw.

„We hebben hier een knaap te pakken, die den man, die daar op den grond zit, heeft neergeslagen; op 't oogenblik, dat wij hem grepen, was hij juist bezig hem uit te plunderen.”

Met deze woorden bracht de opzichter den agent op de hoogte van den toestand en deze scheen voorloopig genoeg te weten. Zonder verder ergens naar te vragen, haalde hij een paar handboeien te voorschijn en in een oogwenk zaten ze om de polsen van den booswicht.

Intusschen had Galders kans gezien zich half op te richten. Verward keek hij om zich heen en mompelde: „Wat is er toch, wat gebeurt er met me?”

Daarna bracht hij de hand aan het hoofd en zonk weer steunend neer.

„Het is warempel boer Galders, die zoo juist met een

55

groot bedrag bij zich mijn kantoor heeft verlaten,” riep thans de graanhandelaar, die vergezeld door een paar bedienden het slop in kwam.

„Kan het slachtoffer voorloopig naar uw kantoor worden gebracht, mijnheer?” vroeg de agent. Na een bevestigend antwoord te hebben ontvangen, verzocht hij den omstanders, om den boer naar binnen te dragen, terwijl hij zelf den arrestant voor zijn rekening nam. Nauwelijks hadden de opzichter en Wickers den geheel versuften boer in het verwarmde en verlichte kantoor gebracht, of reeds verscheen er meer politie en werd onmiddellijk om een dokter gezonden. Zoodra het slachtoffer in de verlichte kamer was gebracht, herkende Frans Wickers, die daarstraks den graanhandelaar wel een naam had hooren noemen, maar door den tellen wind dien niet had verstaan, tot zijn schrik in den gewonden man den boer van Poelwijk.

Galders zag er erbarmelijk uit. De slagen waren hem door een met stalen punten voorzien boksbeugel toegebracht en bij elken slag waren de punten hem in de hoofdhuid gedrongen, zoodat zijn hoofd vol kleine, maar leelijke wonden zat.

Met dikke stralen liep hem het bloed in den nek en langs het bleke gezicht.

„Doe hem 'n zware overjas uit en tracht met een schoonen doek het bloed wat te stelpen,” zei de graanhandelaar, die reeds een en ander had laten brengen, „maar denk er aan, dat in een der binnenzakken van de overjas een portefeuille met een groot bedrag aan bankpapier zit; dat had ik hem juist uitbetaald, toen hij mijn kantoor verliet.”

De geboiede aanval, die tusschen twee agenten tegen den muur stond, keek strak en starend voor zich uit en

56

had sinds het oogenblik, dat hij werd overmand, nog geen enkel woord gesproken.

„Jij wist natuurlijk, dat deze man zooveel geld bij zich had, nietwaar?” zei de agent, die er het eerst bij was. De man haalde de schouders op en mompelde dan onverschillig: „Dat zou wel eens kunnen zijn.”

De agent vroeg voorloopig niets meer, maar onderzocht nauwkeurig zijn zakken, betastte en beklopte hem overal, zonder evenwel een spoor van de portefeuille te ontdekken, die ook niet meer in den verscheurden binnenzak van de overjas werd gevonden. Er was nog een mogelijkheid, de dief kon de portefeuille hebben weggeworpen toen Wikkers hem aangreep, of misschien ze tijdens de korte worsteling, die daarop volgde, verloren hebben.

„Dadelijk zoeken,” gelastte de agent die de leiding had, maar hoewel de andere politiemannen, bijgestaan door een paar bedienden van het kantoor en Frans Wikkers, geruimen tijd de plek en de naaste omgeving afzochten, werd niets anders gevonden dan het boksijzer, dat de aanrander had gebruikt om Galders neer te slaan.

In de sneeuw en bij lantaarnlicht was het dan ook geen gemakkelijk zoeken en buitendien waren er al heel wat menschen in het slop gekomen, zoodat het eigenlijk geen doel had verder te zoeken.

Inmiddels was ook een dokter verschenen, die spoedig met zijn onderzoek gereed was en een voorloopig verband legde. Juist toen hij er mee klaar was, kwam Galders weer tot bewustzijn; hij herkende zelfs in de hem omringende mannen Frans Wikkers, en scheen ook iets te begrijpen van wat er met hem was gebeurd. Duidelijk zei hij tegen Wikkers: „Mijn wagentje staat in de uitspanning bij het veer aan den overkant, wil jij naar Poelwijk rijden en vertellen wat er gebeurd is? Maar niet te erg maken.”

57

Daarop wendde hij zich tot den graanhandelaar met de vraag: „Ben ik mijn geld kwijt?”

„Dat komt mogelijk nog wel terecht,” antwoordde deze, maar deze woorden drongen waarschijnlijk niet meer tot Galders door. Zijn oogen vielen dicht en hij werd nog bleeker dan hij al was.

Een oogenblik later werd hij in het rijtuig van den dokter naar het ziekenhuis vervoerd, terwijl de geboeide dief naar het bureau werd gebracht.

58

HOOFDSTUK 5

Een onverwachte boodschap

Dat lijkt me lang geen prettig tochtje, Wikkers; kun je met paard en wagen omgaan en zal men je aan de stalhouderij zoo maar zonder meer het gerij van een ander meegeven?” vroeg de opzichter aan Frans.

„Voor mijn plezier doe ik het zeker niet, maar ik ben van mijn jeugd af met de familie op Poelwijk bekend en daarom zal ik er natuurlijk heengaan,” antwoordde hij. „Voor een rit met paard en wagen ben ik niet bang, al is de weg bochtig en donker, en aan de stalhouderij bij het veer kent men mij zóó goed, dat er geen bezwaar zal zijn om mij het gerij van Galders toe te vertrouwen als ik de reden vertel, waarom ik het gebruiken moet.”

„Wees voorzichtig, Wikkers,” raadde de opzichter nog, die veel op had met zijn jongen assistent. De tocht in het donker, terwijl de sneeuwacht en de duisternis het uitzicht belemmerden, leek hem een gevaarlijke onderneming.

Frans besprak nog even met den opzichter het werk voor den volgende dag en beloofde zoo spoedig mogelijk weer present te zijn, als het kon nog dezen avond.

Dat wees de opzichter van de hand.

„Nee, blijf in elk geval vannacht thuis slapen en zie morgenochtend bijtijds te komen; ik zal straks wel even langs je kosthuis gaan en zeggen, dat je niet komt.”

Even later had Frans Wikkers zijn jas dichtgeknoopt, den kraag overeind gezet en was den niet te benijden tocht

59

begonnen. De wind was nog meer opgestoken en joeg de fijne jachtsneeuw wild voor zich uit.

Snel vervolgde hij zijn weg langs de haven en toen hij bij het veer kwam trof hij het bijzonder goed, daar juist de boot was aangekomen. Hij behoeft dus niet lang te wachten en reeds spoedig voer men af naar de overzijde. De waard stond juist in de gelagkamer met een paar van zijn stamgasten een partij biljart te spelen toen Frans Wikkers binnentrad.

Hij staakte onmiddellijk het spel, toen de jonge timmerman hem de boodschap van Galders overbracht om hem de beschikking te geven over paard en wagentje.

„En Galders zelf dan, blijft die vannacht in de stad? Dat was toch zijn bedoeling niet, ik hoorde hem nog tegen Joost Volters zeggen, dat hij niet graag de veerboot wilde missen, omdat hij naar een graanhandelaar moest en graag vóór donker thuis was. Als ik mij niet vergis waar schuwde Volters hem nog om goed op zijn geld te passen als hij straks weer naar huis terugging.”

„Dat zal ik je vertellen, Karsten, wanneer jij in dien tijd laat inspannen; ik moet namelijk zoo gauw mogelijk naar Poelwijk met de boodschap, dat de boer gewond in het ziekenhuis ligt.”

Frans was verder zoo kort mogelijk met zijn mededeeling, vertelde niet meer dan noodig was, om duidelijk te maken, waarom de boer zelf niet kwam.

De waard en zijn weinige gasten bleven Wikkers vragen stellen totdat de stalknecht het wagentje voorreed. Frans betaalde het stallinggeld en de koffie, die hij in der haast gedronken had en vertrok daarna zoo snel mogelijk.

„Wil ik je den stalknecht meegeven, dan kan die rijden.”

had de waard nog voorgesteld, maar Wikkers had dit goedgekeerde aanbod van de hand gewezen.

60

Met vaste hand hield hij de teugels en liet het paard flink draven. Bang behoefde hij niet te zijn. De vos was niet zoo jong meer, wist zelf, ook zonder dat hij gestuurd werd, den weg naar huis.

De gedachte hoe hij zijn boodschap zou overbrengen zonder de boerin en Rosien al te zeer te laten schrikken, hield den jongen timmerman gedurende den rit voortdurend bezig, maar ook moest hij er onwillekeurig telkens weer aan denken, hoe de boer hem opzettelijk zonder een woord te zeggen of zijn groet te beantwoorden was voorbij gelopen den laatsten keer dat hij, op uitnoodiging van Rosien, op Poelwijk was geweest.

En nu was hij weer op weg naar de stee en wel op verzoek van den boer zelf, al had dat verzoek dan ook meer van een bevel gehad. Met Galders zelf was hij echter niet lang bezig. Telkens gedurende den rit in 't donker stond diens dochter hem voor de aandacht. Hij voelde en begreep zoo goed, waarom de rijke boer liever had, dat hij niet meer op zijn hoeve en vooral niet meer in aanraking met Rosien kwam. En ook Wiekert schoen al niet anders te zijn, dat had Frans zeer goed gemerkt. Misschien hadden de menschen van hun standpunt gezien wel eenigszins gelijk, dat ze liever een boerenzoon voor hun dochter en zuster kozen dan een timmerman. Maar er was toch volgens hem iets, dat van hooger waarde was dan stand of geld. . . . Hoe het zij, boer Galders behoefde niet bang te zijn, dat de timmerman zijn oogen zou ophieven naar zijn eenige dochter. Hij had in zijn jonge leven nog geen meisje ontmoet voor wie hij meer gevoelde dan voor Rosien. En voor haar klopte zijn hart tot op heden van vriendschap, trouwe vriendschap uit zijn kinderjaren. En die zou hij blijven koesteren, meer verlangde hij immers niet! Op dit punt eindigde zijn gedachtengang, het paard ver-

61

spannen en straks zouden ze samen binnenkomen en wel hooren, waarom het zoo laat geworden was. — Toen Wiekert echter de binnendeur opende en men Frans Wikkers achter hem zag aankomen, stonden de beide vrouwen, die bij den haard gezeten hadden, bijna op 't zelfde oogenblik op. Een vuurroode bloes bedekte de straks nog bleke wangen van Rosien, toen ze zoo plotseling en op zulk een ongewonen tijd den jongen man zag binnenkomen, wiens beeld haar zoo vaak voor oogen stond.

De boerin echter werd bleek, toen ze Wikkers zag. Ze had toch wel goed gehoord, dat het wagentje uitgespannen werd?

„Goeden avond, Frans,” zei ze haastig op zijn groet om er dan echter dadelijk op te laten volgen: „Ik dacht, dat vader daar was, je hebt toch het wagentje uitgespannen, Wiekert?”

„Zeker moeder, dat hebben we gedaan, maar vader is er niet, dat wil zeggen . . .”

De jonge boer kon op dit oogenblik niet goed uit zijn woorden komen en de korte verklaring, die Frans hem daarstraks gegeven had, was nog niet voldoende tot hem doorgedrongen om ze te kunnen weergeven. Daarom zei hij: „Laat Frans het maar vertellen, moeder, die is er zelf bij geweest . . .”

Met bevende hand, doch uiterlijk kalm, schoof de boerin een stoel tegenover zich bij den haard en zei dan: „Ga zitten, Frans en vertel gauw wat er gebeurd is: 't moet wel erg zijn, dat mijn man zijn gerij in den steek liet. . . .” „Frans, o Frans, vertel het viug, is vader misschien al dood?”

‘t Was Rosien, die bleek als een doek haar jeugdvriend bij den arm greep. Frans schrok er van zoo opgewonden

63

minderde zijn draf zonder dat zijn bestuurder eenigen druk door middel van de teugels uitoefende.

‘t Sneeuwen was wat minder geworden en Frans kon den donkeren omtrek van de oude lindebomen en daarachter de gebouwen van de boerderij onderscheiden. Nu trok hij de teugels wat aan en voorzichtig zwenkte hij de hooge ijzeren poort van Poelwijk in. Nauwelijks stond het wagentje op het erf stil of de deur ging open en Wiekert kwam naar buiten.

„Je bent laat, vader, is er . . .”

Plotseling zweeg hij, toen hij bemerkte, dat de man, die soepel en vlug op den grond sprong, zijn vader niet was. De schrik sloeg den boerenzoon om 't hart, wat zou er gebeurd zijn?

Frans legde de teugels over den rug van het paard en het volgend oogenblik stond hij voor zijn ouden schoolkameraad.

„Ben jij het, Frans? Maar wat is er dan met vader gebeurd?”

„Houd je kalm, Wiek, dan zal ik je vertellen wat er aan de hand is; denk nu maar niet dadelijk het ergste en help mij eerst even om het paard uit te spannen en onderdak te brengen, het beest heeft zich warmgelopen en mag niet in den kouden wind blijven staan.”

Wiekert zei geen woord meer, trok gauw een paar klompen aan en terwijl de beide jonge mannen het paard uitspannen, bracht Wikkers den jongen boer met zoo weinig mogelijk woorden op de hoogte van de aanrading, waarvan zijn vader het slachtoffer geworden was.

In de huiskamer was er niet het minste vermoeden, dat er iets bijzonders aan de hand was. De vrouwen hadden het stampen van de paardenhoeven op het erf gehoord, Wiekert was naar voren gegaan om vader te helpen uit-

62

als ze hem aankeek, alsof ze hem het antwoord van het gezicht wilde lezen.

„Nee, Roos, je vader leeft niet alleen, maar zal hoogst waarschijnlijk over een paar dagen weer gezond en wel hier terug zijn, dat geloof ik vast en zeker.”

Deze geruststellende woorden misten hun uitwerking niet. De boerin ging weer zitten en zei uiterlijk kalm tegen haar dochter: „Roos, schenk jij een kop koffie in voor Frans, dan kan hij ons onderwijl vertellen wat er gebeurd is; we weten nu tenminste dat het niet zóó erg is, als we een oogenblik dachten.”

Frans begon eerst mee te deelen, wat hij in de stalhouderij aan het veer van den waard had gehoord, namelijk, dat boer Galders met Joost Volters een half uurtje in de gelagkamer hadden vertoefd en iets gebruikt. Toen de veerboot aankwam waren ze samen naar buiten gegaan en Galders was overgevoeren naar de stad om zijn zaken af te handelen.

„Er moet daar iemand in de gelagkamer geweest zijn, die gehoord heeft, hoe Volters boer Galders gewaarschuwd heeft om voorzichtig te zijn als hij straks veel geld bij zich zou hebben, zoo tenminste,” vervolgde Frans, „vertelde de waard. Hoe 't zij, 't staat wel vast, dat een persoon met kwade bedoelingen den boer gevolgd heeft zonder dat deze daar iets van heeft gemerkt.”

‘t Gebouw, waarin het graankantoor is gevestigd, staat aan de haven en juist op den hoek van een donker slop. Daar schijnt een man op den loer te hebben gestaan totdat Galders zijn zaken had afgedaan en het kantoor verliet.” Vervolgens deelde Frans kort en duidelijk mee, op welke wijze hij persoonlijk in de zaak betrokken was geweest, om te eindigen met de geruststellende woorden, hoe hij zelf van den dokter gehoord had, dat de wonden niet

64

gevaarlijk waren, maar de schok van zijn val op de straatkeien misschien een lichte hersenschudding kon hebben veroorzaakt.

Na dit verhaal was het een oogenblik stil in het vertrek. Toen stond de boerin op, liep op Frans toe en greep zijn hand om die hartelijk te drukken.

„Frans, Frans, wat een wonderlijke bestiering, dat jij juist in de nabijheid moest zijn, om zoo moedig en snel mijn man te hulp te komen toen hij weerloos in de handen van dien roover was,” zei ze aangedaan.

Wikkers wees echter beslist allen dank af: volgens hem was het immers de opzichter geweest, die het eerst gemeend had een hulpkreet te hebben gehoord in het slop, waarvan ze slechts door een kleine deur waren gescheiden.

Zoolang Frans aan het woord was, had Wiekert, onbeveelgelyk op zijn stoel zittend, geluisterd. Nu echter richtte hij zich op uit zijn zakkerige houding en vroeg met eigenaardigen nadruk: „Maar Frans, vaders geld, waar is dat gebleven? De politie zal den dief toch wel hebben onderzocht; wat was daarvan het resultaat?”

De toon, waarop de jonge boer deze vraag stelde, deed Wikkers wel enigszins onaangenaam aan, maar hij kende Wiekert maar al te goed en wist dat geld en bezit bij hem het zwaarste wogen.

„Natuurlijk werd de man door de politie nauwkeurig onderzocht in ons aller tegenwoordigheid, maar er werd niets op hem gevonden.

„Toen zijn we in de sneeuw met lantaarns gaan zoeken, maar kregen niets anders te pakken dan het zware, van punten voorziene boksijzer, waarmede de onverlaat zijn aanslag pleegde.

„Nu zijn er nog twee mogelijkheden,” ging Frans voort.

5 Frans Wikkers

65

nog erger zou zijn geweest. Stel je eens voor, dat Frans en de anderen vader eens niet te hulp waren gesnel. Dan was niet alleen het geld weg geweest, maar mogelijk was vader doodgebloed in de sneeuw en ellendig omgekomen; dringt dat wel genoeg tot je door, Wiek? En besef je wel wat het zeggen wil om te handelen, zooals Frans gedaan heeft, namelijk zonder zich te bedenken, zulk een gevaarlijk mensch, die bovendien nog gewapend was, aan te pakken in dat donkere slop! Wat zou jij in zulk een geval hebben gedaan?”

Wiekert gaf geen antwoord op deze tot hem gerichte vraag, maar Rosien kon haar mond niet houden en zei met warme stem: „We kunnen Frans nooit dankbaar genoeg zijn voor zijn moedige hulp aan vader; Gode zij dank, is hij er goed afgekomen, maar 't had best anders kunnen zijn.”

Een scherpe, droge hoest belette haar het verder spreken.

't Was Frans Wikkers opnieuw opgevallen, dat Rosien zoo smal in de schouders was geworden, en haar vroeger zoo rond en blozend gezicht nu zoo vaal bleek zag, behalve dan de scherp tegen het wit uitstekende bloesjes op de wangen. In de donkere oogen schitterde echter een glans, die Frans er liever niet had gezien. Zeker, ze was mooi, zijn jeugdvriendin, maar hij moest denken aan de schoonheid van een bloem, die op 't punt staat van verwelken. Frans voelde zich al gauw geheel op zijn gemak in deze hem zoo vanouds bekende omgeving en de boerin en haar dochter schenen zich nogal gemakkelijk heen te kunnen zetten over het feit, dat de boer misschien bij de aanranding zijn portefeuille had verloren, vooral nadat de jonge timmerman nog eens met nadruk had verze-kerd, dat zijn verwondingen niet van ernstigen aard

67

„'t Zou kunnen zijn, dat de portefeuille onder de sneeuw geraakt is en dan komt ze nog wel terecht, er blijft op de plek geregeld een agent surveilleren. 't Kan echter ook zijn, dat ze gevonden is door menschen, die onmiddellijk nadat wij den dief en je vader naar binnen hebben ge-bracht, in het slop zijn gekomen; waar in een stad zoo gauw de menschen vandaan komen als er iets aan de hand is, begrip je niet, maar het is zoo.

„En nu heb ik mijn boodschap gebracht en ga gauw op-stappen om thuis den nacht door te brengen; morgen-ochtend vroeg moet ik weer terug naar de stad.”

Met een stond hij op, maar de boerin hield hem tegen met de woorden: „Nee Frans, dat zou ik nu liever niet doen, waarom zou je thuis opschudding brengen, blijf hier slapen, wij hebben plaats genoeg en zullen wel zorgen, dat je morgenochtend je niet verslaapt.”

De tegenwerpingen, die hij nog wilde maken, werden weggeredeneerd door Rosien en ten slotte zwichtte Frans voor den aandrang en nam zijn plaats weer in.

Wiekert, die zich voor deze aangelegenheid blijkbaar niet interesseerde en dan ook geen mond had open-gedaan, begon na de beslissing dadelijk weer te praten over de kansen voor het terugvinden van de portefeuille; hij vond het vreeselijk als zulk een groote som verloren zou moeten gaan.

Ook de boerin liet dit niet koud; 't was immers het loon van zooveel arbeid en zorg? Er was geploegd, gezaaid, van te voren gemest, onkruid gewied, geoogst en 't kost-bare graan was veilig geborgen in de schuur. Was het dan niet bitter hard als het loon van zooveel arbeid op zulk een misdadige wijze moest afhandig gemaakt worden!

„'t Is erg, Wiek, heel erg, maar jij schijnt te vergeten wat

66

waren. Voor Wiekert woog dit feit echter zóo zwaar, dat hij klaarblijkelijk nergens anders over kon denken of praten; telkens kwam hij er tenminste op terug en deed herhaaldelijk nieuwe vragen, die Frans moeilijk beant-woorden kon.

Tenslotte werd Rosien er door geprikkeld, wat bleek uit haar opmerking tegen haar broer:

„Zou het niet beter zijn, Wiek, dat je de gedachte aan dat verlies nu eens van je af trachtte te zetten! Als het geld weg is, helpt klagen en tobben erover toch niets, en komt het nog terecht, dan heb je nutteloos je zelf in 't harnas gejaagd.”

„'t Heeft er veel van of het niet tot je doordringt wat het zeggen wil om een zoo groot bedrag op zulk een ellen-dige manier kwijt te raken,” bromde haar broer gemelijk, maar de opmerking had in zoover invloed op hem uit-geoefend, dat hij langzamerhand zijn mond hield.

De boerin en Rosien wilden den volgende morgen met de tentwagen naar de stad om in het ziekenhuis man en vader te gaan bezoeken en ze vroegen Wiek of hij hen zelf rijden wilde, of dat hij liever op de stee bleef, om daar het werk te regelen. In het laatste geval kon hij den knecht laten rijden.

't Duurde een poosje voor de jonge boer een besluit nemen kon. Tenslotte vond hij het maar beter om op Poelwijk te blijven, hij meende, dat vader het niet goed zou vinden als hij alles aan vreemden overliet.

Al een paar keer had Frans op de ouderwetse hang-klok gekeken, maar Wiekert was de eerste, die de op-merking maakte of het de bedoeling was dezen nacht op te blijven, 't was al bijna twee uur later dan het gewone uur van naar bed gaan.

„Je hebt gelijk, Wiek,” antwoordde zijn moeder, „ik ver-

68

gat den tijd en Frans moet morgenochtend vroeg terug naar de stad."

't Eenvoudig avondmaal was spoedig gebruikt, maar vóór de boerin haar gast in het zijkamertje zijn slaapplaats wees, zei ze nog ernstig: „Aan wat dezen dag gebeurd is, kunnen we opnieuw zien, Frans, hoe elk uur van dag en nacht ons leven in gevaar kan zijn. Mijn man ging gezond en wel de poort van Poelwijk uit, met niet de minste gedachte, dat hem iets overkomen kon, en nu ligt hij gewond in 't ziekenhuis, ternaauwernood aan den dood ontsnapt. En ook jij had er, dunkt mij, slecht genoeg kunnen afkomen. Schrijf je dat allemaal op rekening van het toeval om er verder niet meer bij stil te staan, of zul je straks, als je alleen bent, neerknielen voor je bed en God danken, dat Hij je dezen dag weer zoo kennelijk be waard heeft? Denk er eens over na, Frans, nu ben je nog jong en sterk, maar dat zegt niets, ook jonge bloemen vallen af."

De eenvoudige woorden bleven naklinken in zijn hart. Was het geen bloot toeval, dat die doffe hulpkreet van den boer door den opzichter en hemzelf werd gehoord? Was het geen toeval, dat ze juist samen bij dat deurtje in het oude pakhuis waren, misschien de eenige plek in de groote ruimte, waar een geluid uit het slop kon worden gehoord?

Frans Wikkers was in de drukte en de afwisseling, die zijn beroep nu eenmaal meebracht, en bovenal door het veelvuldig verblijf in andere plaatsen en in een geheel vreemde omgeving, maar al te veel kwijtgeraakt van wat hem in de ouderlijke woning was voorgehouden. Zijn vader had wel getracht hem zooveel in zijn vermogen was te wijzen op de dingen, die eeuwigheids waarde hebben, maar, in dit oogenblik voelde Frans het

69

als een zekere beklemming, hij had het gemakkelijker gevonden zijn eigen weg te gaan, en overboord te gooien, wat hij als ballast beschouwde. Als het schaltijd was en hij met zijn kameraden zijn maaltijd gebruikte, werd er druk gepraat en gelachen. Er waren er soms, die grappen maakten, of iets vertelden waarom iedereen lachen moest en in zulk een omgeving kon men toch de handen niet vouwen en bidden, zooals men dat thuis gewoon was! Toch had Frans er wel aangetroffen, die dat wel deden, zonder dat iemand hen lastig viel; hij had echter nooit kleur bekend en 't was tenslotte niets anders geweest dan valsche schaamte, die hem tegenhield datgene te doen, wat hij thuis gewend was. Er waren wel oogenblikken, waarin hij het daarmee te kwaad had, vooral als hij daarbij dacht aan zijn moeder. Dan gebeurde het, dat hij zichzelf beschuldigde van lafhartigheid en ver raad.

Zulk een oogenblik beleefde hij thans, nu hij zoo onver wacht den nacht doorbracht op Poelwijk.

't Duurde geruimen tijd vóór hij zich had uitgetkleed en toen hij tenslotte het nachtluchtje uitblies en in de groote bedstee klom, had hij wel de handen gevouwen en de knieën gebogen, doch slechts een van buiten geleerd avondgebed gebeden, omdat geen eigen woorden hem te binnen wilden schieten.

Door al de emoties van dien dag was hij moe en afgemat en toch kon hij den slaap niet vatten. 't Was buiten stil geworden, slechts nu en dan streek er een windvlaag met klagend gefluit door de dorre takken van de oude lindeboomen voor het huis. Dan weer drongen onbestemde geluiden van het vee in den stal tot hem door. Daaraan was hij echter wel gewend, maar niet aan wat hij telkens opnieuw hoorde en dat hemzelf eiken keer

70

opnieuw pijn deed, namelijk een droge, scherpe kuch, die Rosien onophoudelijk en hardnekkig bleef kwallen en waar blijkbaar geen verzachtende huismiddeltjes tegen hielpen. De jonge Wikkers had het gevoel, dat een donkere schaduw Poelwijk bedreigde; hij had in de avonduren maar al te goed gezien, hoe een smartelijke trek op het gezicht van de boerin kwam als ze den blik wierp op haar dochter, wanneer deze de hand voor den mond bracht, om het hinderlijke hoesten weg te dringen. Zou Rosien werkelijk de vreeselijke ziekte onder de leden hebben, die in het gezin, waaruit de boerin kwam, zoo had huisgehouden?

Wikkers draaide zich om en om onder de dikke wollen dekens, trachtte zichzelf voor te houden, dat hij ten prooi was aan overdreven gevoelens in betrekking tot feiten, die hem toch eigenlijk weinig of niet aangingen. Hij wist den volgenden morgen zelf niet meer, hoe laat het was geweest vóór hij insliep, maar toen de boerin hem riep, had hij den indruk, dat hij maar bitter weinig geslapen had en 't was met grooten tegenzin, dat hij het warme vee ren bed verliet.

Toen hij in de huiskamer kwam, stond er een stevig ontbijt op tafel en Rosien was bezig thee te zetten.

„Wanneer jij soms wilt vertellen, dat je goed geslapen hebt, geloof ik dat bij voorbaat niet, Frans, ik lag al langer dan een uur in bed toen ik je nog hoorde woelen."

„Dan heb je zelf ook niet al te best geslapen, Roos," antwoordde Frans ad rem. Even verdween de lach van haar gezicht toen ze zei: „Ik moest zoo hoesten en die nare kuch wil maar niet over gaan."

Terwijl men samen ontbeet spande de knecht het wagentje in en al heel gauw nam Frans afscheid. Toen hij de poort uitreed, wierp hij nog even een blik op de stee

71

van Galders, die met de dik besneeuwde daken zoo vre dig scheen te sluimeren in de witte wereld. De lucht was nu heider en de sterren fonkelden nog aan den onbewolkten hemel. Frans kon zich echter niet losmaken van de sombere gedachte aan de donkere schaduw, die dreigend boven Poelwijk hing.

72

HOOFDSTUK 6

Licht van Boven

Dat de dokter goed gezien had, toen hij constateerde, dat de verwondingen van boer Galders niet levensgevaarlijk waren, bleek wel voldoende uit het feit, dat deze nog binnen de acht dagen weer terug was op Poelwijk.

Uiterlijk was er aan hem niet veel te merken van het ongeval. Slechts de plekken, waar het hoofdhaar om de wonden was weggeknipt, en hier en daar een pleister op een wond, die nog niet geheel gesloten was, wezen de plaatsen aan waar het boksijzer hem getroffen had.

Die sporen werden, voor zoover het kon, zorgvuldig door zijn pet bedekt en voor het overige had de boer maar het liefst, dat men over het voorval zoo min mogelijk sprak; wie zijn nieuwsgierigheid niet kon bedwingen, ontving een kort en norsch bescheid. Zelfs met zijn huisgenooten wilde de boer er liever niet over spreken en toen de boerin hem er op wees, dat hij het als een beschikking van Hoogerhand moest beschouwen, dat Wikkers en de opzichter zijn hulpkreet hadden gehoord, haalde hij de schouders op en maakte slechts de nuchtere opmerking:

„'t Zou beter geweest zijn als men den dief had laten loopen en mijn portefeuille had gepakt.”

„Jij schijnt nergens anders over te kunnen denken dan

73

Daarom wil ik geen cent aannemen van iemand op wiens erf en in wiens huis ik in mijn jongensjaren zooveel prettige uren heb doorgebracht.”

„Dat kan zijn,” zei de boer, „maar je hebt de stalling voor mijn gerij betaald aan het veer en ik wil niet, dat... een ander dit voor mij doet, dat kun je wel begrijpen.”

„Zeker, dat begrijp ik heel goed, maar ik heb het gerij gebruikt, dus staan wij quitte; en als je dat liever niet hebt, geef dan die paar centen aan je knecht, want die heeft mij teruggereken naar het veer en hij liep zijn footje mis omdat de veerboot juist wilde afvaren toen we er sankwamen.”

„Je moet het zelf weten, ik heb het je aangeboden,” merkte de boer op, terwijl hij de beurs opborg in zijn broekzak, om daarna met een korten groet zijn weg te vervolgen. „Die zal het ook al niet ver brengen in de wereld,” mompelde hij. „Te hooghartig om geld aan te nemen, waarvoor hij de hand maar behoeft uit te steken, de domkop! Maar de knecht krijgt de centen voor de stalling en 'k zal hem op het hart drukken, dat hij er Wikkers voor bedankt, want die moet weten, dat ik niets van hem cadeau wil hebben.”

Wat de zoekgeraakte portefeuille van Galders betrof, deze kon langzamerhand wel als verloren worden beschouwd; alle onderzoek was tenminste op niets uitge-loopen. Zoowel de boer, Frans Wikkers als de opzichter waren in verhoor geweest, Joost Volters, de waard uit de stalhouderij en nog anderen werden met den gevangene geconfronteerd, maar de portefeuille met geld was en bleef zoek. De verdachte zelf beweerde 'er niets van af te weten, hij had volgens zijn zeggen den boer aan-gevallen, omdat deze pardoes tegen hem opliep toen hij het slop wilde ingaan en doordat hij werkloos en arm

75

over het geld, dat wellicht verloren is gegaan, maar wat zou je aan geld en goed hebben gehad als je in 't donkere slob was doodgebloed? Voel je 't niet als een plicht, dat je tenminste Frans Wikkers bedankt voor zijn moedige tussschenkomst en zijn verdere hulpverlening?”

„Zoodra ik hem zie, hoop ik dat te doen; hij heeft aan den waard bij het veer het stallinggeld voor mijn gerij betaald en dat moet hij in elk geval terug hebben; ik wensch niet bij een timmermansknecht in de schuld te staan.”

Hoofdschuddend keek zijn vrouw hem na, toen hij het erf overstak om zich naar de stallen te begeven.

Een week of drie, vier later kwam Galders bij den ingang van het dorp Frans tegen. 't Had den geheelen morgen geregend, maar even na den middag was een Noordwest-windje opgestoken, dat de regenwolken had verjaagd en nu scheen een helder zonnetje over het natte landschap. Frans kwam dien Zaterdagmiddag vroeger thuis dan gewoonlijk en Galders was bij den wagenmaker in het dorp geweest.

„Wel, Galders, hoe gaat het, geen kwade gevolgen gehad van die verwonding aan het hoofd?” Met deze vraag begroette Frans den boer toen deze hem met een hand-beweging staande hield.

„Nee, niets hoegenaamd, maar ik moet jou nog bedanken dat je me te hulp bent gekomen toen ik mezelf niet meer helpen kon en — neem dit van mij aan voor je moeite.”

Met deze woorden greep de boer in zijn zak en haalde zijn beurs te voorschijn. Vóór hij die echter openen kon had Frans hem zijn hand op den arm gelegd, terwijl hij zei: „Laat dat geld zitten, boer Galders, zoals wij u te hulp kwamen, zouden we het iedereen hebben gedaan, omdat het menschenplicht is, tenminste zoo vat ik het op.

74

rondiep, kon het niemand verwonderen, dat zijn stem-ming bitter en vijandig geweest was.

Deze uitvlucht baatte hem echter niet veel, de gescheurde binnenzak in de jas van Galders en het feit, dat hij in de herberg aanwezig was, toen Joost Volters zinspeelde op het te ontvangen geld, en bovenal het gebruik maken van een boksbeugel om zijn slachtoffer neer te slaan, getuigden te sterk voor zijn moorddadigen opzet, dan dat hij zich met leugens zou kunnen vrijpraten.

De man werd ten slotte tot een zware gevangenisstraf veroordeeld en boer Galders, die in zijn leven altijd voor-spoed had gehad, leed bij deze gebeurtenis het grootste verlies op geldelijk gebied, dat hij ooit had behoeven te boeken.

't Was alsof van dit oogenblik af een tijdperk van zorg en leed voor de bewoners van Poelwijk was aange-broken. De boer en zijn zoon hadden het ook wel ge-merkt, dat het hoesten van Rosien, inplaats van met de komst van de lente over te gaan, steeds erger werd, maar daar ze altijd opgeruimd bleef en neuriënd met moeder haar huiselijk werk verrichtte, sloegen zij er niet zoo veel acht op.

De boerin echter liet zich daardoor niet misleiden, daar-voor kende ze te goed de verschijnselen van de ver-raderlijk aansluipende ziekte, die het jonge leven van haar kind bedreigde. Reeds meer dan eens had ze haar man deelgenoot gemaakt van de onrust, die de toestand van Rosien haar baarde, maar het was alsof de boer de werkelijkheid niet zien wilde.

„Jij hebt er bij jullie thuis te veel van gezien; was dat niet het geval, dan zou je je niet zoo gauw ongerust maken. Er zijn zooveel menschen die hoesten, je moet je zelf niet zoo gauw iets verbeelden; laat den dokter maar

76

eens komen, misschien is ze er met een paar doosjes pillen af...."

De dokter was gekomen, maar zijn wetenschap kon den voortgang van de ziekte, die het bloeiende leven bedreigde, niet keeren.

De lente was dit jaar niet vroeg begonnen en lang had het geduurd voor storm, regen en sneeuwjacht plaats hadden gemaakt voor Zuidenwind en zonneschijn. Toen de verandering er echter was, werkte de ontwaakte natuur met kracht. Met Paschen was alles nog dor en dood geweest, maar nu, op dezen Pinksterdag, groeide en bloeide bloem en heester in veld en tuin.

Den vorigen avond was Frans Wikkers thuis gekomen en als hij Dinsdagmorgen weer vertrok, zou het minstens een half jaar duren voor hij weer terug kon zijn; zijn firma had een belangrijk werk aangenomen in het Noorden van het land en daar moest hij ook heen.

Op dezen Pinkstermorgen was hij met vader mee naar de kerk gegaan, maar meer omdat deze het hem vroeg dan dat hij er zelf behoefte toe voelde. De oude dominee had zijn emeritaat aangevraagd en was naar elders vertrokken en een nog zeer jonge man had zijn plaats ingenomen.

En nu had Frans Wikkers zich niet verveeld en telkens op zijn horloge gekeken of het ames nog niet kwam. Reeds van het eerste oogenblik af, dat de spreker het licht liet vallen op de machtige beteekenis van het Pinksterfeest, gevoelde hij zich door diens woorden geboid. Na kerk-tijd en ook nog een uurtje na het middagmaal was hij thuis gebleven; zijn broer Herman en diens vrouw waren er ook.

„k Ga nog even een eindje omkuieren, 't is zulk mooi weer, dat het eigenlijk zonde is, om binnen te blijven zitten," zei hij zoo tegen vieren en na een sigaar te

77

terwijl ze hem wenkte. Frans bleef staan en 't viel hem op, hoe verouderd en mager ook de boerin geworden was. „k Ben blij, dat ik je hier kan opvangen, Frans. Rosien heeft al zoo vaak naar je gevraagd. Daarom moet je nu even met me meegaan."

Graag voldeed Wikkers aan het verzoek en terwijl hij naast de boerin liep, vroeg hij zacht: „Zal het haar niet te veel vermoeien om met me te pratent?"

„t Zal haar in elk geval goed doen om den besten vriend uit haar kinderjaren nog weer eens te ontmoeten. Ze praat zoo vaak en zoo graag juist over het verleden; 't is alsof ze er een voor gevoel van heeft, dat er voor haar op de wereld niet veel toekomst meer zal zijn."

Frans wilde hierop iets zeggen, maar het was hem of er een brok in zijn keel schoot en slechts met groote inspanning gelukte het hem zijn ontroering te bedwingen toen hij bij de bank kwam en de hand naar Rosien uitstak om haar te begroeten.

Wat was ze in betrekkelijk korten tijd ontstellend snel achteruit gegaan! Haar huid was doorschijnend geworden, alle kleur scheen er nu uit geweken en wasachtig wit waren de dunne vingers. Haar stem had echter aan hartelijkheid nog niets verloren.

„Zoo Frans, jou moeten we altijd binnen de poort van Poelwijk trekken, anders kom je er niet," zei ze lachend, en toen hij daarop niet zoo gauw een antwoord wist te geven en alleen iets mompelde van „te weinig in de gelegenheid", ging ze daar niet verder op in, maar nodigde hem uit naast haar plaats te nemen op de bank. Terwijl vrouw Galders binnen bezig was, zaten de jongelui op de bank, maar tot een gesprek kwam het de eerste minuten niet. 't Was alsof iets hen tegenhield om zich te uiten. Eindelijk begon Rosien, terwijl ze Wikkers

79

hebben opgestoken, liep hij naar buiten, met het voornemen om achter Poelwijk om het stille voetpad door de velden te nemen en dan bij den molen weer op den rijweg te komen.

't Was hem niet ontgaan, dat vanmorgen in de kerk de plaats van Rosien leeg bleef. Alleen den boer en zijn zoon had hij zien zitten in de oude familiebank, de boerin was er ook niet geweest.

Frans had het thuis al gehoord, dat het met Rosien Galders niet goed was; langzaam maar zeker ging de toestand achteruit en bijna iedereen op het dorp leedde mee met het arme kind en haar moeder, die men beiden een goed hart toedroeg.

„Boer Pieter en zijn zoon Wiekert zijn koude, ongevoelige scheepsels," had Herman botweg gezegd, maar zijn vader had hem terecht gewezen.

„Zoo mag je niet spreken, Herman, slechts God weet wat omgaat in hun harten, wie zal zeggen hoe donker het soms is bij hen, ook al laten ze daar de wereld totaal niets van merken."

Frans had zijn vader gelijk gegeven, 't was hem vanmorgen in de kerk opgevallen, hoe bleek en strak de trekken van den stuggen boer geworden waren en hoe het haar bij zijn slapen sterk begon te grijzen, hoewel hij nog niet ten volle vijftig jaar was.

Met het hoofd nog vervuld van deze dingen, stapte Frans voort en nu hij den stoep afging om langs Poelwijk het voetpad te bereiken, viel zijn oog als vanzelf op het huis. In de koesterende zonnestralen, geheel gehuld in een warmen deken, zat Rosien op de bank vóór het huis en naast haar had de boerin plaats genomen. Deze scheen Frans gezien te hebben, tenminste ze stond op en kwam over het grasveld en door het tuinhokje naar hem toe,

78

van 't hoofd tot de voeten opnam: „Jij bent gezond en sterk, Frans. Dat is je wel aan te zien. Zoo was ik ook eens; weet je nog wel, hoe we op het grasveld met elkander konden vechten en stoeien, hoe ik in ons tuintje nog beter den grond kon omspitten dan Wiek en hoe wij samen van 't oude schoolhuis naar Poelwijk liepen om het hardst, en dat Wiek het dan altijd moest afleggen tegen ons? Natuurlijk herinner jij je dat ook nog. Jij bent veel sterker geworden, maar mijn kracht is weg. Als ik van de kamer naar hier loop ben ik al moe, en moet ik eerst weer op adem komen. Je weet niet, hoe moeilijk dat soms voor mij is. En toch mag ik niet morren of klagen. Er gebeurt immers niets zonder Gods wil en zonder Zijn toelating. Dat geloof jij toch ook wel, Frans of...."

Weer zag ze hem onderzoekend aan en toen hij bleef zwijgen, ging ze voort:

„Je bent vanmorgen in de kerk geweest, Wiek heeft je met je vader zien binnenkomen. Zeker om je vader een plezier te doen ben je meegegaan en onder den dienst heb je misschien zitten denken over je werk, over je genoegens en over je vrienden in de stad. Heb ik gelijk of niet, zeg het eens eerlijk!"

Nu moest Wikkers lachen. „Je hebt me vroeger vaak de les gelezen en met recht, maar van niemand kon ik dat beter verdragen dan van jou. Ditmaal heb je echter eens geen gelijk. Vanmorgen heb ik werkelijk met volle aandacht en belangstelling geluisterd naar het woord van den jongen dominee en ik heb er ook beslist iets aan gehad."

„Dat doet me genoegen, Frans, 't spijt me zoo, dat ik zelf niet meer gaan kan. Toen vader en Wiek thuis kwamen, heb ik ze gevraagd om me iets van de preek te vertellen, maar vader had weer hoofdpijn en is dadelijk naar bed

80

gegaan, terwijl Wiek niets anders wist dan dat het ging over de discipelen, die met vreemde talen begonnen te spreken. Jij kon vroeger zoo goed vertellen en dat zul je nog wel niet verleerd hebben, toe, doe het nu nog eens. Ik heb er echt behoefte aan iets te hooren."

"Was niet gemakkelijk voor den jongen man om aan dit verzoek te voldoen. Ze waren nu geen kinderen meer, maar toch trachtte hij weer te geven, wat hemzelf dien morgen had aangegrepen in de prediking. En hoe langer hij vertelde, hoe meer hij er zelf inraakte en zich geheel gaf.

Rosien luisterde naar hem zooals ze ala kind gedaan had en zooveel mogelijk trachtte ze het hinderlijke en vaak pijnlijke hoesten te bedwingen, wat haar maar heel slecht gelukte.

Toen Frans Wickers zweeg, bleef het nog een poosje stil op de bank. 't Was zoo rustig en vredig op dit geliefkoosde plekje. Door 't jonge, frissche loover streek zacht 't Zuidenwindje en in den bloementuin voor hen bloeiden de voorjaarsbloemen.

Vlinders fladderden rond en bijen gonsden boven de gevulde kelkjes. 't Was Frans vreemd te moede, dat hij hier weer zat en een weeke stemming, die hem anders vreemd was, had zich van hem meester gemaakt.

Immiddels was ook Rosiens moeder weer komen zitten en nu trachtte Frans het gesprek over een anderen boeg te gooten, omdat hij zich eigenlijk schaamde, dat hij zich zoo had laten gaan.

"Is die hoofdpijn van den boer soms nog een gevolg van zijn verwonding, of heeft het er niets mee uit te staan," vroeg hij opeens.

"Hijzelf zegt, dat het er niets mede te maken heeft, maar ik ben er van overtuigd, dat het wel degelijk het geval is.

6 Frans Wickers

81

Verschrikt keek Wickers op, maar vóór hij kon antwoorden, legde ze de hand op zijn arm en ging voort:

"Tracht me maar niet te troosten door te zeggen, dat ik alles te donker inzie, 'k heb zelf lang genoeg vast gehouden aan de hoop, dat er nog wel een wending ten goede zou komen en mijn vriendinnen en kennissen hebben mij dat ook tot in den treure voorgepraat, maar nu weet ik wel beter."

"Heb je dan zelf in 't geheel geen hoop op herstel meer, je bent toch nog zoo jong, Roosje, waarom zou je alle hoop laten varen?" vroeg Frans nu.

"Ik heb je immers gezegd, dat je me niet op deze manier moet willen troosten, dat is niets anders dan misleiding, moeder doet het ook niet, zij weet het al lang genoeg, dat ze me zal moeten missen en haar zal het zwaar vallen; maar moeder kijkt verder dan de grafkuil op het kerkhof en dat kan ik sinds kort, Gode zij dank, ook doen. 'k Ben blij Frans, dat we nog een poosje samen hebben kunnen praten," ging ze voort, "t is misschien de laatste keer hier op aarde."

't Viel Frans moeilijk om zijn aandoening meester te blijven en hij kon dan ook niet geheel voorkomen, dat het meisje er iets van merkte. Hij draaide zich wat om op de bank, omdat hij voelde geen baas meer te zijn over zijn gemoedsaandoeningen. Haastig veegde hij met den rug van zijn hand langs de oogen, in de hoop, dat het meisje niets zou gemerkt hebben. Maar het oog van een zieke ziet vaak heel scherp.

"Je behoeft je je tranen niet te schamen, Frans; voor mij is het lang geen bewijs van moed en kracht als iemand aan alles wat hem op den levensweg ontmoet maar koud en stug kon voorbijgaan. . . . De Heere Jezus Zelf weerde

83

Vroeger wist hij niet wat hoofdpijn was, maar tegenwoordig is hij telkens duizelig en onpasselijk. Soms gaat het gauw weer over, maar 't komt ook meermalen voor, dat hij naar bed moet, zooals vanmorgen, toen hij terugkwam uit de kerk. Niet alleen de slagen van zijn aandrander, maar ook het geldelijk verlies hebben hem zwaarder getroffen dan iemand wel weet en hij zal dat niet zoo gemakkelijk kunnen loslaten."

Frans Wickers meende, dat hij niet langer blijven mocht, maar toen hij aanstalte maakte om op te staan, drong de boerin er op aan, dat hij nog wat zou blijven. "Terwijl ik voor de thee zorg, kun jij dan Roosje wat gezelschap houden. Ze heeft den laatsten tijd toch zoo weinig alwisseling."

Voor dat argument moest Frans wel zwichten. Trouwens hij had niets bijzonders voor en de ultnoodiging deed hem goed.

"Vertel me eens wat uit je leven van den laatsten tijd," vroeg Rosien, zoodra ze alleen waren.

Veel kon hij daarover niet vertellen, maar om haar een plezier te doen begon hij: "k Ben veel op karwei, nu hier en dan daar, zoodat mijn leven vol afwisseling is, men overal kennissen krijgt, maar geen tijd heeft om vrienden te maken. Aanstaaenden Dinsdagmorgen vertrek ik weer en dan minstens voor zes maanden en wel naar een plaats in Friesland. Zeer waarschijnlijk zal ik in dien tijd niet thuis kunnen komen, de reis is te duur en te lang."

"Zes maanden blijf je weg, Frans?" herhaalde het meisje met nadruk, "dat is voor jou misschien niet lang, maar vóór het half November is. . . ."

"Wat bedoel je, Rosien?"

"Dat je me dan wel niet meer terug zult zien," zei ze met bedroefde stem.

82

ook bij het graf van Lazarus, Hij, de Sterke, de Zoon van God!"

Op dit oogenblik kwam juist de boerin terug met thee en een glas versche melk voor Rosien.

"O moeder, alweer die melk," zei het meisje met een trek van afkeer op het gezicht en terwijl ze een afwerende beweging maakte met de doorschijnende hand.

"Kom, Rosien, je melk moet je drinken, al valt het je moeilijk, dat heeft de dokter je toch zoo nadrukkelijk gezegd en 't is bijna het eenige voedsel dat je nog binnen krijgt." Nog een kwartiertje bleef Wickers, toen zag hij wel, dat Rosien vermoeid werd en de hoest het haar voortdurend lastig maakte.

"t Wordt mijn tijd," zei hij, terwijl hij opstond, "en jij moet zeker langzamerhand naar binnen."

"Frans heeft gelijk, je moet gaan rusten, 'k zal het raam van je kamertje openzetten dan schijnt de zon er evengoed als hier op de bank." Door moeder gesteund stond Rosien op. Dadellijk bood Frans de behulpzame hand en tusschen beiden in liep ze de huiskamer binnen. Op den drempel van haar eigen kamertje keerde ze zich nog even om met de woorden: "t Was voor mij een mooie Pinksterzondag, Frans; misschien zul jij er later ook nog wel eens aan terugdenken als je voorbij Poelwijk komt."

Nu was het meisje ook aan het eind van haar krachten. Ze had zich lang goed gehouden, maar nu barstte ze in snikken uit. Frans Wickers vond voor deze omstandigheid geen enkel woord; 't was alsof zijn lippen hermetisch gesloten waren; hij wist zelfs niet eens of hij de boerin wel had gegroet toen hij de kamer uitging. Zonder acht te slaan op voorbijgangers, die hem groetten, sloeg hij het voetpad in door het veld. Eerst hier keerde de rust terug in zijn gemoed en terwijl alles om hem heen sprak

84

van krachtig, opbloeiend leven, kon hij zich maar niet losmaken van de beklemmende gedachte aan dood en vergankelijkheid. Was hij maar zoover als Rosien, die over den duisteren grafkuil kon heen zien naar het Huis met de vele woningen, waar ook voor haar een plaats was bereid. Maar zoóver was hij niet en telkens herhaalde hij: „Arme Rosien, nog zoo jong en mooi en nu reeds ten doode opgeschreven.“

85

De tijd stond niet stil, de winter ging voorbij en toen de Meimaand in het land kwam was er bruiloft op Westkamp. Wiekert Galders trad in het huwelijk met Leentje Volters en haar vader had er op gestaan dat er behoorlijk bruiloft zou worden gevierd, zooals dat bij gezeten boeren gewoonte was. De boer van Poelwijk was er natuurlijk ook geweest, maar hij had niet in de feestvreugde kunnen deelen; hij bleef tobben over het verlies van zijn kind. Dikwijls had de boerin met zachten drang gepoogd hem te doen berusten in den wil van Hem, die hun kind van hen weg nam, maar haar woorden maakten geen merkbaren indruk op hem.

„'t Kan zijn dat je gelijk hebt, 'k wil daar niets afdoen, maar wij zijn Rosien kwijt, haar plaats is leeg en niets kan dat feit voor mij veranderen,“ had hij haar wel eens kortaf geantwoord, maar doorgaans bepaalde hij zich tot een zwijgend luisteren.

Met de boerderij hield hij zich nog zooveel mogelijk bezig, maar dikwijls moest hij het werk opgeven door ongesteldheid, zoodat de verantwoordelijkheid hoe langer hoe meer op de schouders van den jongen boer kwam te rusten.

Voor Frans Wikkers brak er thans ook een tijdperk in zijn leven aan, dat veel verandering bracht in zijn levensomstandigheden.

't Zijn vaak zulke kleine oorzaken, die tot verstrekkende gevolgen aanleiding kunnen geven!

Op een Zaterdagavond namelijk was hij wat langer dan anders in de werkplaats bezig geweest, omdat het onderhanden zijnde werk beslist voor Maandagmorgen klaar moest zijn. Haastig was hij daarna naar zijn kosthuis gegaan om zich te verkleeden. Op weg naar 't veer bedacht hij, dat zijn sigaren op waren. Juist toen hij het veer

87

HOOFDSTUK 7

Kleine oorzaken

Frans Wikkers had gedacht een half jaar weg te blijven, maar het werd bijna Kerstmis voor hij gelegenheid kreeg om thuis te kunnen komen. Per brief had zijn vader hem telkens op de hoogte gehouden van den toestand op Poelwijk. Rosien was met den dag minder geworden en begin September was er een brief van thuis gekomen, waarin zijn vader hem schreef, dat de dochter van boer Galders in vollen vrede was ontslapen. Zoo had Rosien dus toch gelijk gekregen, dat zij elkaar op aarde wel niet meer zouden terugzien.

Nu hij thuis was, hoorde hij meer bijzonderheden over het verloop der ziekte en over het heengaan.

„'k Heb diep medelijden met de boerin van Poelwijk; die verliest in Rosien zoowat alles, dat haar het leven op de boerderij dragelijk maakte....“

„Zeg dat niet te boud, Frans; oogenschiijnlijk lijkt het wel alsof de boer en zijn zoon 't verlies van Rosien gemakkelijker dragen dan de boerin, maar God alleen weet, hoe bitter moeilijk de stugge, in zichzelf gekeerde man het heeft. De boerin is iemand, die weet, waar ze hulp en kracht kan vinden onder de moeilijkste omstandigheden en zij maakt gebruik van hetgeen God Zelf aanbiedt. Zij draagt haar kruis niet alleen. Daarom geloof ik, dat boer Galders het moeilijker heeft dan zij.“

86

bereikt had, was de pont afgevaren, daardoor moest hij ongeveer een half uur wachten en hij besloot een eind terug te loopen, om te zien of hij ergens een sigarenwinkel kon ontdekken. In een zijstraat bij het kleine haventje meende hij wel eens een winkel gezien te hebben. Daar stevende hij op af. Op het uithangbord was een zwarte vogel geschilderd en daaronder stond in vergulde letters: De Zwarte Raaf, Tabak en Sigaren. Met de belangstelling van een vakman bekeek Wikkers het oude huisje met een spits trapgeveltje en verweerd muurwerk, waartegen de donkergroen geschilderde deur en raamkozijnen zoo aardig uitkwamen. Frans stapte naar binnen en stond tegenover een jong meisje met een paar heldere, bruine oogen. Hij vroeg naar sigaren en ze zette hem een paar kistjes voor, waaruit hij spoedig zijn keus had gemaakt. Terwijl het meisje tien sigaren in een zakje deed, zocht hij in zijn broekzak naar zijn portemonnaie. Toen hij die daar niet vond kregen alle binnen- en buitenzakken een beurt, maar met hetzelfde resultaat. Ten slotte kwam hij tot de conclusie, dat hij ze in zijn werkpak had laten zitten. Het meisje achter de toonbank had de situatie al begrepen en ze scheen die van den vroolijken kant op te nemen, had zelfs moeite om niet in lachen uit te barsten.

„Neem die sigaren maar weer terug, juffrouw,“ zei Frans tenslotte hakkend en vuurrood, „'k heb mijn geld vergeten.“

Op dit oogenblik ging de binnendeur open en een bejaarde juffrouw met bijna zilverwit haar en vriendelijke, rustige trekken groette den kooper met een hoofdknik en vroeg iets aan het meisje. Ze gaf antwoord en voegde er wat spottend aan toe: „Deze mijnheer kwam sigaren koopen, maar heeft zijn geld vergeten.“

88

„Nu en vindt je dat zoo belachelijk, Nel? Vergeet jij soms nooit iets?”

„U moest de sigaren maar meenemen, meneer, als u tenminste hier meer langs komt.”

Dit eenvoudige bewijs van vrouwen tegenover een vreemdeling en al ging het ook slechts om een luttel bedrag, trof Frans.

„Ja zeker, juffrouw,” antwoordde hij. „Maandagmorgen vroeg kom ik vast mijn schuld betalen. Ik had vanavond zo’n haast, dat ik vergat mijn geld bij mij te steken, toen ik mij verkleedde. Onderweg schoot het mij te binnen, dat ik voor den Zondag geen enkele sigaar meer had en daar de veerboot juist afvoer en ik dus toch moest wachten, ben ik hierheen gekomen.... zonder geld.”

„Maar hoe moet je dan overvaren? Ook al zonder te betalen,” zei het meisje schalksch.

„Dat komt in orde, aan ’t veer kent men mij jaren lang en ik ga elke week minstens twee keer over,” en met de sigaren in den zak stapte Frans de deur uit en haastte zich om het veer te bereiken. In de late schemering van den zomeravond liep hij den eenzamen weg naar huis en telkens betrapte hij er zich op, dat zijn gedachten zwerven naar het meisje in den winkel, dat blijkbaar meer indruk op hem had gemaakt dan hij zelf wel wist.

’s Maandagsmorgens vroeg, voor dag en voor dauw, vertrok hij weer naar de stad. Regelrecht van het veer liep hij naar het aardige huis met den ouderwetschen trapgevel, maar de deur van den winkel bleek nog op slot te zijn. Weer een domheid van hem om er niet aan te denken, dat de winkels in de stad ’s morgens zes uur nog niet open zijn. Het morrelen aan den deurknop scheen echter binnen gehoord te zijn, want juist draaide hij zich om en wilde zijn weg vervolgen, toen van de boven-

89

het geen gewicht voor hem in de schaal te leggen, dat zij zeker niet ouder was dan achttien of negentien jaar, terwijl hij zelf vijftig was, terwijl bovendien de kans bestond, dat het meisje al verloofd was.

Deze bedenkingen hielden hem wel voortdurend bezig, maar brachten geen wijziging in zijn plannen. Het stond voor hem vast, dat hij moest trachten spoedig meer van haar te weten te komen.

Dat gelukte hem ook werkelijk. Hij wist, dat de opzichter, met wien hij al zoo lang samenwerkte, in dezelfde straat woonde als de winkel was.

Wikkers vertelde hem van zijn koopen zonder geld in de zaak, waar hij toevallig was binnengeloopen, toen de veerboot voor zijn neus afvoer en hoe aardig hij het van de geheel vreemde menschen had gevonden, dat ze hem op zijn goed gezicht hadden gelooft.

De opzichter kende de Zwarte Raaf en vertelde, dat de oudere vrouw al jaren lang weduwe was en het meisje een wees, het kind van een jongere zuster van de oude juffrouw.

„’t Zijn beste, nette menschen,” vertelde hij „en ze schijnen een behoorlijk bestaan te vinden in hun sigarenzaak; ik haal er zelf ook altijd wat ik noodig heb.”

Frans Wikkers wist voorloopig genoeg en durfde trouwens niet verder vragen. Den volgenden avond had hij al weer behoefte aan sigaren.

’t Bleef de eerste weken bij een praatje voor de toonbank over alles en nog wat, waarbij het meisje langzamerhand allerlei bijzonderheden uit het leven en de omstandigheden, waarin Wikkers verkeerde, te weten kwam, terwijl Frans van zijn kant hoorde, waarin hij belangstelde.

Reeds een paar weken na zijn eerste bezoek aan het trapgeveltjeshuis zei hij ’s Zondagsmiddags na den maaltijd

91

verdieping een raam werd geopend en een meisjeshoofd naar buiten werd gestoken.

„Wel meneer, wat is er van uw dienst?” werd er van boven geroepen.

Frans Wikkers kreeg ongeveer een zelfde verlegen gevoel als Zaterdagavond, toen hij sigaren kwam koopen zonder geld bij zich te hebben.

„Ik wilde de sigaren komen betalen, die ik Zaterdagavond gehaald heb, maar had er niet zoo gauw aan gedacht, dat men in de stad niet zoo vroeg bij de hand is als bij ons op ’t dorp, neem het me dus niet kwalijk.”

„Welnee,” lachte ze, „als u even geduld hebt, kom ik beneden om u van de schuld, die nogal schijnt te drukken, af te helpen.”

Een paar minuten later werd de deur van ’t nachtslot gedraaid, een grendel weggeschoven en hoorde hij bij ’t binnentreden een opgewekte stem:

„U bent de eerste klant, dien ik bij mijn weten ’s morgens om zes uur geholpen heb.”

„En misschien het vreemdste soort klant ook,” vulde Frans vlug aan. Hij betaalde het verschuldigde, kocht nog meer sigaren er bij en moest zich toen haasten, om op tijd aan de zaak te zijn.

Op deze manier maakte hij kennis met de juffrouw uit den sigarenwinkel en ’t scheen wel of hij na dit kleine voorval veel meer behoefte had aan rooken dan vroeger het geval was, terwijl blijkbaar goede sigaren alleen nog maar te koop waren in de Zwarte Raaf. Hij had zich nu eenmaal voorgenomen, om de op zoo eigenaardige wijze begonnen kennismaking voort te zetten en het baatte hem niets of hij zichzelf al voorhield, niet te moeten toegeven aan de eerste indrukken, omdat er alle kans bestond, dat het toch op niets zou uitloopen. Ook scheen

90

tegen zijn vader, dat hij maar niet met de avondboterham op hem moest wachten, omdat hij naar de stad ging, waar hij iemand noodzakelijk moest spreken.

Vader had er verder geen aandacht aan geschonken, het gebeurde wel meer, dat hij naar vrienden toeging en eerst ’s avonds thuiskwam. De huishoudster scheen het echter op te vallen en die zei glimlachend: „k Zal je boterhammen op de keukentafel klaarzetten, of ga je in je kosthuis eten?”

„Zet mijn brood maar klaar, bij mijn zuster kom ik vandaag niet meer,” had hij kortaf gezegd en meteen was hij de deur uitgegaan.

Frans Wikkers had niet veel lust om den gewonen weg naar de stad te nemen, maar sloeg de tegenovergestelde richting in, waar verderop langs de rivier op geregelde tijden een kleine stoomboot stopte, die de verbinding tusschen de verderop gelegen dorpen met de stad onderhield. Reeds dikwijls was Frans met deze boot meegevoerd, maar zeker had hij nog nooit met zooveel opmerkzaamheid uitgekeken, toen ze de stad naderde en hij de straat in ’t oog kreeg, die op het havenje uitliep. In de pas afgeloopen week, toen Frans op een avond tabak had gekocht, had hij terloops uit den mond laten vallen, dat hij dezen Zondag in de stad moest zijn, maar dan van het bootje gebruik maakte, omdat hij geen zin had zooveel tijd te verloop.

Op een afstand herkende hij van de boot het typisch gebouwde huis reeds en als hij zich niet al te zeer vergiste, stond op het balkon aan de achterzijde een oogeblik een meisjesgestalte, die echter snel weer verdween. Dat moet zij geweest zijn, stelde hij voor zichzelf vast, ze heeft geweten, dat ik kwam. Maar dit wil nog niet zeggen, dat ze naar mij uitkeek, moest hij zichzelf even

92

snel bekennen. Hoe kom je er bij, om je dat te verbeelden, 't kan bloot toeval zijn....

Toeval of niet, 't feit alleen gaf den jongen timmerman een soort voldoening, hij wist in elk geval, dat ze thuis was en zou wel verder zien, hoe te handelen. Eigenlijk had hij daarvoor nog heelemaal geen plan gemaakt, zijn doel was Nellie Berkwal uit de Zwarte Raaf te ontmoeten, maar hoe hij dat moest aanleggen bleef nog een open vraag.

Zoodra de boot aan wal lag, wandelde hij in de richting van de kleine binnenhaven. Van daaruit kon hij, zonder zelf gezien te worden door de bewoonsters, het huis in 't oog houden. Wikkers bleef langs den kant rondrentelen, totdat hij opeens de voordeur van den winkel zag opengaan en Nellie Berkwal naar buiten kwam. Een oogenblik bleef het meisje op het lage stoeptje vóór de huisdeur staan en tegelijkertijd merkte hij de reden daarvan. Vlak achter haar volgde de bejaarde tante en Frans mompelde spijtig: „Dat is mis, kameraad, Nel gaat niet alleen op stap en jij vischt achter 't net.“

Opgeven deed hij zijn plan echter nog niet en hij nam zich voor de twee op een afstand te volgen.

Die oude juffrouw had veel beter op haar balkonnetje of in haar tuintje kunnen blijven zitten met een kop thee, dan in de smoorheete stad te gaan tippelen, stelde Frans voor zichzelf vast, maar zij dacht er blijkbaar anders over. Nadat ze eenige straten waren doorgelopen, verdwenen ze ten slotte in een hoekhuis, waar een bakkerswinkel gevestigd was. Nu scheen de kans wel geheel verkeken, om Nellie Berkwal nog alleen te ontmoeten. Er waren tien kansen tegen één, dat ze in dat huis vooreerst wel zouden blijven; doch wat dan? Besluiteloos slenterde hij de stad verder in. Maar tenslotte keerde hij toch weer terug naar

93

athalen, maar zóó erg kwam het er niet op aan en dus....

„Vindt u het goed als ik meewandel,“ vulde Frans aan. Samen wandelden ze door de drukke straten. Frans vroeg niet waar die vriendin woonde en Nel had er blijkbaar geen bezwaar tegen, dat ze tenslotte buiten de stad kwamen en een stillen buitenweg kozen.

Deze zomerzondagmiddag bracht een totalen ommekeer in het leven van Frans Wikkers en niet minder in dat van Nel Berkwal.

Reeds den Zaterdagavond, volgende op dien Zondag, vertelde Frans aan zijn vader, dat hij kennis gemaakt had met een meisje in de stad en dat hij besloten had die kennismaking voort te zetten.

„Dat is zoo 's werelds beloop, jongen,“ antwoordde de oude Wikkers bedachtzaam, „maar weet je iets van het milieu, waaruit dat meisje komt? Hoe ze staat tegenover de dingen, die van grooter belang zijn dan aardse omstandigheden? Als het jullie werkelijk ernst is, Frans, wacht dan niet te lang om er met haar tante over te spreken en als dat gesprek goed verloopt, breng haar dan mee naar hier, dan kan zij óók de omgeving leeren kennen, waarin jij bent opgegroeid.“

De zomer was reeds bijna voorbij en de klimop, die tegen het achtergevelletje van „De Zwarte Raaf“ groeide, droeg de warmroode tinten, die haar langzaam naderend einde aankondigden.

Weer was het Zondagmiddag en Nel Berkwal zag met verlangen uit naar Frans Wikkers.

Hij was gisteren pas thuisgekomen na een lange afwezigheid en in zijn laatste brief had hij Nel geschreven, dat zijn plan vaststond om thans bij haar tante te komen

95

de straat waar zich de bakkerij bevond en bleef daar wat heen en weer loopen. Men kon toch nooit eens weten.... En werkelijk scheen de fortuin hem toch nog gunstig te worden. Opeens ging de deur open en Nellie Berkwal kwam alleen naar buiten. Onmiddellijk volgde hij haar en spoedig had hij haar ingehaald. Met een „goeien middag, juffrouw Berkwal“, diende hij zich aan en het ontging hem niet, dat ze even bloosde.

„U moet al een flinke wandeling achter den rug hebben en dat met deze hitte,“ zei ze vroolijk.

„Die wandeling heeft niets te betekenken, het grootste gedeelte van het reisje heb ik met de boot gedaan. Zou het ook kunnen zijn, dat er een aardig meisje stond op het balkon aan de achterzijde van de Zwarte Raaf, toen we daar voorbij voeren?“

„Laat me die vraag met een wedervraag beantwoorden,“ kwam er ondeugend uit. „Is het ook mogelijk, dat er aan den overkant van de binnenhaven iemand, gekleed in een grijs pak en met een slappen, donkeren hoed op, een half uur heeft loopen schilderen? En dat hetzelfde jongensschap wat later volle aandacht had voor het huis van bakker Hilman op het plein?“

Verwonderd staarde Wikkers het meisje aan en mompelde meteen: „Hoe kan dat, ik meende toch....“

't Leek hem echter verstandiger, om het roer maar dadelijk geheel om te gooien en openhartig vertelde hij, waarom hij had loopen wachten, eerst langs de binnenhaven en toen in de nabijheid van het huis van den bakker. En hij deed nu ook pardoes de vraag of ze het goed vond, dat hij een eindje met haar opwandelde, als ze tenminste geen andere afspraak of een bepaald doel had. Ja, een afspraak had ze eigenlijk wel, ze wilde een uurtje naar een vriendin gaan en daarna haar tante weer gaan

94

met de groote vraag, of deze het goed vond, dat hij zich met haar niet verloofde.

Vriendelijk werd hij ontvangen en toen hij met zijn vraag voor den dag kwam, vroeg Nels tante: „Weet je wel, Wikkers, dat ze pas achttien jaar is en dus wel wat erg jong voor een vaste verkeer?“ — Ja, dat wist Frans, maar dat vond hij geen bezwaar. Volgens hem ging de tijd zoo snel, dat men vanzelf ouder werd, vaak vlugger dan lief was. De weduwe moest lachen over deze eigenaardige beantwoording van haar vraag, maar bracht spoedig het gesprek op een ernstiger onderwerp, waaruit wel duidelijk bleek, dat ze een geloovige vrouw was en een diepe kennis van het menschelijk hart had. „Wikkers,“ zei ze tenslotte, „nu ben ik oud en heb veel moeten loslaten, dat door den dood van me werd opgeëischt en ik toch zoo ziels lief had, 'k heb mij altijd kunnen onderwerpen aan den wil van God, al viel dat soms bitter zwaar. Nel is het laatste, dat ik nog bezit en dus zul je wel begrijpen, dat ik haar liever nog wat bij me houd. Maar als het blijkt, dat jullie voor elkander bestemd zijt, zal ik dat zeker niet verhinderen en geeft het me ook een rustig gevoel, dat wanneer ik voorgoed de oogen sluit, ze niet alleen achter blijft, want die gedachte heeft me ook wel eens bezwaard. Van dit oogenblik af ben je steeds welkom in de Zwarte Raaf.“

96

HOOFDSTUK 8

De tijd snelt voort

Frans Wikkers had een nieuw tehuis gevonden! Trouw ging hij nog iederen Zaterdagavond naar huis, wanneer dat eenigszins mogelijk was; maar zijn hart trok naar de overzijde van de rivier. Zoo gingen een tweetal jaren voorbij en toen kwam de groote verandering. De oude Wikkers werd getroffen door een beroerte en voor zijn kinderen het ouderlijk huis hadden kunnen bereiken, had hij reeds voorgoed de oogen gesloten.

't Speet Frans en zijn beide zusters erg, dat hun broer Herman geen zin had om de zaak voort te zetten en dat het huis, waarin hun familie gedurende twee geslachten was gevestigd geweest, thans in andere handen zou moeten overgaan, maar aan dit feit viel niets te veranderen. Maar daarmee werd ook het laatste contact, dat ze met hun geboorteplaats hadden, verbroken en Frans zou den weg, die van het veer langs Poelwijk naar zijn dorp liep, in elk geval niet geregeld meer bewandelen. Ruim een half jaar later, toen de siringen in bloei stonden, werd Nellie Berkwal de vrouw van Frans Wikkers. Nel had slechts één voorwaarde bedongen, namelijk dat zij haar tante, die zich, toen zij als een hulpeloze wees achterbleef, over haar had ontfermd, niet wilde verlaten, nu voor haar de levensavond was gekomen en zij alleen

7 Frans Wikkers

97

en hij vertelde dan ook verder: „Je weet toch zeker nog wel, dat iedereen hem voor zoo'n hardvochtigen ongewoeligen kerel versleet, is het niet zoo?”

„Dat is waar, Janus, zoo dacht ik er destijds ook over, maar mijn vader had een andere meening, doch ga voort.”

„Nee Wikkers, hij was niet zoo hard als hij leek en je wilt het misschien niet gelooven, maar boer Pieter is werkelijk van verdriet gestorven. Den dood van zijn eenige dochter is hij eigenlijk nooit goed te boven gekomen. Hoewel hij er nooit met iemand over wilde praten, merkte men het toch aan verschillende dingen. Zoo had Rosien bijvoorbeeld een hond, waar ze erg aan gehecht was, en voor zoover ik weet, had de boer nooit belangstelling getoond voor het dier tijdens het leven van zijn dochter, maar na haar dood was de hond altijd bij hem, waar hij ging of stond. Zes maanden geleden ongeveer, op den eersten Pinksterdag, is de boerin gestorven en ik weet, Wikkers, dat ze goed is heengegaan. Boer Pieter kon daar niet overheen komen, zijn vrouw kon hij niet missen. Hij at en dronk bijna niet meer en op een avond tegen zonsondergang, toen Wiekert hem wilde gaan vragen of hij nog niet binnenkwam, vond hij hem dood op de bank voor het huis.”

Al deze berichten maakten een dieperen indruk op Frans dan hij wilde laten blijken. Hij bewaarde het stilzwijgen en eerst toen de veerboot weer aankwam en de knecht zijn plaats op de wagen had ingenomen, vroeg Frans nog haastig: „En hoe houdt Wiekert zich, nu hij baas op Poelwijk is?”

„Boer Wiek is hardleersch, 'k zou zeggen, dat hij precies is als zijn vader was in den tijd toen jullie nog met elkander speelden. 'k Hoop het niet voor hem, maar er zullen

99

op de wereld stond, en zoo was overeengekomen, dat ze voortaan met z'n drieën in de Zwarte Raaf zouden wonen.

Op mooie zomeravonden zat Frans graag op het balkon zijn pijp te rooken en dan gingen zijn gedachten nog wel eens over de rivier en staarde hij naar de overzijde, waar hij het oude kerktorentje van zijn geboorteplaats net kon zien uitsteken boven het geboomte. Hij leefde dan in den ouden tijd, trachtte zich voor te stellen, hoe het oude Poelwijk er nu zou uitzien. Uit den aard der zaak hoorde hij bijna nooit meer iets uit het dorp, waarmee alle banden verbroken waren. Totdat op zekeren dag het contact weer even werd hersteld. Een heerenhuis, vlak bij het veer, moest gerestaureerd worden en Frans kreeg van zijn patroon de opdracht die zaak in orde te maken, waarmee weken gemoeid waren.

't Had op zekeren dag juist zeven uur geslagen en Frans Wikkers stond op 't punt om naar huis te gaan. Net werd op de veerboot de loopbrug ingetrokken en de pont stak van wal. Op 't laatste oogenblik kwam een met twee paarden bespannen wagen aanrijden, maar hij was net te laat, evenals Wikkers. De voerman hield de paarden met kracht in en onmiddellijk herkende Frans den voerman.

„Jammer, dat je niet wat harder gereden hebt, Kuizers, dan had je de boot nog net gehaald,” zei hij.

Verwonderd keek de boerenknecht den timmerman aan, maar dat duurde maar kort. Dan riep hij: „Nou zie ik het, jij bent de jongste zoon van Wikkers, die zoo graag meesreed naar 't hooiland. Weet je 't al, dat de boer twee maanden geleden gestorven is?” De verbaasde blik van Wikkers was voor den knecht wel het bewijs, dat de vroegere dorpsgenoot niets van het sterven had gehoord

98

nog wel eens slagen op hem moeten neerkomen, die hem klein zullen maken.”

In de Zwarte Raaf was nieuw, jong leven gekomen. Kinderstemmetjes weerklonken in het oude huis en kindervoetjes trippelden over de oude planken vloeren. De oude tante van Nel was na enkele jaren, die tot de gelukkigste in haar leven hadden behoord, in vrede heengegaan. Nog een tijdlang hadden ze de zaak aangehouden, maar op den duur werd dat toch te veel voor de vrouw des huizes toen haar gezin groter werd. Tenslotte werd de beslissing gemakkelijker gemaakt doordat het oude huis voor de toenemende uitbreiding der stad moest wijken. Er werd door de gemeente een behoorlijke prijs voor betaald en Wikkers zocht en vond een nieuwe woning op de grens van de stad, goed gebouwd en met een vrij uitzicht.

De jaren gingen voorbij en in den kleinen kring van Frans Wikkers bracht de tijd zijn veranderingen, zijn vreugde en zijn droefheid, zijn voorspoed, maar ook zorg.

Reeds lang was de atmosfeer in de landen van Europa gedrukt, er broeide iets, dat onheilspellend naderde en in de landen rondom Nederland kondigde het verwijderde gerommel maar al te duidelijk aan, dat de bui aangroeide om tenslotte met vernielend geweld los te barsten.

De oorlog brak uit, het eene land voor en het andere rijk na werd er in betrokken, en maar al te spoedig stond geheel Europa in vuur en vlam.

Ook hier was alles in rep en roer gekomen. In den kortst mogelijken tijd werd het leger gemobiliseerd en trokken de soldaten naar de grenzen en gingen de matrozen de kusten bezetten.

Met angstig kloppende harten zag men uit duizenden

100

gezinnen de mannen wegtrekken, want ieder oogenblik konden immers ook de vonken van den wereldbrand op onze grenzen overspringen en de oorlogsfakkels doen ontbranden.

Ook in het gezin van Frans Wikkers had men de lasten en de ontbering te dragen, maar Frans had nog steeds ononderbroken zijn arbeid kunnen voortzetten en Nel wist zich altijd door de vaak moeilijke problemen van de voedselvoorziening ten behoeve van het gezin heen te slaan.

Drie meisjes en één jongen hadden vroolijkheid en levenslust in het gezin gebracht; de jongen was een nakomertje en verschildte een stuk in leeftijd met zijn zusters, die allen reeds getrouwd waren, toen hij zestien jaar telde.

Zijn vader wist hem toen een plaats te bezorgen op een kleine scheepswerf, hij kwam er als jongste bediende op het kantoor en het lag in de bedoeling, dat hij scheeps- teekenaar zou worden. Nadat hij daar een paar jaar had gewerkt, gelukte het Herman Wikkers op een groote scheepswerf, waar men zeeboten en oorlogsschepen bouwde, werk te vinden. Het bedrijf lag buiten zijn woonplaats en dus kon hij, evenals vroeger zijn vader, slechts Zaterdags naar huis komen om 's Maandags- morgens vroeg weer te vertrekken.

Frans werkte nog altijd in hetzelfde bedrijf, waar hij als jonge man gekomen was; verandering zoeken lag nu eenmaal niet in zijn aard, al had het hem aan de gelegenheid daartoe niet ontbroken.

Slechts één keer had hij op het punt gestaan een betrekking te aanvaarden, die oogenshijnlijk voor hem een aanmerkelijke verbetering zou zijn, maar ten slotte had hij er toch van afgezien en was daar later heel dankbaar

101

voor geweest, omdat het mis was gegaan met de firma, die hem had willen aannemen.

Onder deze omstandigheden had het jaar 1940 zijn intrede gedaan. Leger en vloot waren en bleven in vollen omvang gemobiliseerd en zoo gingen de eerste maanden van het jaar voorbij.

102

HOOFDSTUK 9

Tien Mei

Bar en streng had de wintervorst zich doen gelden en lang, zeer lang had hij zich weten te handhaven. Eindelijk kwam dan toch de lente en die werd meer dan ooit door jong en oud met vreugde begroet.

De rusteloos voortrollende tijd had opeens verandering gebracht in de levensomstandigheden van Frans Wikkers. Op zekeren dag had zijn patroon hem moeten mededeelen, dat hij geen werk meer voor hem had. Wikkers beschouwde dat ontslag niet als een aan hem gepleegd onrecht; hij wist, dat, al was hij voor zijn leeftijd nog vlug en flink, onherroepelijk de ouderen moesten wijken, waar al zooveel jonge mannen werkeloos rondliepen, voor wie geen plaats kon worden gevonden.

In een gedrukte stemming was hij op den bewusten Zaterdagmiddag thuis gekomen en had zijn vrouw zijn laatste weekloon toegeschoven, toen zij hem als naar gewoonte zijn kop koffie inschonk.

„Niet in den put zitten, Frans,” had zij gezegd, „liever dankbaar zijn, dat je tot op jouw leeftijd hebt kunnen werken en nu een klein pensioentje hebt gekregen. Je hebt nu lang genoeg gezwoegd.”

„k Ben blij, dat jij altijd zoo'n monteren kijk op de dingen houdt, Nel, maar k voel er toch niets voor om te gaan luieren als ik nog uit de voeten kan,” had Frans nog triestig opgemerkt.

„Natuurlijk niet, dat moet je ook niet doen; je kunt mij wat helpen als je dat wilt, in je tuintje werken, je hebt

103

nog je kleine werkplaats in de schuur, waar je van alles en nog wat kunt knutselen; je doet eens een tochtje per fiets, waar je altijd zoo van gehouden hebt. . . .”

„Stop maar,” was hij haar lachend in de rede gevallen, „voorloopig heb ik werk genoeg.”

De tijd had geleerd, dat moeder Wikkers de dingen goed had gezien. Ondanks hun verminderde inkomsten wist zij er met zuinigheid en overleg toch steeds van te komen en Frans verveelde zich nooit, was altijd bezig en kwam zelfs vaak tijd te kort.

Hun zoon Herman werd opgeroepen om het vaderland te dienen en hoewel het hem speet, zijn arbeid en zijn studie in den steek te moeten laten, gaf hij toch zonder tegenzin aan dien oproep gehoor.

Toen kwam er echter een dag, die voor Frans Wikkers de zwaarste in zijn leven was.

Onverwacht en door niets aangekondigd kreeg Nel plotseling een inzinking. Haastig ingeroepen doktershulp, zorgvuldige verpleging, 't mocht alles niets baten, haar leven vloede langzaam weg zonder pijn of smart, zonder angst of benauwdheid, en toch niet in een staat van bewusteloosheid, waarin men, zonder het te weten, overgaat in den dood. De laatste woorden, die Frans van haar opving, waren Psalmwoorden. Tegen den avond zag hij haar nog de handen vouwen, terwijl de bleke lippen zich bewogen als voor een laatste gebed. Dan staarden haar oogen hem een oogenblik aan, om ten slotte dicht te vallen, zoals bij een vermoeid kind, dat inslaapt.

't Was voor Wikkers, en vooral ook voor zijn vrouw, toen ze nog leefde, altijd een blijdschap geweest als Herman met verlof naar huis kwam.

Reeds spoedig werd hij korporaal en 't zou niet lang meer duren of de onderofficiersstegen zouden op zijn

104

mouwen komen. Intusschen werd de toestand steeds dreigender, alle verloven werden ingetrokken. Een donkere wolk hing boven Nederland en men kon zich niet meer ontveinen, dat het oorlogsgeweld hoe langer hoe meer de grenzen naderde.

Na den dood van zijn vrouw was Frans Wikkers na rijp beraad tot het besluit gekomen, om maar in zijn huisje te blijven; een kleindochter was bereid om voor zijn huishouding te zorgen. De nachten echter bracht hij bij zijn dochter door, die op betrekkelijk korten afstand woonde. Wanneer het begon te schemeren en de lange avond voor hem lag, voelde hij de eenzaamheid dubbel zwaar.

Op Donderdagavond negen Mei had hij, zooals hij dat den laatsten tijd gewoon was, zijn woning gesloten en liep daarop op zijn gemak de breede straat uit naar het huis van zijn schoonzoon. 't Was een mooie lente-avond en in de met zorg onderhouden voortuintjes van de woningen, die hij op zijn weg voorbij kwam, bloeiden de voorjaarsbloemen in een weelde van kleuren.

Het huis van zijn schoonzoon stond op een kruispunt van twee straten en was uit Zuidelijke richting komend, het eerste van een rij goedgebouwde huizen.

In schuine richting er tegenover bevond zich een ommuurd gemeentegebouw, dat thans diende tot verblijfplaats van een afdeeling soldaten, waarvoor in de kazerne geen plaats was.

Men was er langzamerhand reeds aan gewoon geraakt om voortdurend soldaten en matrozen om zich heen te zien, zoo gewoon, dat men er eigenlijk alleen maar den gezelligen kant van zag en oorlogsgevaar niet zoo heel waarschijnlijk achtte. 't Was immers de vorige maal, in 1914, ook zoo gegaan, waarom dan nu niet!

Frans Wikkers had met zijn schoonzoon en zijn dochter

105

op de bank in den voortuin plaats genomen, het drukke verkeer op de breede straat voor hun huis bood afwisseling genoeg.

Op de binnenplaats, of liever het plein vóór het gebouw aan de overzijde, stonden groepen soldaten te lachen, te praten en te rooken. Voor de poort stapte de schildwacht met de karabijn in den arm regelmatig heen en weer als de slinger van een klok.

Zoo nu en dan ging een vliegtuig ronkend over, maar niemand sloeg daar acht op, dat was men immers gewoon? Langzamerhand werd het stiller op straat en ook de buitenzitters gingen naar binnen, want het begon koel te worden. Nog een uurtje bleef men bij elkander in de gezellige huiskamer, keek krant of boek in, om op den gewonen tijd te gaan slapen, zonder ook maar het minste vermoeden, dat men vóór het aanbreken van den morgen in den oorlog zou zijn betrokken.

Alles lag nog in diepe rust op dien Vrijdagmorgen van den tienden Mei negentienhonderdveertig, toen plotseling een geraas, dat iedere seconde in kracht toenam, de menschen verschrikt wakker maakte en uit hun bedden deed springen. Zoo spoedig mogelijk schoot men in de kleeren en snelde naar buiten. Een ieder wilde weten wat er aan de hand was. Ook Wikkers en zijn schoonzoon behoorden tot hen. Laag over de huizen strijkend en de lucht vervullend met een heelsch lawaai, waren daar als een zwerm monsterachtige roofvogels de Junker-vliegtuigen boven hen.

„Werpen zij groote bundels pamfletten uit?” vroeg Wikkers, die niet zoo scherp meer zag, aan zijn schoonzoon. „Waren het maar papieren,” antwoordde deze, „wat u daar naar beneden ziet komen zijn valschermspringers, we zijn in oorlog.”

106

Aller oogen staren angstig naar boven, waar reeds meer zware vliegtuigen zichtbaar worden, terwijl aan de strak blauwe lucht zich voortdurend meer kleine, witte wolken vertoonen, dat echter parachutisten blijken te zijn. Op straat en voor de huizen loopen en staan verschrikte menschen, die nog niet beseffen aan welk gevaar zij zich blootstellen. Op het plein vóór het gebouw, waar ze onder gebracht zijn, groepen soldaten bij elkander, maar ook zij schijnen volkomen overrompeld en de kluts kwijt te zijn. Evenals de burgers bepalen ze zich er toe, omhoog te kijken, totdat een burger hen met donderende stem toeroept: „Zien jullie niet, dat we worden aangevallen, haalt je geweren en vecht!” Nu eerst schijnt het tot hen door te dringen, wat er feitelijk gaande is. Onmiddellijk rennen ze de straat over, klimmen over den muur om zich gereed te maken. In de verte vallen geweerschoten, daar stuiten de valschermpjes reeds op tegenstand der Hollanders en ook in de straat, waar Wikkers met zoovele anderen zich bevinden, beginnen de kogels te fluiten en rukken takken en jonge, pas ontloken bladeren van de platanen, die in een dubbele rij langs de trottoirs staan. Een soldaat wordt getroffen en valt met een schreeuw neer; de anderen stuiven weg en zoeken dekking. Een vrouw krijgt een kogel in de knie en wordt onder luid gejammer naar binnen gedragen. Nu vlucht alles hals over kop de huizen in. Wie op straat blijft, loopt alle kansen door een kogel te vallen. Achter den lagen muur, die het plein omringt, schijnen Nederlandsche soldaten zich te hebben opgesteld. Uit hun raam en door de ruiten van de glazen deur kunnen Wikkers en zijn huisgenooten de helmen en de karabijnloopen over den muur en tusschen de daarachter groeiende heesters zien blinken.

107

Aan het einde van de straat, in Noordelijke richting, bevindt zich een hoofdweg, loopend van Oost naar West, en daarachter open terrein, gedeeltelijk bestaande uit grasveld en verder tuinland. Links daarvan staat een oud heerenhuis, door een park met zwaar, oud geboomte omgeven; hier zijn de eerste valschermpjes neergedaald.

In minder dan geen tijd hebben zij overal dekking gezocht en fluiten hun mitrailleurs en karabijnkogels door de straten van de dichtbevolkte woonwijk, vlak voor hen. Voor de ramen in de huizen kijken de burgers angstig naar buiten, waar op dezen heerlijken lentemorgen de wreede oorlog zijn bloedigen intocht heeft gedaan.

Men gluurt door de ramen en beseft niet, hoe gevaarlijk dit is, maar men ondervindt het spoedig, want kogels dringen door de ramen de kamers binnen en eischen hun offers.

Toch kan men zich niet bedwingen om naar buiten te zien; men wil tot iederen prijs weten, wat zich daar afspeelt. Ook Wikkers en zijn schoonzoon behooren tot hen en terwijl men elkander waarschuwt, niet te dicht bij een raam te komen, doet men het zelf.

Achter den muur van hun gebouw vuren Nederlandsche soldaten op de vijanden, die ze tusschen de boonstaken van het tuinland, recht voor zich in het oog kunnen krijgen. Opeens springen en klimmen een aantal der mannen over den muur, zoeken dekking in de voortuinen van de huizen van waar ze het vuur openen op de valschermpjes. Dappere mannen zijn het, die nog nooit met werkelijken oorlog kennis maakten en hun dienst leerden op het exercitieveld. Moedig dringen zij voorwaarts, tegen een vastberaden vijand in, die den oorlog

108

bij ondervinding hebben leeren kennen, uitstekend zijn geoefend en voortreffelijk uitgerust.

In de zijstraat, waar de voordeur van hun huis op uitkomt, is het tamelijk rustig en Wikkers' schoonzoon kan de verzoeking niet weerstaan om deze behoedzaam te openen om vandaar naar buiten te kijken. Vlak voor hem, tegen den trottoirband aangedrukt, ligt een matroos, een forsche, gebruide jonge kerel. Hij schijnt vandaar op den vijand te hebben gevuurd, want er liggen leegge hulzen om hem heen; hij roept met krachtige, verklinkende stem om patronen. Achter den muur van het gebouw, waar hij schuin tegenover ligt, schijnt men zijn roep te hebben gehoord; een oogenblik daarna werpt een soldaat haastig eenige gevulde patroonhouders naar hem toe, doch ze komen niet zoover dat hij ze van zijn plaats achter den trottoirband kan bereiken. Terwijl het mitrailleurvuur door de straat giert, schuift hij er op den rug naar toe, grijpt ze en stopt ze haastig in zijn kleeren weg, om dan op dezelfde manier terug te keeren naar den rand van het trottoir, dat hem maar onvoldoende dekking biedt. Haastig wordt de deur gesloten, als opeens van alle kanten geschoten wordt; 't schijnt dat de vijand de straten binnen dringt, maar overal op verzet stuit. De matroos kruipt naar voren en hoewel men hem uit huis niet meer kan zien, hoort men toch nog een paar keer zijn karabijn knallen.

De zon klimt hooger aan den blauwen hemel, de tijd gaat voort, maar de menschen in de huizen denken aan eten noch drinken, zoozeer wordt alle denken in beslag genomen door den strijd, die overal om hen heen woedt. Angst en schrik vervullen het hart, wanneer telkens opnieuw het donderend geronk in de lucht wordt gehoord. Er worden weer valschermpjes uitgeworpen. Uit een

109

de geheele groep de poort van het kwartier binnen. Op het plein hield men halt en hier werden de buitgemaakte uitrustingsstukken op een hoop gelegd. Juist scheen de onderofficier order te geven om naar binnen te gaan, toen het geluid van een claxon door de straat klonk, die de nadering van een Roode Kruisauto aankondigde. De wagen was van achteren open en toen hij voorbij reed zagen Wikkers en zijn huisgenooten, dat er gesneuvelden soldaten in lagen, die de uniform droegen der valschermpjesjagers. Bij de eerste morgenschemering van dezen lentedag waren ze door het luchtruim komen aansnelen in hun vliegtuigen, om dan neer te dalen op den bodem van het vreemde land.

En nu was reeds hun strijd gestreden op deze aarde, waarin voor hen een graf zou worden gedolven, ver van eigen huis en haard.

De auto stopte vlak voor de poort van het kwartier en het scheen, dat de krijgsgevangenen verlof hadden gevraagd en gekregen om in den wagen te kijken, waarin hun gevallen strijdmakkers naast en op elkander lagen. In een groepje liepen ze de poort weer uit, met gewapende Nederlanders achter zich. Toen ze bij den wagen kwamen en een oogenblik naar binnen hadden gekeken, namen ze de houding aan, sloegen de hakken tegen elkander en bleven zoo een oogenblik kaarsrecht en stram staan, met gestrekte armen. . . . een laatste groet aan de gevallen kameraden. Daarna keerden ze zich gelijktijdig om, klapten weer de hakken tegen elkander en marcheerden onder geleide het gebouw binnen. Met beklemden harten zag men elkander aan.

Wat zou er geworden zijn van de dappere tirailleurs, die ze dezen morgen door de voortuintjes aan den overkant van de straat hadden zien sluipen, den vijand tegemoet?

111

zoldervenster kan men ze duidelijk in het heldere zonnelicht zien dalen.

Met zorg in het hart vraagt men zich af of onze soldaten stand zullen kunnen houden tegen den reeds talrijker wordenden tegenstander, die daarenboven over betere wapens en een blijkbaar onuitputbaren voorraad munitie beschikt. Hoe dit ook zij, het van alle kanten klinkend geweer- en mitrailleurvuur bewijst, dat de tegenstand hardnekkig blijft voortduren.

Op het plein voor het gebouw aan den overkant zijn geen soldaten meer te zien; bij kleine troepjes zijn ze door de poort of over den muur naar buiten gekomen om zoo snel mogelijk en in gebuikte houding vooruit te stormen en dan weer dekking te zoeken voor het vijandelijk vuur. Slechts een paar manschappen zijn achtergebleven tusschen de heesters achter den muur en een van hen kan men uit het raam aan den straatkant duidelijk zien. Zijn geweerloop rust op den muur en onder den rand van zijn stalen helm gluren scherpe oogen in een gebruid gelaat. Hij schiet niet dikwijls; slechts nu en dan, met vrij lange tusschenpoozen, knalt zijn schot, zoodat Wikkers den indruk krijgt, dat die schutter zijn munitie niet verspilt, maar ook niet vaak zijn doel mist.

Tegen den middag scheen het schieten minder te worden en de burgers begonnen weer wat moed te krijgen. Dit gevoel werd eenigszins versterkt door het feit, dat eenige krijgsgevangenen naar het kwartier werden overgebracht. De meesten van hen waren nat en zaten dik onder de modder, klaarblijkelijk waren ze bij het dalen in een der talrijke slooten terechtgekomen of hadden dekking gezocht achter de slootkanten en in greppels. De Nederlandsche soldaten, die achter en naast hen liepen, droegen hun wapenen en munitie en zoo marcheerde

110

Zouden ook zij offers hebben gebracht aan 't oorlogsgeweld? Zou de matroos, die vanmorgen vlak voor hun deur achter den trottoirband lag en om patronen riep, nog leven? Maar ook een andere vraag was er en die betrof hen meer van nabij en drong zich telkens, ondanks de spannende gebeurtenissen uit de onmiddellijke nabijheid, aan hen op.

Hoe zou het met Herman zijn? Was ook hij reeds in den strijd betrokken en stond hij met de wapens in de vuist tegenover den indringer?

Die kans was zeer groot, want met bijna eentonige regelmaat klonk de stem van den radio-omroeper door de huiskamer: „Bericht luchtwachtdienst meldt: Vliegtuigen boven . . . valschermpjesjagers dalen te . . .” Zoo ging het door, met vermelding van de plaatsnamen, waar telkens nieuwe vijanden voet kregen op Nederlandschen bodem. Intusschen was het tamelijk rustig geworden en de burgers waagden zich voorzichtig weer buiten, waar de stralen der zon de straten vulden met warmte en licht. Schuw keken ze naar het Noorden, daar waren de parachutisten voor 't grootste gedeelte gedaald en in het park bij het oude heerenhuis schenen ze nog stand te houden. Van daar uit knalden nog telkens gewerschoten en ratelde nu en dan een mitrailleur. Verderop echter, meer de stad in en ook op grooten afstand buiten de stad, in het polderland, werd hetig en aanhoudend geschoten. Men maakte hieruit de gevolgtrekking, dat de strijd zich verplaatst had en vleide zich met de hoop, dat het gelukken zou den vijand terug te dringen. Dan zou er echter spoedig hulp van buitenaaf moeten komen en er werd omhoog gestaard of er geen vliegtuigen kwamen om te helpen. Hier en daar zag men burgers zoo snel mogelijk de straat oversteken om in de winkels te halen wat anders

112

bij hen werd thuisgebracht. Melkboer, bakker, slager noch groenteboer durfde zich op straat te vertoonen, 't was zelfs nog gevaarlijk om de straat over te steken, want telkens floten de kogels door de takken van de boomen of ketsten tegen de huizen. Nu en dan zag men kleine groepjes soldaten voor den muur van hun kwartier verschijnen. Ze sprongen er overheen en schenen de poort aan den voorkant liever te vermijden; er stond trouwens ook geen schildwacht meer voor, wat veel te gevaarlijk zou zijn geweest, want 't vijandelijk vuur bestreek de geheele straat, die van Zuid naar Noord liep. De soldaten bleven maar kort in hun kwartier. Misschien hadden ze haastig wat voedsel gebruikt of hun patroontasch gevuld. Ze zagen er verhit uit, hun uniformen zaten vol stof en vuil en zoo verdwenen ze even snel in de zijstraten als ze waren gekomen. In de korte oogenblikken, die men zich buiten had durven wagen, waren reeds onheilspellende geruchten doorgedrongen. Er moesten dooden liggen in de tuintjes achter de huizen en een oud man, dien Wikkers zeer goed had gekend, was in zijn huiskamer doodsdijk getroffen door een kogel, die door het raam was binnengedrongen. De nacht kwam en die bidden kon smeekte Gods bescherming af en bad voor hen, die hem lief waren en wier leven voortdurend in gevaar was. De nacht bracht niet veel rust; na een korte sluimering schrok men vaak wakker door het vallen van schoten of wel door andere geluiden, waar men in gewone tijden geen acht op placht te slaan. Zoodra het eerste morgenlicht gloorde aan de Oosterkim om de geboorte van den nieuwen dag aan te kondigen, wekte een met de seconde in kracht toenemend gezoem in de lucht de burgers op uit den korten slaap.

8 Frans Wikkers

113

niets kan gebeuren buiten den wil van God, toch drukte het gevoel van eigen nietigheid tegenover het aandringend gevaar, waartegen men zoo machteloos stond, steeds sterker. Uit het Westen knalde nu ook hevig geveervuur, afgewisseld door mitrailleurgeratel, een bevijs, dat ook van dien kant de vijand opdrong en op weerstand stuitte. Telkens verkende het scherpziend oog van Wikkers' schoonzoon den omtrek en wat hij zag was zeker niet bemoedigend of zelfs maar geruststellend te noemen. Dikke, zwarte rookwolken, waaruit rosse vlammentongen opschoten, verkondigden, dat hier en daar gebouwen in brand waren geschoten, en ook uit het Zuiden kwamen rookwolken opdringen en verduisterden aan dien kant het blauw van den hemel. Daar stond ook de woning van Wikkers, maar wat bekommerde hij zich daar onder deze omstandigheden om!

115

Men kende dat geluid nu reeds al te goed en zoo vlug als maar mogelijk was, schoot men ook in het huis van Wikkers' schoonzoon in de kleeren. Evenals gistermorgen kwamen ze aanzwermen als een troep monsterachtig groote roofvogels met donkere vlerken. De strijd ontbrandde thans opnieuw met alle kracht. Wikkers en zijn huisgenooten konden door het zolderraam duidelijk zien, hoe een parachutist in de takken van het hooge geboomte bij het heerenhuis was blijven hangen. Het gevecht begon thans een ander, veel heftiger karakter te dragen dan gisteren. Toen was het gebleven bij geweer-, karabijn- of mitrailleurvuur. Thans bulderde het kanon uit de verte. En ook in en om de stad mengde zich het vuur van de haastig in stelling gebrachte kleine kanonnen en het afweergeschut in het heilsche concert. De hoop, dat het onzen soldaten zou gelukken den aanval van de Duitschers tot staan te brengen, begon langzamerhand uit de harten te verdwijnen; de vijand was immers zoo oneindig veel sterker, dat de onzen, indien hulp uitbleef, den ongelijken strijd niet lang meer konden volhouden. Men luisterde naar de radio-uitzending, met de meer en meer verdwijnende hoop, dat deze de nadering van vreemde hulp zou aankondigen, maar evenals gisteren klonk het monotoon geroep: „Bericht luchtwachtdienst meldt: „Vliegtuigen boven.... Valschermspringers dalen te.... weest op uw hoede.“ Zoo nu en dan werd dit afgewisseld door het draaien van een grammofoonplaat, die echter alles behalve ontspanning bracht. Veel erger dan den vorigen dag greep thans de angst in de harten van de weerloze burgers en al trachtte men ook oogenschijnlijk bedaard te blijven en elkander moed in te spreken, door er op te wijzen, dat tenslotte

114

HOOFDSTUK 10

Bange Pinksterdagen

Wanneer het gevaar aan alle kanten dreigt, raakt men temelijk los van zijn aardisch bezit, het mag dan weinig zijn of veel, en eerst dan wordt het duidelijk, met welke sterke banden de mensch gehecht is aan het leven.

„Als we er maar levend afkomen met de onzen,“ dat alleen scheen te leven in de harten der menschen. En nog iets anders viel op te merken, namelijk dit, hoe gemeenschappelijk gevaar de menschen tot elkander brengt, meer dan eenig ander ding. Menschen, die elkaar niet kenden, of die dagelijks elkander passeerden zonder in het minst notitie van elkaar te nemen, spraken thans met elkander alsof ze jarenlang vrienden waren geweest. Menschen, die een trapje hooger stonden op de maatschappelijke ladder, spraken een werkman aan, want allen meenden thans immers iets bijzonders te weten en de wildste geruchten deden de ronde.

Toen na den middag het schieten wat verminderde, besprak men de mogelijkheid om een poging te doen eenige levensmiddelen in huis te krijgen.

Men begon gebrek te krijgen aan brood en melk en Wikkers en zijn schoonzoon besloten er samen op uit te gaan. Met bekommerd hart zag de vrouw des huizes haar man en ouden vader de deur uitgaan; al was het op 't oogenblik tamelijk rustig buiten, er bestond groote kans, dat

116

ieder oogenblik het vuur weer kon losbarsten, het leed geen twijfel, dat de vijand voorwaarts drong. Voorzichtig en zoo dicht mogelijk langs de huizen loopend trachten zij den dichtstbijwonenden bakker te bereiken. Ze behoefden maar enkele straten te gaan, maar op dien korten tocht zagen ze overal de sporen van den strijd. Hier verbrijzelde ruiten, daar scherven van dakpannen op straat, elders een doorboorde deur of versplinterde raamkozijnen. Ongehinderd bereikten ze het eerste doel van hun tocht, doch toen men bij den winkel van den bakker kwam, stonden daar reeds tientallen wachtende menschen, in hoofdzaak mannen, en allen zoo dicht mogelijk tegen den muur, naast de deur, gedrongen. Er hielp niets aan, hier moest geduld geëfend worden als men met brood wilde thuiskomen; wachten was de boodschap. Wie nog een brood machtig werd, mocht van geluk spreken, want de bakker, die op zulk een toevloed van koopers niet gerekend had, raakte spoedig door zijn voorraad heen. De twee mannen behoorden tot de gelukkigen en onmiddellijk werd de terugtocht ondernomen. Doels uit nieuwsgierigheid, en ook omdat het iets korter was, namen ze thans een anderen weg dan op den heenweg. Na een paar straten te zijn doorgestaan bereikten ze de breede, lange straat, waar hun huis stond. Juist toen ze den hoek wilden omslaan bleven ze gelijktijdig staan. Vlak voor hen op het trottoir lag een groote, nog niet gedroogde bloedplas. 't Was gevaarlijk om hier stil te blijven staan, maar ze deden het onwillekeurig en een vrouw, die om den hoek van een deur keek, zei haastig: „Daar is gisterenmorgen een matroos gesneuveld, ze hebben hem vanmorgen pas kunnen weghalen en als ik jullie was zou ik maar gauw maken dat je weg komt, 't is hier zoo gevaarlijk mogelijk.“ De vrouw sloot daarop

117

troosten. Ze had zich kalm en moedig gehouden den ganschen dag, maar nu begonnen ook haar lippen te trillen en ze vroeg opeens: „Vader, wilt u bidden?“ Frans Wikkers vouwde de handen en bad om uitkomst in den nood. 't Waren maar enkele, korte woorden, die hij uitsprak, maar toch brachten ze rust in de harten en toen het na eenigen tijd wat kalmer werd, besloot men, zoo mogelijk wat te gaan slapen. Op den vloer in de huiskamer werden matrassen neergelegd en de koffers met kleedingstukken, die men het minst kon ontberen, gereed gezet, waarna allen gekleed naast elkander gingen liggen, om zoo mogelijk wat te slapen. Dat gelukte nog boven verwachting, allengs werd het schieten minder en slechts hier en daar van achter de huizen en om de hoeken van de straten knalde nu en dan een karabijnshot, totdat het ten slotte geheel stil werd. Rustig ging het verdere gedeelte van den nacht voorbij, maar evenals gisteren en eergisteren schrok men bij 't eerste morgenkrieken wakker door overvliegende machines. Met het slapen van de volwassenen was het nu gedaan, de kinderen waren echter zoo doodmoe, dat ze na even opgeschrikt te zijn weer indommelden. Behoedzaam werden de gordijnen opgetrokken, en de eerste zonnestralen, die over de daken van de tegenover hen liggende huizen schenen, vulden de kamer met gouden glans. Voorzichtig opende Wikkers' schoonzoon de voordeur en keek naar buiten, waar alles zoo stil en rustig was alsof nooit de vrede was verstoord door 't ruwe geweld van den oorlog. 't Was alsof de heerlijke lentelucht opnieuw moed en kracht bracht in de harten der menschen. De rook van de nog brandende gebouwen steeg in de stille morgenlucht

119

zorgvuldig de deur en Wikkers en zijn schoonzoon bereikten veilig hun woning.

't Bleek hoog tijd te zijn. Nauwelijks waren ze goed en wel binnen, of zwaar geschutvuur brak opnieuw los, zoodat de muren van het huis schudden en de ruiten trilden en rinkelde.

Door de ramen kon men zien, dat de hemel, die inmiddels somber en bewolkt geworden was, werd verdonkerd door overdrijvende rookwolken, die nu en dan rood werden gekleurd door de omhoog schietende vlammen. 't Werd donker, maar het angstwekkend rumoer van de zware losbrandingen verminderde niet; integendeel scheen het nog in kracht toe te nemen naarmate de tijd verstreek. 't Scheen wel of men in de stad thans overal vocht en of er uit het Zuidwesten ook kanonvuur kwam, want op het dak van hun huis en op de straat aan de voorzijde kletterden granaatscherven neer.

In de woning zochten allen dekking langs den muur, die het verst van de ramen verwijderd was. Er werd niet veel gepraat, slechts nu en dan werd een korte opmerking of een angstig vragen van de beide kleinere kinderen gehoord. 't Was alsof een ieder beseftte, dat alles wat men op de wereld liefhad in gevaar verkeerde en in het hart van Frans Wikkers klampte de vrees voor hen, die hier met hem het gevaar deelden, met de bange zorg voor zijn zoon, die onder de wapenen was en voor zijn beide andere dochters met hun gezinnen, van wie men ook niets af wist. De nacht naderde, maar men durfde niet te gaan slapen en als de kinderen van vermoeienis even insliepen, schrokken ze na een oogenblik weer wakker als een donderende losbranding het huis deed trillen op zijn grondvesten. Dan drongen ze zich angstig schreiend tegen moeder aan, die trachtte hen gerust te stellen en te

118

rechtstandig naar boven en een paar straten verder kleurde het bloed van den gesneuvelden matroos het trottoir.

Zoo was het op den twaalfden Mei van het jaar negentienhonderdveertig, op den eersten Pinksterdag!

't Is wonderlijk hoe spoedig men gewend raakt aan de meest ongewone toestanden. Zoodra was niet het schieten opgehouden, of men zag overal menschen voor den dag komen, die over de hekjes van de voortuintjes met elkander praatten, of snel de straat overstaken om iets te gaan koopen. Zoo nu en dan zag men eigen soldaten met vermoeide gezichten en gehavende uniformen, maar ze verdwenen weer even spoedig als men ze zag, terwijl ze vaak de burgers toeriepen binnen te blijven.

't Liep tegen den tijd, waarop men gewoon was te ontbijten en nog bleef alles buiten wonderlijk rustig. Toen ontwaakte bij Frans Wikkers het verlangen om te weten, wat er wel van zijn huis geworden zou zijn. Eigenlijk stond het vrijwel bij hem vast, dat hij er niets meer van zou terugvinden dan 'n verbranden puinhoop, want precies in de richting, waar het stond, stegen onophoudelijk dikke rookwolken op en bij gerucht had hij reeds gehoord, dat alles in de straat, waar hij woonde, verbrand en kapot geschoten was. Als dat waar was, betekende het voor hem, dat niet alleen zijn huis, maar ook alles wat zich daarin bevond verloren zou zijn gegaan en dat hij dan niets meer op de wereld bezitten zou dan wat hij op dit oogenblik aan het lichaam had.

Het verlangen werd steeds grooter, om met eigen oogen te gaan zien wat er nog over was van zijn vriendelijke woning, die zoo lang voor hem en de zijnen een tehuis was, waar hij zoovele jaren met zijn vrouw gelukkig en tevreden had geleefd.

120

Zou het te wagen zijn om den betrekkelijk korten weg af te leggen? Was het geen roekeloosheid, om zich op straat te begeven, waar de kans bestond, dat ieder oogeblik het vuur weer kon worden geopend? Het stond vrijwel vast, dat vriend en vijand hier met den vinger aan den trekker op elkander loerden; misschien achter en mogelijk ook in de huizen.

't Stond voor hen wel vast, dat niet opzettelijk op burgers werd geschoten en toen men ook anderen dien kant zag uitgaan, meende 'Wikkers' schoonzoon, dat het wel te wagen was; hij stond er op om zijn schoonvader te vergezellen.

Zoo gingen de beide mannen dan den weg op, elk met een witten zakdoek in de hand als teeken, dat men ongewapend was en vreedzame bedoelingen had.

Stil, doodstil was het op den weg, een stilte die iets huiveringwekkends had, ondanks den zonneshijn en de lentelucht.

Spoedig echter zette men dit gevoel van zich af en als iets onwezenlijks drong het zich aan hen op, dat het thans Pinksteren was, de eerste Pinksterdag, waarop men anders op dit uur naar de kerk ging. Thans echter zou geen klokgelui galmen over de omgeving, waar de rookende puinhoopen de plaats aanwezen, waar keurige woningen hadden gestaan, en vreedzame menschen hadden gewoond.

„'k Geloof stellig, vader, dat uw huis nog overeind staat, kijk maar, 'k zie den top van den voorgevel boven de huizen, die er voor staan, uitsteken.”

Frans Wikkers kon het niet zoo dadelijk zien, zijn oogen waren niet meer zoo scherp als die van zijn schoonzoon. Na enkele oogeblikken bleek duidelijk, dat het huis werkelijk nog overeind stond. Aan den voorkant leek

121

bij en kleine, afzonderlijk opereerende troepjes soldaten schenen elkander tirailleursgewijs te bestoken.

In het gebouw tegenover hen, waar de afdeeling soldaten haar kwartier tot dusver had gehad, bleef het opmerkelijk stil, toen plotseling uit een zijstraat een groepje wielrijders kwam aanjagen. Een lange matroos scheen hun leider te zijn. Achter den linkerzijmuur van het gebouw sprongen ze van hun zadels en wierpen de fietsen aan den kant. Met de vingers aan de trekkers van hun karabijnen slopen ze voorwaarts tot aan de groep heesters, die achter het lage muurtje van het plein stonden. Geruimen tijd gluurden de matroos en een paar soldaten tusschen de struiken door, maar het scheen, dat ze niets verdachts hadden opgemerkt; vlug als een kat sprong de matroos over den muur en achter elkander volgden hem de soldaten. Nauwelijks waren de wielrijders binnen het kwartier of er knalde geweervuur, dat van het plein en uit het gebouw zelf onmiddellijk werd beantwoord.

't Gevecht duurde niet lang, slechts nu en dan vielen eenige schoten en dan werd het stil.

Toen klonk het eigenaardige claxongeluid door de straat dat de nadering aankondigde van een Roode Kruisauto, die dan ook een oogeblik later voor de poort van het kwartier stopte.

Eerst kwam een soldaat uit het gebouw, die met de rechterhand zijn linkerpols omklemd en omhoog hield. Voor zoover Wikkers en zijn huisgenooten uit het raam konden zien was de linkerhand nog slechts een bloedige klomp vleesch. Klarblijkelyk had een schot dit lichaamsdeel verbrijzeld. Hij werd op den voet gevolgd door twee soldaten, die het lichaam van een makker droegen. Het Roode Kruispersoneel nam den doode van de beide soldaten over en legden hem in de auto, die onmiddellijk

123

alles tamelijk onbeschadigd, behalve de ramen, waarvan er niet een meer heel was. Aan de achterzijde en opzij tegen den buitenmuur was echter al te duidelijk zichtbaar hoe de strijd hier had gewoed.

Uit de achterkozijnen hingen de aan flarden gescheurde gordijnen naar buiten, de deur, die op het erf uitkwam, was door ontelbare kogels en granaatsplinters doorboord en het muurwerk vertoonde overal de sporen van kogels en scherven, die er op sommige plaatsen stukken hadden uitgeslagen.

Reeds had Wikkers den sleutel van de achterdeur in de hand om deze te openen, toen zijn schoonzoon hem daarvan terughield met de woorden: „Ga niet binnen, vader, er kunnen zich soldaten schuilhouden. . . . doe het niet.”

Die mogelijkheid bestond zeer zeker; door de openingen van de verbrijzelde ramen kon men gemakkelijk genoeg binnenkomen en later bleek het ook, dat er uit de huizen in de buurt geschoten was.

Een gevoel van dankbaarheid welde op in het hart van Frans Wikkers, dat zijn huisje zoo op het kante af was gespaard gebleven. Op een afstand van ternauwernood twaalf meter was een groot gebouw door kanonvuur verwoest en tot den grond toe verbrand. Als de wind niet juist van zijn woning af had gewaaid zou het tien tegen een ook verbrand zijn, met alles wat er in was.

Slechts enkele oogeblikken durfde men op Wikkers' erf blijven, men voelde als 't ware, ondanks de thans heerschede doodsche stilte, de nadering van het gevaar om zich heen.

Kort daarop keerden de mannen naar huis terug en dat bleek maar goed ook, want langzamerhand begon het opnieuw onrustig te worden en het gevecht verplaatste zich naar hun kant, het geweervuur kwam telkens nader.

122

verder reed om meer slachtoffers van dezen eersten Pinksterdag binnen te halen. 't Scheen nu, dat de wielrijders het kwartier niet langer konden of durfden vasthouden. Nauwelijks was de Roode Kruiswagen weggeden of zij doken weer op achter de heesters en grepen hun rijwielen. Nog een oogeblik bleven ze staan, keken rechts en links om zich heen en dan wees de matroos dezelfde richting aan als vanwaar ze gekomen waren. Snel als de wind verdwenen ze uit het oog.

De avond viel en evenals den vorigen avond nam het oorverdovend lawaai van het schieten weer toe, terwijl nieuwe branden, die rookwolken en vuurgloed omhoog zonden, uit het zolderraam waren te zien en het bewijs leverden, dat in en om de stad nog hevig gevochten werd. 't Was vroeger donker dan gisteravond, er viel een fijne motregen uit een grijze lucht, zoodat men vroeg de gordijnen voor de ramen liet zakken en evenals den vorigen avond zocht men gekleed, en weer op een veldbed, rust te vinden in den slaap.

Lang, zeer lang echter duurde het, voor Frans Wikkers die rust vinden kon. Immers telkens weer kwam hem de gedachte bestormen hoe het elders zou zijn in de gezinnen van zijn dochters, of zijn zoon en kleinzoon in den strijd waren geweest. Hij hoorde de klok nog twee uur slaan, daarna ontfermde zich de slaap over hem.

Zoo brak de tweede Pinksterdag aan en ook die werd ingeluid door het ronken van vliegtuigen boven de huizen.

In de buitenvijken van het stadsdeel waar Wikkers' schoonzoon woonde werd thans weinig meer gevochten, maar verderop, naar het Noorden, nam het krijgsrumoer toe. De vrees steeg opnieuw in de harten. Wat men thans buiten kon waarnemen was niet erg ge-

124

schikt om de onrust weg te nemen. Rookwolken, die opstegen naar den blauwen, zonnigen hemel, granaatscherven op straat en angstige menschen, bepakt en beladen met koffers, tassen, volgepakte zakken; sommigen met op fietsen vastgebonden dekens en beddegoed zochten een veiliger schuilplaats dan hun eigen woning bood, waarin ze niet langer durfden blijven. Tegen den namiddag werd het vuren in de stad en de naaste omgeving allengs minder, het dreunen van de kanonnen hield op en slechts nu en dan ratelde nog mitrailleurvuur of knalde een karabijnshot in den omtrek.

Men begon te herademen en de vrouw des huizes maakte van deze rust gebruik om haastig een maaltijd te bereiden, die ongestoord kon worden gebruikt, want het bleef stil. Wikkens en zijn huisgenooten zaten nog om de tafel en bespraken juist wat de oorzaak kon zijn van die opmerkelijke stilte, toen plotseling zijn schoonzoon, die met het gezicht naar het raam zat, opsprong, naar buiten wees en riep: „Daar is de vijand!“

Het was zoo, vlak voor het raam verschenen twee motorrijders, breedgeschouderde mannen, van top tot teen gewapend, de een rechts en de ander links van de straat. De karabijn droegen ze over den schouder, de revolver in den holster en onmiddellijk binnen hun bereik, voor 't grijpen gereed, staken de vreeslijke handgranaten met de houten stelen omhoog. Achterdochtig en met scherpe blikken keken zij de huizen binnen; er konden immers Nederlandsche soldaten verdukt opgesteld liggen in de huizen! Vlak achter hen volgden infanteristen, gewapend met lichte mitrailleurs, tot onmiddellijk vuren gereed. Een onderofficier bleef voor hun raam staan en wenkte met dreigend gebaar om naar buiten te komen. De heele familie kwam naar buiten met opgestoken handen, ten

125

dreigde. Eenerzijds beschouwde men het als een verademing, maar diep in het hart van elken rasechten Nederlander gaf het gezicht van de witte vlag op den toren een smartelijk gevoel. Waar de menschen opeens vandaan kwamen, begreep men niet, maar ze waren er en dat binnen enkele uren tijds. Een ieder wilde natuurlijk weten, hoe zijn nabestaanden er aan toe waren en wie maar in de gelegenheid was sprong op zijn fiets en ging op verkenning uit.

Frans Wikkens had al bij geruchte gehoord, dat zijn kinderen en kleinkinderen allen gespaard en gezond waren en dat hun huizen niet hadden geleden. Zijn hart was overvloedig van dankbaarheid jegens Hem, die hen uit het gevaar, dat elk van hen had omringd, uitredde. Alleen van den in dienst zijnden zoon en kleinzoon was nog niets bekend.

Warm en mild scheen de Meizon op den morgen van den veertienden van Bloemaand over stad en veld.

Frans Wikkens maakte dadelijk van de gelegenheid gebruik, om uit zijn gehavend huis te halen wat voor hem het meeste waarde had en voorts zorgde hij er voor, dat het weer bewoonbaar werd gemaakt. Daarna besloot de heele familie om per fiets een tochtje in den omtrek te gaan doen; men wilde zoo graag bekende plekjes opzoeken en zien of ze voor het oorlogsgeweld gespaard waren gebleven. Men hunkerde er naar om weer eens even heelemaal buiten, in den zonneschijn te zijn, al werd het genoeg daarvan ook getemperd door de sporen van den strijd, die overal te zien waren.

Stukken uit de trottoirs weggeslagen, gaten en putten in het wegdek van de straten, overal scherven van dakkannen en puin, gaten in muren en in daken van huizen,

127

teeken, dat ze ongewapend waren; zelfs de kleine vierjarige knaap stak met een bleek gezichtje de handjes op. Kortaf vroeg de onderofficier of men wapens in huis had en of er soms soldaten binnen waren. Op het ontkennend antwoord, keek hij allen scherp aan, doch scheen in hun houding geen aanleiding tot wantrouwen te vinden; met de hand maakte hij een beweging, dat ze weer naar binnen konden gaan en Wikkens' schoonzoon sloot onmiddellijk de deur. Met een gevoel van dankbaarheid zaten ze een minuut later weer in de huiskamer. 't Had immers kunnen zijn, dat ze hun woning hadden moeten verlaten om wie weet waarheen te worden overgebracht!

De harten bleven echter onrustig kloppen, ieder oogblik kon thans gevaarlijke verrassingen brengen.

't Stond nu wel vast, dat dit stadsdeel in handen van den vijand was, maar hoe stond het elders? Een antwoord op die vraag kreeg men niet en zoo werd het weer avond, volgde opnieuw de nacht en brak daarna de Dinsdag aan. Toen de familie ontwaakte, was er al een druk geloop in de straat ondanks het vroege morgenuur, er drong echter geen enkel gerucht tot hen door dat wees op een hernieuwden strijd. Toen men naar buiten keek, was het eerste, dat men ontdekte, een schildwacht in een vreemd uniform, die op zijn gemak voor de poort van het gebouw heen en weer stapte, dat nog maar zoo kort geleden het kwartier was geweest voor eigen manschappen. Aanvallig drong het nog niet zoo helder tot hen door wat er precies gebeurd was, maar een bekende voorbijganger, aan wien gevraagd werd, hoe het er mee stond, antwoordde: „Wij hebben moeten capituleeren, de witte vlag waait thans van de torens in de stad.“ Dat betekende dus, dat de strijd voor deze omgeving althans voorbij was, dat onmiddellijk levensgevaar voor het oogblik niet meer

126

rookende puinhoopen op plaatsen, waar twee dagen geleden nog gebouwen stonden, hier en daar zelfs nog opschietende vlammen.

Op den grooten weg was het verkeer bijzonder druk. Motorrijders snorden in razende vaart voorbij, groote vrachtwagens vol soldaten, volgwagens met uitrustingsstukken, het was één lange file, waaraan geen eind scheen te komen. Verderop trok een ander tooneel hun aandacht, dat allen diep ontroerde. Rechts van het fietspad, dat zij bereden, was de groote weg, maar aan den linker kant lagen weiden, gescheiden door heldere slooten, waarlangs knotwilgen groeiden. Op deze plek bevond zich thans een sterke afdeeling vreemde soldaten, waarvan sommigen zich tot op het middenlijf ontkleed hadden en bezig waren zich te wasschen in het heldere slootwater; anderen stonden zich te scheren, terwijl het grootste deel het zich gemakkelijk had gemaakt op het frissche jonge gras van de wei. Niet ver van hen verwijderd lag een dood paard met de vier pooten in de lucht en op eenige passen afstand daarvan zag Wikkens het lijk van een Nederlandschen soldaat liggen, die daar getroffen was door het doodelijk lood.

Het fietsochtje gaf niet die voldoening, welke men er zich van voorgesteld had en er werd dan ook al spoedig besloten, om naar huis terug te keeren.

Het verdere van den dag vloog voorbij. De andere kinderen van Wikkens met zijn kleinkinderen kwamen aanloopen en men had elkaar zooveel te vertellen, dat er tijd te kort was.

Men had zich voorgenomen, nu er geen oogenblikkelijk gevaar meer dreigde, vroeg ter ruste te gaan; de vorige nachten waren allen slaap genoeg te kort gekomen. Maar het bleef op straat zoo onrustig door voorbijtrekkende

128

transportcolonnes en troepenafdeelingen, dat het toch nog tamelijk laat werd, voordat allen werkelijk in de rust waren. Gedurende den ganschen nacht hoorde Wickers de wagens voorbij rollen en kletterden de met spijkers beslagen laarzen der patrouilles op de straat.

HOOFDSTUK 11

Brand op de stee

In het dorp en de omgeving, waar Frans Wickers was opgegroeid, had men ook heel wat gevaren en angst doorstaan, en zeker niet het minst op Poelwijk. Naar het uiterlijk te oordeelen, was er niet veel veranderd op de stee van Galders sinds de toen nog jonge Wickers er op Pinkstermiddag voor het laatst met Rosien had zitten praten op de bank voor het huis. De drie zware lindeboomen stonden nog even fier naast de groote schuur met het rieten dak, dat als een enorme muts over de lage muren heen stolpte. Het grasveld voor het huis, de bloementuin, de rozenhaag en daarachter de moestuin, 't was alles onveranderd gebleven ondanks de vele jaren, die voorbij gingen. Hetzelfde gold voor den persoon van den tegenwoordigen eigenaar. Zooals hij daar thans op het erf stond en met onrustig, bekommerd gezicht naar omhoog staarde, vanwaar het gevaar dreigde op dezen tweeden Pinksterdag, was de gelijkenis van Wiekert Galders met zijn vader inderdaad treffend. Ook de onderlinge verhouding in het familieleven van den boer toonde veel overeenkomst met de vorige generatie. Evenals eens zijn vader had ook boer Wiekert twee kinderen, een dochter van eenentwintig en een zoon van ruim zesentwintig jaar, die ook onder de wapenen was

5 Frans Wickers

129

130

geroepen toen de algemeene mobilisatie een feit was geworden.

„Waarom kon het niet zijn gebleven zooals het vroeger was,” had Wiekert Galders vol ergeris in den huiselijken kring gezegd, op den dag, dat zijn zoon Pieter werd opgeroepen.

„Toen kocht een vader voor zijn zoon een remplaçant en een behoorlijke boerenzoon behoeft tenminste zelf niet te dienen.”

Pieter had lachend geantwoord: „'t Kan geen kwaad, vader, dat ook een boerenzoon de uniform dragen moet; wij boeren moeten evengoed als anderen leeren om met allerlei slag van menschen om te gaan; dat is voor de meesten van ons heel goed.”

Pieter en zijn vader leken niet veel op elkander; zoo stil en stroef als de laatste was, zoo vroolijk en vlot toonde zich de eerste, en daardoor kwam het misschien wel, dat boer Wiekert zoo veel van zijn zoon hield, al liet hij daar uiterlijk zoo min mogelijk van blijken, zooals het een boer betaamt.

't Was voor vader Wiekert altijd een soort feestdag als de jonge soldaat met verlof kwam; en al stond de uniform den blonden, forschen huzaar uitstekend, Galders zag hem oneindig veel liever in zijn blauwen kiel, of in zijn overhemd op den bok van een boerenwagen zitten.

Sinds eenige weken kwam Pieter echter niet meer naar huis, de verloven waren ingetrokken en thans was 't ergste gebeurd wat men had kunnen verwachten: de oorlog was ook voor ons land een feit geworden. 't Lag Wiekert Galders als een looden last op de ziel, de beklemmende gedachte, dat ook zijn jongen was blootgesteld aan het moordende vuur, dat telkens door de lucht dreunde, de

131

muren van Poelwijk deed schudden en de ruiten rinkelen. In huis kon de boer het niet langer uithouden en ondanks het feit, dat er granaatsplinters op het erf waren neergevallen, was hij toch naar buiten gelopen. Niet lang stond hij daar nog of de deur aan den kant van het grasveld ging open en een jonge, frissche stem riep dringend: „Vader, kom toch binnen, nu er voortdurend geschoten wordt.”

De boer gaf geen antwoord op de waarschuwing van zijn dochter; hij knikte slechts met het hoofd, waarmede hij te kennen gaf, dat hij haar had gehoord. Nog even tuurde hij naar 't Oosten over de rivier, waar de stad lag, en dan weer in tegenovergestelde richting. Aan beide kanten stegen rookwolken op naar den hemel en boven hem ronkten dreunend de vliegtuigen. Lang bleef hij in Zuidelijke richting staren. Ver weg, in Brabant, lag Pieter in garnizoen en waar zou hij op dit oogenblik zijn? Met een diepen zucht keerde de boer zich ten slotte om en stapte traag naar 't openstaande hekje op den hoek.

Toen hij binnen kwam in 't ruime woonvertrek zat zijn vrouw bij de tafel met haar breikous, terwijl zijn dochter bezig was met thee zetten.

„Blijf toch liever binnen, Wiek, waarom sta je telkens op het erf! Als je getroffen wordt, heb je het aan jezelf te wijten, en wat heeft het voor doel?”

De boer haalde de schouders op, maar de boerin, die geen antwoord op haar waarschuwing scheen te verwachten, begon dadelijk over iets anders, waarvan ze wist, dat het haar man allicht meer zou interesseren. „Hoeveel vee heb je vanmorgen binnengehaald?” vroeg ze.

„Nou,” antwoordde de boer bedaard, „mijn drie beste paarden en een paar drachtige koeien alleen nog maar;

132

't andere vee blijft in de wei loopen, evenals mijn koppeltje schapen."

„k Zou liever al de melkkoeien thuis hebben gehaald," meende de boerin, „je hebt immers nog stalvoer genoeg om ze vooreerst onder dak te kunnen houden, is 't niet?" „Voer heb ik vooreerst nog genoeg, maar ik zie er het nut niet van in, om zooveel vee binnen te brengen," merkte de boer stroef op.

„Mij dunkt toch," vervolgde de boerin koppig, „dat ze thuis veiliger staan dan buiten," en als om haar meening kracht bij te zetten voegde ze er aan toe: „Vanmorgen heeft Kuizers me verteld, hoe het hier en daar voorgevallen is, dat de soldaten, die in 't open veld moeten vechten, koeien en paarden overhoop schieten om achter de doode beesten dekking te zoeken voor 't vuur van hun tegenstanders en dus..."

De boerin brak haar zin af, alsof ze vond, dat haar man zelf de gevolgtrekking maar moest maken van haar opmerking en deze deed dit op de hem eigen manier.

„t Kan best zijn, dat de soldaten dat doen, maar Kuizers heeft het toch zeker zelf niet gezien? Stel je eens voor, dat ik mijn stal vol heb staan en er komt een granaat in terecht, of er valt een bom op, die den boel in elkaar beukt of in brand steekt, wat dan?"

Daar viel niet veel tegen in te brengen en de boerin wist dan ook niet anders te antwoorden dan: „Dat is waar; we zullen dan maar hopen en bidden, dat God ons mag bewaren voor ramp en ondergang."

Ze was maar een eenvoudige vrouw, die stil haar weg ging, en ze had lang de gave niet, zooals eens de moeder van Wiekert, om in duidelijke bewoordingen uit te drukken, wat binnen in haar omging.

Bij haar thuis had men het leven niet al te ernstig opge-

133

nomen, vooral haar vader niet. 't Was met hem gegaan, zooals de oude Galders destijds wel had vermoed dat het gaan zou. Volters was zich blijven vastklampen aan de vlaserij en hij was er mede ten onder gegaan; bij zijn dood bleken er zoovele schulden te zijn, dat Westkamp moest worden verkocht.

Voor zijn zoon Leen was er nog net genoeg overgeschoten om den overtocht naar Amerika te kunnen betalen, waar de jonge boer, zooals hij later aan zijn zuster had geschreven, kans had gezien om zich een bestaan te verwerven.

Neen, op Westkamp had Leentje Volters niet geleerd, dat de dingen van deze wereld niet het hoogste goed zijn te noemen. Maar de jonge boerin van Poelwijk had bij het sterfbed van Rosien gestaan en daarna een tijd lang doorgebracht bij Wiekerts moeder, die ze had liefgehad als een eigen moeder. Die vertrouwelijke omgang was voor haar van grooten invloed geweest. Daarvan was nu ook het gevolg, dat zij in deze oorlogsdagen, als haar man soms beefde van angst bij het kanongebulder en het oorverdoovend lawaai van de over Poelwijk heen komende vliegtuigen, kalm kon blijven, in 't vaste vertrouwen, dat niets hun kon overkomen buiten den wil van God.

Daaraan was het ook te wijten, dat zij bij al haar zorg en vrees over en voor het lot van haar eenigen zoon, die waarschijnlijk ook aan den strijd moest deelnemen, toch veel rustiger alles kon overgeven dan haar man, die voortdurend in een opwindend leefde.

Ze deed het eenigste, maar ook het beste, dat ze doen kon, namelijk bidden om het behoud van haar jongen. „Vader," vroeg zijn dochter Lien opeens, „als onze Piet nu ook mee uitgetrokken is om te vechten, zou hij dan onderweg geen gelegenheid hebben om een paar woord-

134

jes te krabbelen en dat hier of daar te posten? Hij zal toch zelf wel begrijpen, dat wij in onrust over hem zitten en dan zouden we tenminste iets weten."

„Praat niet zoo dom, Lien," antwoordde haar vader gemelijk. „Gesteld dat hij de kans kreeg om te schrijven en het gelukte hem het briefje ergens in een bus te stoppen, dan hielp dat nog niets, omdat overal het postverkeer gestremd is."

„k Zou het toch probeeren als ik Piet was," hield Lien koppig vol.

De woorden bestierden haar op de lippen, want op dit oogenblik naderde uit het Oosten een esquadron vliegtuigen en zwaar afweergeschut, dat ergens in den omtrek stond opgesteld, opende met volle kracht het vuur.

Dan plotseling een angstaanjagend geluid, een donderende slag en het oude Poelwijk schudde van den nok tot in zijn fundamenten. Met luid gerinkel sprongen de ruiten in scherven en de deuren open, terwijl tegelijkertijd een erbarmelijk geloei en gehinnik uit de schuur in de huiskamer doordrong. Met lijkkleeke gezichten staarden boer Galders en de beide vrouwen elkander aan. Zoozeer had de schrik hen aangegrepen, dat ze niet dadelijk in staat waren op te springen. Slechts enkele minuten later stormde Ant de melkmeid binnen en schreeuwde: „Er uit vrouw, boer Wiekert, Lien, er uit, de schuur staat in brand!"

Nu sprongen alle drie op en volgden Ant, die onmiddellijk weer naar buiten rende en een poging waagde om de groote schuurdeuren open te trekken. 't Was echter tevergeefs, de deuren waren aan den binnenkant gesloten met een zwaren afsluitboom, die in twee ijzeren beugels sloot. De boer was nu geheel tot bezinning gekomen en hoewel zijn vrouw nog riep: „Wiek, Wiek, doe

135

het niet," snelde hij, zonder zich te laten weerhouden, het erf over om de kleine deur te bereiken aan den zijkant van de schuur. De bouwknicht was hem echter al voor; net toen de boer den hoek kwam omloopen drong Kuizers al naar binnen, gevolgd door den boer. Buiten op het erf stonden de boerin en haar dochter naast elkander en staarden vol angst naar de reeds overal brandende schuur. Aan den achterkant was bij een der hoeken een groot stuk van het rieten dak weggeslagen en daaruit steeg een zware rookkolom bijna rechtstandig omhoog. Maar ook opzij scheen het al te branden, wat door de lage raampjes met de kleine ruiten te zien was en bevond zich de koeienstal, en er vlak tegenover stonden de paarden. Nog meer manvolk kwam het erf opsnellen om hulp te bieden, maar wat kon men uitrichten tegen het om zich heen grijpend vuur, dat overal voedsel vond. Toen de spanning bij de boerin haar hoogtepunt had bereikt en ze steeds banger werd voor het leven van haar man, werden plotseling de groote schuurdeuren aan den voorkant met een smak open geworpen en boer Wiekert, op den voet gevolgd door zijn bouwknicht, hielden naar buiten. De rook sloeg van hun kleeren en Kuizers moest de vonken van zijn pet slaan. Hun doel hadden ze echter bereikt, tenminste zoover, dat er nu kans bestond om het vee uit de brandende schuur te redden.

„Haal gauw een paar emmers water," riep de boer, en in minder dan geen tijd kwam de melkmeid met twee volle emmers aandrigen. Onmiddellijk goot de boer er zich een over het lijf en Kuizers volgde dit voorbeeld. Weer drongen zij, thans door de groote deuren, naar binnen en een paar arbeiders van Poelwijk sloten zich bij hen aan. Er was niet veel wind en wat er stond kwam uit de goede richting van het woonhuis af. Daardoor trokken de rook

136

en de vlammen, die thans ook het onderste gedeelte van de schuur hadden aangetast, wat meer naar den achterkant en gelukte het de moedige mannen het kostbare vee te redden op één paard na, dat in de vlammen omkwam.

Wanneer anders een brand is uitgebroken komen de menschen van heinde en ver toegesnel om te helpen en te redden wat te redden is. Dan zijn de brandspuiten er in een ommezen van tijd om den strijd tegen het vuur aan te binden, maar thans woedde de oorlog om hen heen, thans waren de vliegtuigen boven hen en dreunde het afweergeschut, overal in het rond stegen rookwolken op, onmiskenbare teekenen, dat ook daar het verwoestende vuur om zich heen greep.

De schuur bleek niet meer te redden en Kuizers vroeg of het niet gewenscht zou zijn, om den inboedel van het woonhuis in veiligheid te brengen; nu kon het nog, straks, als het vuur oversloeg, was het mogelijk te laat.

De boer keek even om zich heen, als zocht hij naar goede raad; het stuitte hem tegen de borst, om Jan en alleman zijn huis in en uit te laten loopen en daar alles overhoop te halen. Hij besloot nog even den tachtigjarige Kuizers, den grootvader van den tegenwoordigen knecht te raadplegen, die juist het erf van Poelwijk was komen opstropelen. Als jonge knecht was hij bij boer Wiekerts vader in dienst gekomen en hij had het grootste gedeelte van zijn lange leven op Poelwijk doorgebracht.

„Wat denk jij er van, Janus, zou het noodig zijn om 't huis leeg te halen?” vroeg Galders hem.

„k Zou den boel niet overhoop laten halen, boer Wiekert, als je 't mijn vraagt. 't Huis heeft een pannendak en het overige is zwaar muurwerk, daar heeft het vuur zoo gauw geen vat op; dan staat het toch altijd op zekeren afstand

137

maar naar huis te gaan; gevaar uit de lucht dreigt er nog wel, hoor maar eens, hoe in de verte het afweergeschut buldert en te keer gaat.”

„Gaan jullie maar vast naar binnen, vrouw, dan blijf ik met Jan nog een oogje in 't zeil houden,” zei de boer nu; en toen Lien opmerkte, dat ze ook liever buiten bleef, schudde haar vader het hoofd.

„Nee, jij moet ook naar binnen, je kunt daar met moeder en Ant den boel vast opruimen; alles ligt vol glassplinters van de kapotte ruiten.”

Daar viel niets tegen in te brengen en terwijl de beide vrouwen het huis binnengingen, verlieten ook de andere menschen het erf van het zoo geteisterde Poelwijk.

Ook de oude Kuizers maakte aanstalte om naar zijn huisje terug te keeren, maar eerst zei hij nog tegen zijn kleinzoon: „Jij blijft zeker op de stee, Jan; ik zal het je moeder zeggen, dat ze niet op je behoeft te wachten.” Toen hij den boer goeden dag zei, voegde hij er nog aan toe: „Wat denk je er van, boer Wiekert, zou het niet raadzaam zijn, dat Jan vannacht bleef waken? 't Brandt nog knapjes en je kunt nooit weten of de wind vannacht soms draait.”

„Ja, dat zal wel 't beste zijn, Janus,” antwoordde Wiekert en liep een eindje met den oude mee, die zijn meeleven en meevoelen tot uiting bracht door te zeggen: „'t Is een zwaar verlies; de schuur was wel oud, maar had nog lang mee gekund. En dan die mooie, bruine merrie, 't is wel jammer van 't arme dier, afgezien van de schade.”

De boer haalde de schouders op en wat hem zoo zwaar woog op de ziel, kwam thans duidelijk naar boven.

„Die ellendige oorlog is de schuld van alles; dat verlies kan ik nog wel dragen, veel zwaarder drukt het me, dat ik niet weet, hoe het Pieter gaat. Misschien ligt hij al met

139

van de brandende schuur, 'k geloof nooit, dat het huis kwaad kan, maar u moet het tenslotte zelf weten.”

De boer was nu gauw klaar met zijn beslissing, voorloopig liet hij den boel nog staan.

Hoog laiden de vlammen op uit het dak van de schuur; het riet, waarmede het gedekt was, brandde als een oven, doch juist daardoor was het houten gebintwerk, dat den kap droeg, spoedig verteerd.

„k Wou, dat we het huis maar hadden ontruimd, grootvader, als dadelijk het dak instort, zul je eens zien, dat vuur en vlammen zullen overslaan en dan gaat het huis er ook aan,” kon de bouwknicht niet nalaten nog op te merken.

„Wees maar niet bang,” zei de oude rustig, „de brand is aan de achterzijde van de schuur begonnen, dus daar zullen de binten het eerst doorgebrand zijn en het dak instorten. Vanzelf houden de balken het aan dezen kant wat langer uit en trekken bij het instorten van het dak het vallend muurwerk mee naar den buitenkant, let maar op, ginds begint de nok al door te buigen.”

't Kwam juist uit zooals de oude Kuizers het had voorspeld. Langzaam zakte het dak door, om spoedig met muurwerk en al naar achter over te hellen en dan met geweldig gekraak ineen te storten.

Wild en hoog laiden de vlammen op, tegelijk met een hevigen vonkenregen, maar de wind, die inmiddels wat was aangewakkerd, dreef het vuur en den rook van het woonhuis af.

„k Geloof, dat je gelijk gehad hebt, Janus; als ik me niet vergis is voor het huis het grootste gevaar wel geweken, al brandt het daar nog hevig.”

„t Kan nou geen kwaad meer, boer Wiekert,” antwoordde de oude man, „en daarom doen we wijs, dunkt me, om

138

een splinter ijzer of een kogel in het lichaam onder den grond.”

Tegen niemand anders zou Wiekert Galders zich op deze wijze laten gaan en uiting geven aan wat er omging in zijn gemoed, want bij het ouder worden was hij minstens even gesloten en stroef geworden als eens zijn vader was. Voor den ouden Kuizers maakte hij echter een uitzondering, en deze op zijn beurt kende en doorgrondde den boer, dien hij van kindsaf had zien opgroeien.

In de poort bleef de oude man nog even staan en zei ernstig tegen Galders: „Hoe zou het met hem zijn, dat is een vraag, die op het oogenblik in rijkeldhuizen zoowel als in de arbeiderswoningen honderden malen wordt herhaald. Rijk en arm zijn hierin gelijk. Ze hebben allemaal hun mannen moeten afstaan. Mijn dochter vraagt ook telkens: vader, hoe zou het met Bart zijn, en dan kan ik niet anders zeggen dan: zolang je geen bericht krijgt, dat hij gesneuveld is, kun je blijven denken, dat hem niets is overkomen en kan het best zijn, dat hij zelfs niet in 't vuur is geweest. Tot zoo lang de kwade tijding uitblijft, is er grond om het beste te blijven hopen en — tot zoo lang kunnen we ook blijven bidden tot God voor hun behoud, want zonder den wil van onzen Vader, die in de hemelen is, zal geen vuur of ijzer onze jongens kwaad kunnen doen, al zitten ze er midden in; zoo denk ik er over, boer Wiekert.”

Galders bleef nog wat op het erf en keek naar de uit den puinhoop opstijgende vlammen, die nog voortdurend voedsel vonden. Onder de oude linden stond hij even stil en toen hij omhoog keek, trof het hem, hoe het eenige uren geleden nog zoo frischgroene ternaauernood uit den knop gebarsten loof, nu zwartgebrand en verschrompeld aan de gebladerde takken hing. Als een telkens

140

terugkerende bange droom bleef hem de gedachte aan zijn eenigen zoon kwellen en benauwen, waardoor het verlies van zijn verbrande schuur, dat in gewone omstandigheden zwaar genoeg zou gewogen hebben, geheel op den achtergrond werd gedrongen. Zoals dat jonge groen van de lindes op zijn vaderlijk erf, daar, waar het vuur had gewoed, verschrompeld en dood was, zoo zouden er immers vele jonge mannen in de lente van hun leven gevallen zijn door het oorlogsvuur. . . . En ook Pieter kon daarbij zijn!

Hij dacht aan de woorden, die de oude Kuizers tot hem gesproken had, maar ze gingen langs hem heen, zeiden hem feitelijk niets, al kon hij er ook niets tegennin brengen. Hij wist het wel, zoowel zijn vrouw als die grijsaard konden gemakkelijk en geduldiger de onzekerheid dragen dan hij. . . . En toch zou hij niet durven beweren, dat zijn vrouw minder van de kinderen hield dan hij. 't Was alsof een stem diep in zijn hart fluisterde: Neen, neen, dat is het niet, maar zij staan sterk in hun geloof en daarom kunnen zij wachten, kunnen ze hopen en bidden. . . .

Wiekert Galders kon het onder de linde niet langer uithouden, de onrust, die hem verteerde, dreef hem naar binnen, waar de vrouwen nog druk bezig waren om zooveel mogelijk weg te ruimen wat vernield of van zijn plaats geslingerd was.

„We mogen wel dankbaar zijn, dat we er tot dusver nog zoo goed zijn afgekomen,” merkte Lien op zoodra haar vader binnenkwam. „Kijk bijvoorbeeld eens hier,” zei ze en wees met haar vinger naar een plek in den muur. Nu zag de boer het ook en een lichte huivering ging hem door de leden. Op drie plaatsen, tamelijk dicht bij elkander, waren er gaten in het gebloemde behang en diepe

141

HOOFDSTUK 12

De motorrijder

In een particulier gebouw lagen ze ingekwartierd, de kleine groep infanteristen, en hoewel ze reeds Dinsdag, bij het intrekken van het verlof, waren geconsigneerd, gingen ze toch den Donderdagavond, voorafgaande aan den tienden Mei, op den gewonen tijd rustig slapen. Er waren er, die gevoelden, dat de toestand ook voor hun land dreigend werd, maar men raakte met die gedachte vertrouwd, 't zou wel bij dreigen blijven!

Bij 't eerste morgengloren sprongen ze bijna allen tegelijk uit hun kribben, gewekt door 't ronken der motoren boven hen, en stormden naar buiten.

Nauwelijks waren ze op straat of reeds verscheen een adjudant, die onmiddellijk het commando op zich nam. „Mannen, er dreigt gevaar, zooals jullie ziet,” riep hij, „en dus zoo spoedig mogelijk omhangen; dadelijk verschijnt een gerequireerde autobus, we gaan naar het Zuiden.”

In een oogenblik tijd verschenen de soldaten, gewapend en in volle uitrusting voor hun adjudant, en nauwelijks stonden ze aangetroffen op het trottoir voor hun kwartier, of de autobus, die hen moest vervoeren, kwam aanrijden. Onmiddellijk instappen en dan. . . . den vijand tegemoet!

Alles ging zoo overweldigend snel, dat de soldaten in den bus moeite hadden om het, ieder voor zich, te verwerken, dat het nu werkelijk oorlog was en ze straks zouden

143

putten in den binnenmuur. Granaatsplinters hadden daar hun sporen achtergelaten.

„Ze zijn, terwijl we aan tafel zaten, precies over ons heen-gegaan,” zei de boer, „en als een van ons had gestaan, waren er beslist ongelukken gebeurd.”

't Feit, dat ze maar ternauwernood aan 't gevaar van getroffen te worden ontsnapt waren, scheen boer Wiekert inplaats van dankbaar eerder bitter te stemmen. Binnensmonds mompelde hij: „'t Komt allemaal door dien ellendigen oorlog.”

De boerin schudde het hoofd en de boer voelde zich buiten meer op zijn gemak, waar de knecht bezig was om gevluchte kippen en kalkoenen op te vangen en binnen de wagenkeet te drijven, waar ze voor den nacht veilig waren. Een handje daarbij helpen gaf tenminste eenige afleiding en deed hem een oogenblik zijn zorg en kommer vergeten. Inmiddels was de schemering overgegaan in donker en de boer had de door de hitte geblakerde luiken voor de kapotte ramen gesloten.

Ant, de melkmeid, was niet bang en ging rustig slapen op den zolder boven het karnhuis, maar de boerin en Lien durfden dat niet zoolang de schuur nog zoo brandde. Eerst na middernacht zochten ze haar bedden op; boer Wiekert echter liep over zijn erf rond, hij kon geen rust vinden.

142

moeten vechten, met scherp schieten op mensen, die ze nooit hadden gezien, doch die hen aanvielen. De adjudant gaf nog eenige korte aanwijzingen en richtte zich dan voornamelijk tot den jongeman, die tegenover hem zat en de onderofficiersstrepen op zijn mouwen droeg. Reeds gedurende den rit in den autobus woedde de strijd om hen heen en in de lucht. Het afweergeschut donderde met oorverdoovend geweld en boven hun hoofden vlogen de vliegtuigen, die hun mitrailleurvuur naar omlaag zonden. Buiten de stad gekomen, zagen ze hier en daar in het veld de valschermpjes neerdalen uit hun machines en op sommige plaatsen lagen brandend en in rookwolken gehuld, neergeschoten vliegtuigen. Vlak achter hen barstte een granaat op den weg uiteen en het leek wel of de bus met een schok vooruitsprong.

De chauffeur, die doodsblijk met beide handen zijn stuurwiel omklemd, keerde zich om en keek met angstig vragenden blik den adjudant aan.

Deze begreep onmiddellijk de bedoeling van den man en gaf als eenig antwoord een voorwaartsche beweging met de hand.

Ze reden door tot daar, waar een spoorlijn den weg kruiste. Hier moest de bus stoppen voor een veldwachter op een motor, die met opgestoken hand kwam aanrijden.

De moedige kerel had zijn leven gewaagd om te komen waarschuwen, dat de spoorlijn aan den anderen kant reeds door den vijand was bezet.

„Dan zijn we ver genoeg,” besloot de adjudant kortaf. De veldwachter salueerde toen de adjudant hem met een enkel woord bedankte voor het bericht, dat hem zoo terechtertijd bereikte, en daarop verdween de politiemannetje in de richting van de stad.

144

De adjudant had gedurende den rit zijn stafkaart geraadpleegd en wist nu onmiddellijk wat hem te doen stond. „Hier uitstappen, mannen,” beval hij en zoodra allen er uit waren ging hij voort: „Dezen rijweg moeten we in, nu de spoorlijn versperd is; denk er om, sergeant, achter elkander naar voren dringen en je zooveel mogelijk gedekt houden, we zullen gauw genoeg op den vijand stooten. Ik ga voor, volg mij en doe als ik; weet goed, mannen, dat aarzelen, of je niet vlug genoeg verplaatsen als je dekking verlaat om andere dekking te zoeken, je oogenblikkelijk den kop kan kosten. 't Geldt thans geen oefening, maar 't is meenens, voorwaarts.”

Het terrein, waarop de troep zich bevond, was tamelijk bebouwd. Aan beide kanten van den hier en daar met tamelijk zware boomen beplanten weg, liep een breede sloot met een groot aantal bruggetjes, die behoorden bij de aan den overkant van de sloot gebouwde huizen en boerderijen.

Op sommige plaatsen stonden de huizen dicht bij elkander, op andere lagen er tuinen of boomgaarden tusschen. In ieder geval was er voor de soldaten gelegenheid om bij het voorwaarts dringen dekking te vinden.

Ondanks zijn grijze haren, was de adjudant nog zoo vlug en soepel als de kwiekste van zijn troep en toen hij den sergeant met de helft van de manschappen naar den linkerkant van den weg had gezonden, waar nog het best dekking was te vinden, nam hij zelf met de overigen den rechterkant. De adjudant wist wel, dat sergeant Wikkers een goed soldaat was, die zijn diensttijd gebruikt had om zooveel mogelijk te leeren en er dan ook vrij wat meer van afwist dan de meesten zijner makkers.

„Houd mij in 't oog, sergeant en pas op, dat je je niet te veel bloot geeft, vooral bij het passeeren van bruggen,

10 Frans Wikkers

145

woording voor wat gebeuren ging, geheel om hem rustte, maar hij wist ook, dat er bij de mannen, die achter hem kwamen, de beste schutters van het geheele garnizoen waren.

Uit de bovenramen van het gebouw, waarin zich klaarblijkelijk een aantal valschermlagers hadden vastgezet met de bedoeling daar stand te houden, werd nu het vuur geopend. Bijna gelijktijdig klonken ook de schoten uit de Nederlandsche geweren en hun kogels doorboorden de raamkozijnen en rukten er de splinters hout af.

Vlak voor den sergeant boorde zich een kogel in den slootkant en wierp de aarde op zijn helm, terwijl een Limburger in zijn moeilijk verstaanbaar dialect met een kernachtige uitdrukking beweerde, dat er een „piper” door de mouw van zijn natte jas was gegaan.

Een Geldersche boschwachter, een eerste klas jager, vuurde nu zijn geweef af. 't Was een doodelijk schot, want van het hellende dak gleed een lichaam naar beneden, dat nog een oogenblik bleef hangen in de smalle goot, om dan met een zwaren plof omlaag te tuimelen.

Sergeant Wikkers kon een huivering niet onderdrukken, maar de ruwe Limburger keerde zich half om en riep den boschwachter toe: „Jongen, Rumkes, die komt daar net naar omlaag als een boschduif uit een boom, we zullen dat dakraam in de gaten houden, van daar uit kunnen ze ons hier keurig zien liggen.”

„Wat denk je er van, sergeant, zouden we het niet wagen, den weg over te steken, aan den anderen kant zitten we, dunkt mij, beter gedekt dan hier.”

Wikkers had reeds dezelfde gedachte gehad, maar hij begreep heel goed, hoe gevaarlijk het was, zich ook maar één oogenblik bloot te stellen aan het vijandelijk vuur.

147

daar kom je allicht onder schot. Als ik kom te vallen, handel dan naar eigen initiatief.”

Toen slopen ze voorwaarts, soms door het water, als dat noodig was om onder de bruggetjes door te komen. Boven hen bleven de vliegtuigen ronken en dreunde schier onafgebroken het afweergeschut. Voor de ramen van de huizen, waar ze voorbij kwamen, zagen ze menschen naar hen kijken met bleeke, angstige gezichten, en op de daken en op het wegdek kletterden nu en dan granaatsplinters en scherven.

Opzij van den weg stond een groote boerderij in lichterslaale en overal in de verte steeg rook op; van den vijand bespeurden ze echter nog niets.

Ze waren nu genaderd aan een gedeelte waar de weg steeg en het land daarachter aanmerkelijk lager lag. De huizen werden schaarscher en stonden ver van elkander, terwijl op een goede honderd meter vóór hen een smalle rijweg van Oost naar West hun weg kruiste. Achter dien weg maakte het pad een scherpe bocht en juist in die bocht stond een tamelijk groot landhuis. Uit dat huis knalden eenige schoten, gevolgd door het knetteren van mitrailleurvuur, maar schier tegelijkertijd had ook de adjudant zijn geweef afgevuurd, want achter een der hoog opgeschoven ramen had hij de helmen van vreemde soldaten gezien. Even later riep hij: „Sergeant Wikkers!”

„Jawel, adjudant!”

„Blijf liggen achter je dekking en als je iets onder schot kunt krijgen vuur er dan op, ik zal trachten achter het gebouw te komen, als ik over dien dijk ben, kan ik den boomgaard daarachter bereiken en dan lukt het verder wel.”

Thans wist Wikkers, dat van dit oogenblik de verant-

146

„We zouden er wel beter zitten, korporaal, maar voordat we er zijn, komen we leelijk onder schot.”

„'t Is toch te doen, zal ik eerst gaan?” vroeg de Limburger korporaal.

Sergeant Wikkers wees dat aanbod af.

Toen echter de boschwachter een schampschot langs den nek kreeg, besloot de sergeant aan de overzijde van den weg een betere stelling te zoeken, de slootkanten boden hier geen behoorlijke dekking meer.

„Korporaal Walters,” kommandeerde hij, „we gaan naar den anderen kant. Ik ga voor, terwijl jullie alles zoo goed mogelijk onder vuur houden. Dan kun jij gaan en zoo vervolgens een voor een, geef de order door.” Gebukt en met een paarsnelle sprongen bereikte Wikkers de overzijde, waar hij zich onmiddellijk aan den slootkant vlak bij een bruggetje neerwierp en met vuren begon.

't Gelukte allen om heelhuids over te komen en slechts de laatste man kreeg een schot in den voet, waardoor hij echter nog niet buiten gevecht gesteld werd; na een haastig gelegd verband greep hij zijn geweef en bleef vuren.

„Kruip hierheen,” riep de sergeant zijn manschappen toe, „de sloot is ondiep en de gemetselde brug geeft veilige dekking, terwijl we vandaar uit zeer goed het huis vóór ons onder vuur kunnen nemen. Rumkes, volg jij mij, maar oppassen, dat ze je niet op den korrel krijgen, we hebben elkaar te hard nodig.”

Van het bruggetje liep een lage ligusterheg tot aan de steenen trap van de voordeur, die wagenwijd open stond. De menschen schenen uit hun huis te zijn gevlucht. Een paar kogels floten door de heg, maar de sergeant en Rumkes bereikten ongedeerd het huis. Door een kleine vestibule kwamen ze in een huiskamer, waar alles de

148

sporen vertoonde van de haastige vlucht der bewoners; de mannen sloegen daar echter geen acht op en renden de trap op naar boven, waar ze een kamer gezien hadden met een balkon. De rand van het balkon bestond uit een muurtje, ongeveer vijftienzeventig cm. hoog. Daarop waren met kleine tusschenruimten steenen pilasters gemetseld.

„Hier moeten we stand houden, Rumkes,” zei Wikkers. „Tot hoelang, sergeant?” was het antwoord. Slechts een oogenblik bleef deze het antwoord schuldig; terwijl hij snel zijn geweer opnieuw laadde, zei hij: „Zoolang wij geen tegenorder ontvangen, houden we vol; ik heb alle hoop, dat wij versterking zullen krijgen en dan kunnen we mogelijk de valschermpjes overrompelen.”

„Maar krijgen zij eerder versterking, dan zullen ze het in een minimum van tijd ons doen, geloof dat maar vrij,” merkte Rumkes op en knielde neer achter het muurtje, dat uitstekend dienst deed als borstwering.

Van hier uit hadden beide mannen een goede gelegenheid om iets te kunnen zien van den met de grootste omzichtigheid vurenden vijand, die tot hun schade hadden bemerkt, dat er bij de Nederlanders goede schutters waren. Snel achter elkander zonden thans de sergeant en de boschwachter hun projectielen door de ramen van het tegenover hen liggende gebouw naar binnen. Het felle vuur, dat van daaruit knetterde tegen de steenen brug, hield plotseling op.

Over den dijk, op eenigen afstand van het gebouw, scheen een scherp gevecht te ontbranden. Infanteriegeweren der Nederlanders en mitrailleurs van valschermpjes knalden door elkander.

„De adjudant is in een gevecht gewikkeld met parachutisten, die elders zijn gedaald en op weg waren om ons

149

den en gleed als een aal achter de ligusterheg heen. Bij de brug liet hij zich in de sloot zakken, maar een enkele blik op den half in de sloot liggenden soldaat overtuigde hem, dat de dood onmiddellijk na het schot was ingetreden.

Even onder den helmrand, vlak boven het linkeroog, dat ook nog gedeeltelijk was weggeslagen, drong de kogel naar binnen en doorboorde hem het hoofd.

Sergeant Wikkers ondervond op dat oogenblik, hoezeer de oorlogstoestand den mensch als het ware verstompt en verhardt. In gewone omstandigheden, wanneer men plotseling voor het lijk van een verongelukten vriend of kennis komt te staan, zal dat gezicht ons aangrijpen, voor den soldaat echter, die in den strijd is gewikkeld, schijnt dat anders te zijn geworden.

„Hij is mordsdood, mannen, we kunnen niets meer voor hem doen, en moeten hem laten liggen, waar hij ligt, tot er hulp komt.”

„Dan moet die wel heel gauw komen; de lucht zit nog vol vliegtuigen, en als straks de adjudant met zijn handjevol jongens in de pan gehakt is, komt onze beurt. Maar geen moed verloren, wij paffen er op los, zoo lang we kunnen, dat...”

Nog voor de ruwe, onverschrokken korporaal was uitgesproken, werd de aandacht van den sergeant door iets anders getrokken en ook de anderen zagen het.

Op den dijk en in hun richting kwamen twee ordonnansen aanjagen op hun motorrijwielen.

De een reed ongeveer een honderdtal Meters voor den ander uit.

„Ze komen er nooit door,” riep een der soldaten en als om zijn woorden te bevestigen, knalden reeds de schoten der valschermpjes; de voorste motorrijder begon te

151

aan te pakken, dat geloof ik vast,” merkte Wikkers op. „’t Heeft me al verwonderd, dat we nog niets van hem en zijn manschappen hoorden, maar nu begrijp ik zijn bedoeling; hij heeft de valschermpjes zien dalen en ze in den boomgaard, verdekt opgesteld, afgewacht en onder vuur genomen,” zei de boschwachter.

Beneden hen, half in het water achter den hoogen wal van den slootkant, of achter de gemetselde brug onderhield korporaal Walters met zijn mannen een geregeld vuur op de ramen van de onderste verdieping van het landhuis.

Herhaaldelijk vielen schoten uit een groepje heesters, die vlak tegen den zijmuur van het huis groeiden en de vijandelijke schutter, die, als hij gewond had, zich onmiddellijk achter den muur kon terugtrekken, schoot zuiver.

„Houd je gedekt achter mij,” hoorde de sergeant den korporaal Walters schreeuwen, maar in weerwil daarvan scheen een der soldaten de verzoeking niet te hebben kunnen weerstaan om even over het wegdek heen te kijken; hij liet zijn geweer vallen en zakte terug in de sloot. Schier gelijktijdig had ook de korporaal, wiens valkenblik geen seconde van het boschje heesters was afgewend, een schot gelost, en ook dat scheen doel te hebben getroffen; wild zwiepten en braken de twijgen, een helm rolde op den grond en het bovenlichaam van een man werd zichtbaar, die voorover was neergestort.

„Een man voor een man,” riep de Limburger, toen hij den man zag vallen en dan schreeuwde hij naar boven: „We hebben een doode, ’t is Melderman, sergeant!”

„Blijf jij hier, Rumkes, ik ga even bij hem kijken, let vooral op het dakraam.”

„Doe het niet, sergeant, het is gevaarlijk,” waarschuwde de boschwachter, maar Wikkers liet zich niet weerhou-

150

slingeren op den weg en scheen nog net kans te zien om zijn motor te stoppen, dan tuimelde hij omver en bleef midden op den weg onder zijn machine liggen. De andere ordonnansen gaf vol gas, stoomde in razende vaart langs hem heen en was in een minimum van tijd buiten schot.

„Help! help! ik ben gewond!” schreeuwde de op den weg liggende man. Sergeant Wikkers wierp zijn geweer tegen den grond, sprong uit de sloot op den kant om dan vliegensvlug en diep voorover gebukt den hulpelozen motorrijder te hulp te snellen.

„Stomme kerel,” siste korporaal Walters tusschen de tanden, om dan, zelf het voorbeeld gevend, zijn manschappen toe te brullen: „Salvovuur, kerels, vuren!”

De infanteriegeweren zonden hun kogels dicht als hagel af tegen iedere opening, waaruit geschoten kon worden, maar ook de karabijnen der valschermpjes bleven knallen. ’t Gelukte den sergeant inderdaad, ongedaerd den gevallen motorrijder te bereiken en met een enkelen ruk had hij de zware machine opzij geschoven.

De ordonnans was een farsch gebouwde jonge man, maar de sergeant zag toch kans om hem bij de beenen van het wegdek af naar den berm te slepen. De gewonde soldaat kreunde, maar ook zijn redder knarste op de tanden, want een kogel raakte het vleesch van zijn bovenarm. Voor het oogenblik lette hij er echter niet verder op, maar hield zich enkel bezig met den ordonnans.

Deze had een schotwond in den schouder, de kogel was er even onder het sleutelbeen ingedrongen en er door het schouderblad weer uitgegaan; deze wond, gevoegd bij den zwaren val, dien hij gemaakt had, toen hij omtuimelde, deed hem het bewustzijn verliezen.

Nog even keken zijn blauwe oogen den sergeant aan en dan stamelde hij: „Je bent een brave kerel, sergeant,”...

152

God zal 't je loonen." . . . Dan ook sloten zich zijn oogen en trok een vaalbleeke kleur over zijn straks nog rood verhit gezicht.

Wickers liet geen seconde verloren gaan, maakte zoo snel mogelijk den schouder van den gewonde bloot, haalde zijn verbandpakje voor den dag en legde haastig een noodverband. Verder kon hij niets meer aan hem doen, de ordonnans lag hier tenminste voorloopig buiten schot en nu kwam het er voor Wickers op aan, om heelhuids zijn manschappen te bereiken. 't Gelukte hem op 't kantje af, een paar kogels gingen hem fluitend en rakelings voorbij en zoodra hij naast het bruggetje in de sloot sprong, zei de korporaal: „Dat was daar een pittig stukje werk, sergeant, maar . . . kijk, er loopt bloed uit je mouw.”

Voor de onderofficier iets kon antwoorden schreeuwde de boschwachter van het balkon:

„Sergeant, er komen wielrijders hierheen, uit de richting van de stad en ze rijden in razend tempo.”

Een zucht van verlichting steeg de soldaten uit het hart. Lang konden ze niet meer standhouden, want hun munitie raakte op en ieder oogenblik kon de vijand versterking krijgen.

't Was een kleine afdeeling wielrijders, die, zoodra zij binnen het bereik van het vuur der valschermpjes kwamen, alstegen en hun rijwielen langs den weg neerwierpen, waarna zij, ovenals sergeant Wickers met zijn manschappen vóór hen gedaan had, in de sloot dekking zochten.

De wielrijders stonden onder bevel van een tweeden luitenant en ze waren in het bezit van volop munitie, een lichte mitrailleur en tevens van handgranaten. Nu was het pleit spoedig beslist. De luitenant gaf order een ononderbroken scherp vuur te onderhouden op het ge-

153

bouw, waarin de valschermpjes zich bevonden en door dat vuur gedekt, gelukte het hem met eenige zijner manschappen tot vlak bij het huis te komen.

Nu werden de handgranaten door de verbrijzelde ramen naar binnen geworpen. De eene ontploffing volgde op de andere en spoedig drongen rook en vlammen door de raamopeningen naar buiten. Voor de valschermpjes daarbinnen was de toestand onhoudbaar geworden, ze waren genoodzaakt zich over te geven.

Op dit moment voegde zich ook de adjudant bij hen en meldde zich bij den luitenant der wielrijders.

Hij kon zich maar ternauwernood meer op de been houden, een schotwond door de hand en een langs den hals had hem zooveel bloedverlies gekost, dat de taale, sterke man geheel uitgeput was.

In den boomgaard lagen nog drie van zijn soldaten gesneuveld, er waren twee zwaar gewonden en ook nog eenigen met lichte beenwonden, die daardoor niet in staat waren om te loopen.

Op last van den luitenant werden de gewonden bij elkander gebracht in de gelijkvloersche kamer van het huis van waar uit Wickers en Rumkes gevochten hadden.

Nauwelijks een kwartier later verschenen eenige wagens van het Rode Kruis en bijna vlak daarachter een groote overdekte vrachtauto. De wielrijders hadden inmiddels hun rijwielen gehaald en bestegen, waarna ze onder aanvoering van hun luitenant in Oostelijke richting verdwenen.

Thans begon men oogenblikkelijk met het inladen der gewonden, zoowel vriend als vijand.

Daar lagen zij naast elkander op de brancards in de ambulancewagens, zwiijgend of kermend van pijn, thans echter zoo goed verzorgd als maar mogelijk was. Achter

154

de Roode Kruisauto's volgde de groote vrachtauto, waarin de gesneuvelden soldaten werden medegevoerd.

Korporaal Walters kreeg van den adjudant opdracht met zijn manschappen en de krijgsgevangen soldaten, die hij moest bewaken, in het huis achter te blijven; ze zouden zoo spoedig mogelijk met den vrachtwagen worden afgehaald. 't Had sergeant Wickers verwonderd, dat hijzelf niet bij de soldaten blijven moest, maar de adjudant had hem toegevoegd: „Jij bent geblesseerd, sergeant, en al heeft dit misschien als wond niet veel te beteekenen, toch moet je het niet veronachtzamen als het anders kan; doorgaans zijn er vezels van de uniform mee naar binnen gedrongen en dan is er groote kans op ontsteking. Jij moet dus mee terug naar de stad.”

't Was reeds ver na den middag toen de Roode Kruisauto's voor het groote ziekenhuis stilstielden. Had sergeant Wickers zijn verwonding aanvankelijk licht opgenomen, reeds voor ze op hun bestemming waren aangekomen werd het hem duidelijk, dat de adjudant wel goed had gezien. De arm deed hem geducht pijn en het kloppen en steken werd steeds heviger, terwijl het vleesch om de wond en het verdere van den bovenarm geducht was opgezwollen.

Het zuiveren van de wond en de verdere behandeling van den arts deed hem de tanden knarsen van pijn en hij was tenslotte blij, dat hij op een kleine, rustige zaal op een bed en onder een deken lag, want hij rilde van de koorts.

't Was een zware dag geweest. Van het oogenblik af, dat men door het ronken der vijandelijke vliegtuigen uit den slaap was opgeschrikt, tot nu toe, waren de zenuwen tot het uiterste gespannen geweest, terwijl men slechts in der haast een stuk brood en een slok koffie uit de veld-

155

flesch had genuttigd. Was het wonder, dat Wickers schier zonder acht te slaan op zijn omgeving zijn oogen sloot en langzaam wegdrommelde in een zwaren, maar onrustigen slaap? Evenwel had hij toch nog wel gezien, dat er in het bed naast hem, even na zijn komst, een patiënt werd neergelegd.

156

HOOFDSTUK 13

Kwade en goede tijding

Vijf dagen later is het geen oorlog meer en soms komt het Herman Wikkers voor, alsof het vechten bij dat steenen bruggetje en op het balkon naast den boschwachter een vreemde droom is geweest. Een enkele blik op zijn verbonden arm en den man naast hem, vertelt het hem echter wel anders. 't Is nog vroeg in den morgen, maar de zon schijnt reeds helder in de kleine, lichte zaal, waar Wikkers en nog eenige gewonde militairen zijn ondergebracht. Veel pijn heeft hij reeds geleden. De ontsteking van zijn gewonde arm liet zich aanvankelijk niet best aanzien, maar gisterenavond had de assistent van den dokter hem gezegd, dat thans 't gevaar voor verdere doorwerking wel geweken was en dat eer, paar weken rust hem verder klaarmaken zouden, als tenminste de koorts wilde verdwijnen.

„Goeden morgen sergeant, 'k geloof niet, dat je vannacht veel pijn gehad heb, is 't wel? 'k Heb je tenminste niet hooren kreunen.“ 't Was een volle, prettige stem, die den onderofficier in de ooren klonk, met een boersche accent en hij beantwoordde den spreker met een: „Goeden morgen, Galders, nee, pijn heb ik maar weinig gehad, hoe is het met jou?“

„Best, sergeant, er is niets geraakt dat bepaald kwaad kan, zegt de dokter, en die paar gaatjes zullen gauw genoeg dicht gaan, denk je ook niet?“

157

de soldaat den naam van zijn dorp had genoemd, zei hij: „Nu begrip ik het, waarom jouw naam mij zoo bekend in de ooren klonk, toen ik hem hoorde noemen; mijn vader is ook geboren in dat dorp. Draagt jullie boerderij niet den naam Poelwijk?“

„Jazeker, maar dan zullen mijn ouders jouw vader zeker gekend hebben; op ons dorp kennen alle menschen elkander.“

Op dit oogenblik kwam de zuster uit de groote ziekenzaal binnen en zag juist, dat Galders zich op zijn linkerarm wilde oprichten.

„Ho, ho patiënt, je weet, dat je stil moet blijven liggen; als straks de dokter geweest is, kunnen we hooren of je wat meer vrijheid van beweging moogt hebben,“ riep ze en was meteen weer weg. Ze hadden het allen in deze dagen bar druk en telkens kwamen er nog gewonden bij. Ook op de kleine zaal, waar sergeant Wikkers en soldaat Galders lagen, kwamen zóveel bedden te staan, dat er maar net plaats overbleef voor de zusters en de doktoren om er tusschendoor te kunnen loopen; gelukkig bleven de beide mannen naast elkaar liggen.

Pieter Galders had er al eens over gesproken, of er geen mogelijkheid zou bestaan om een briefje naar huis te zenden, al waren het maar een paar woorden, om te laten hooren hoe het er mee stond.

Wikkers had echter verzekerd, dat het postverkeer nog volkomen in de war was en er geen kans bestond, dat de bestemming zou bereikt worden.

De wond van Wikkers was niet diep en hoewel de huid bijna van den elleboog tot aan den schouder was opengetrokken, trad toch spoedig genezing in, toen de ontsteking tot staan was gebracht. Spoediger dan hij gedacht had mocht hij het ziekenhuis verlaten, waarbij de dokter

159

„Nou, dat geloof ik ook wel, Galders, je lijkt me nogal taal; maar hoe is het met je gekneusde knie? Daar is de zuster gisteren nogal een poosje mee bezig geweest.“

„Als ik mijn knie beweeg, doet ie leelijk pijn,“ antwoordde de soldaat, om er dan dadelijk op te laten volgen: „'k Begrip niet, sergeant, hoe je me daar op dien dijk zoo gauw onder mijn kar vandaan hebt kunnen krijgen; en 'k zal het mijn leven lang niet vergeten, hoe je voor mij je leven hebt gewaagd, en.... en....“

Plotseling begon hij te stotteren en nauwelijks kon hij een paar tranen bedwingen.

„Kom, kom, Galders, daar moet je niet meer over praten; we zijn er met Gods hulp allebei betrekkelijk goed afgekomen en we zullen maar hopen, dat we straks gezond naar huis kunnen terugkeeren.“

„Maar we hebben toch de wapens moeten neerleggen, sergeant, en nu zijn wij, militairen, krijgsgevangenen, is het niet zoo?“

„Een gewonde Duitsche feldwebel heb ik tegen den adjudant in de Roode Kruisauto hooren zeggen, dat de Nederlandsche soldaten niet naar Duitschland zouden worden gezonden, wanneer het land bijtijds capituleerde; op dat oogenblik had de adjudant grimmig de schouders opgehaald, alsof hij zeggen wilde: zoover is het nog niet. Maar nu het wel zoover is, willen we maar hopen, dat we na korter of langer tijd naar huis toe mogen; dat zul je wel met me eens zijn, Galders!“

„Wis en zeker, sergeant; 'k heb nooit een afkeer van den dienst gehad, maar ik behoor tot een oud boerengeslacht, eenige zoon en ben zelf met hart en ziel boer; je kunt dus zelf wel begrijpen, dat ik terug verlang naar onze stee, als de boel tenminste nog overleefd staat.“

„Waar hoor je eigenlijk thuis?“ vroeg Wikkers nu en toen

158

echter verzekerde, dat men hem nog niet had laten gaan, wanneer er niet zoo'n groot plaatsgebrek was. Hij kreeg den raad mee, om nog minstens een veertien dagen zijn arm in een band te dragen en dien volkomen rust te geven. Wat Galders betrof, die moest waarschijnlijk nog een dag of acht in het ziekenhuis blijven, hoewel hij buitengewoon hard vooruit ging.

„Men had er mij ook best kunnen uitlaten,“ zei hij tegen Wikkers, toen deze afscheid van hem nam, „maar de dokter was niet te vermurwen. 'k Had er mij zoo op verheugd, dat we samen konden vertrekken; misschien waren we dan ook gelijk afgezwaid.“

„Dat laatste is toch nog niet onmogelijk, Galders,“ antwoordde Wikkers, „ik denk wel, dat het nog eenigen tijd zal duren voor die zaak voor elkaar is.“

„In elk geval reken ik er op, Wikkers, dat je, zoolang je nog hier in de stad blijft, me nog eens komt opzoeken; 'k zal je echt missen.“

„Daar kun je op aan, kameraad, als 't eenigszins kan, elken dag. Je brief zal ik posten, evenals den mijne; we zullen maar hopen, dat ze nu hun bestemming bereiken.“ Met een stevigen handdruk namen de mannen afscheid van elkaar.

't Was Herman Wikkers vreemd te moede toen hij het ziekenhuis verlaten had en zich weer in de straten van de stad bevond; dadelijk ging hij zich melden bij het aan hem opgegeven bureau, waarna hij weer terecht kwam bij de kameraden van zijn eigen onderdeel, die met nog vele anderen van verschillende wapens in hetzelfde gebouw waren ondergebracht, als vanwaar ze tien Mei waren uitgevaren.

Voorale de Limburgsche korporaal en de Geldersche boschwachter begroetten hem hartelijk.

160

Er volgde voor Wikkers en zijn kameraden een vervelende, onrustige tijd, vol spanning en onzekerheid. De behandeling, die zij van de overwinnaars ondervonden, liet niets te wenschen over, maar dat nam toch het neerdrukkende niet van hen weg, dat zij als soldaten hadden afgedaan. Allen verlangden vurig om maar zoo spoedig mogelijk naar huis te kunnen gaan, waar met verlangen en spanning naar hen werd uitgezien.

Wikkers bezocht trouw iederen dag het ziekenhuis en 't was voor Galders telkens opnieuw een lichtpunt van den dag, als hij den sergeant het zaaitje zag binnenstappen.

Tien dagen nadat Wikkers het ziekenhuis verlaten had, werd ook Pieter Galders ontslagen. De betrekkelijk kleine wonden waren verrassend snel genezen, maar van de gekneusde knie zou hij langer last hebben; met behulp van een stok kon hij echter nu reeds aardig vooruitkomen.

Tot zijn groote vreugde kreeg hij een onderkomen in hetzelfde gebouw, waar de sergeant was en nu had Galders nog maar één wensch, om namelijk tegelijk met Wikkers te kunnen afzwaaien.

Groepsgewijs kregen de Nederlandsche militairen verlof om naar hun haardsteden te mogen terugkeeren en het ontging Galders niet hoezeer sergeant Wikkers door de soldaten, die onder hem hadden gediend, werd geacht en gerespecteerd. Die naar huis mochten kwamen hem allen de hand drukken en voor een ieder had hij een hartelijk woord, soms ook een waarschuwing.

Toen de Limburger afscheid nam, keek hij Wikkers even strak aan en met een eigenaardige flikkering in de zwarte oogen zei hij: „Nou, sergeant, we hebben wel het loodje moeten leggen, en dat kon ook niet anders, maar wij met

11 Frant Wikkers

161

ze kwamen in 't water terecht, of op een plek waar niemand hen vond!” zei de boer opgewonden. 't Duurde hem veel te lang voor ze iets van hem hoorden, hij zou wel nooit terugkomen.

„'t Loopt nog mis met boer Wiekert als er niet gauw tijding komt van Piet,” had de bouwknicht in eigen huiselijken kring al meer dan eens gezegd, en zijn grootvader, de oude Janus, had met het hoofd geknikt en er aan toegevoegd: „'t Is de onzekerheid, die hij niet kan dragen, ik geloof, dat hij nog eerder tot rust zou komen als hij zeker wist of zijn zoon dood of levend was.”

Spoediger dan men eigenlijk verwachtte, kreeg de boer tijding over zijn zoon. Deze had namelijk in een tamelijk ver verwijderden buitenpolder een stuk hooiland liggen en om eens een verzetje te hebben was hij besloten er heen te gaan, om te zien hoe het gras er bijstond.

„Span het wagentje eens in, 'k wil naar de buitenwei gaan kijken, Jan,” zei hij op een morgen tot den knecht. Traag en lusteloos was de boer er ingeklommen en de poort van Poelwijk uitgereden.

Even voor hij zijn bestemming bereikt had, zag hij op den zonnigen rivierdijk een tweetal soldaten voor zich uitloopen. Ze hadden koffertjes bij zich en schenen reeds een langen tocht achter den rug te hebben, vooral aan een van hen was het te zien, dat hij vermoeid begon te worden. Boer Wiekert zag onmiddellijk, dat deze twee soldaten ongeveer dezelfde uniformen droegen als zijn zoon. Misschien wisten die mannen wel iets van zijn zoon af, in elk geval zou hij ze vragen om mee te rijden. Een paar minuten later had hij ze ingehaald en vóór hij iets kon zeggen, hadden ze hem al gevraagd om mee te rijden. Dadelijk was hij bereid, ze mee te nemen. Een van hen kon naast hem zitten en de ander vond met de

163

ons troepje dan toch met eere. 't Ga je goed, sergeant, 'k heb met plezier onder je gediend.”

Enige dagen later brak ook voor Wikkers en Galders het oogenblik aan, dat ze de garnizoensplaats mochten verlaten, om naar huis terug te keeren. Hoeveel ouders, vrouwen, bloedverwanten, verloofden hadden in die dagen na den strijd met angst en spanning gewacht en gehoopt op eenige tijding van hen, die aan den strijd hadden deelgenomen.

Men wist echter, dat het postverkeer en ook de treinloop voorloopig zoo goed als uitgeschakeld was. Hier en daar ontving men wel als een Jobstijding het noodlottige indentiteitsplaatje toegezonden en dat betekende het doodsbericht van een, die voor 't vaderland gevallen was. Ook Wiekert Galders op Poelwijk zag in iederen vreemde die de poort van zijn boerderij naderde, een mogelijke onheilsbode met het doodsbericht van zijn zoon. Hij beefde als hij den veldwachter over den weg zag komen en hij slaakte een zucht van verlichting als hij de poort van Poelwijk voorbij ging, want hij had gehoord, dat deze de plaatjes aan de huizen bezorgde, andere poststukken had hij niet. Naar gelang de dagen verstrekten en er nog geen bericht van Pieter op Poelwijk kwam, steeg de onrust in het hart van boer Wiekert. Allerlei geruchten deden de ronde, dat er op sommige plaatsen hevige was gevochten en men de dooden in alle haast had begraven in een gemeenschappelijk graf.

't Baatte niet of zijn vrouw al beweerde, dat men toch eerst de bewuste plaatjes en zakboekjes van de dooden wegnam, alvorens hen te begraven, zooals Pieter hem toch zelf verteld had, toen hij voor 't laatst met verlof was geweest.

„En als dan een granaat de lichamen uit e'kaar rukte, of

162

beide koffers een plaatsje in den bak van het wagentje. De soldaat naast hem vertelde, dat ze een lastige reis achter den rug hadden en naar het veer moesten verderop, ze hoorden thuis in een van de dorpen aan den overkant. Ze informeerden of de boer soms ook dien kant uit moest.

„Nee, dat niet precies, maar 'k zal jullie wel tot het veer brengen, 'k heb wel even tijd en zou ook nog wat willen vragen. Heb je misschien een huzaar gekend, die Pieter Galders heet?”

„Galders! Wacht eens, is dat niet een blonde, nogal stevig gebouwde kerel, niet zoo heel groot?” En toen de boer toestemmend knikte, vervolgde hij: „Hij was bij de motorbrigade, en 'k heb hooren vertellen, dat hij met nog een anderen motorrijder ordonnansdienst had en ze ergens uit een huis, waar weet ik niet meer, onder vuur werden genomen. De eene motorrijder wist er dooreen te komen, maar de ander, dat was dan die blonde, werd van zijn zadel geschoten — meer weet ik er ook niet van. Je hoort zoo machtig veel vertellen, dat je lang niet alles bij blijft; tenslotte heeft iedere soldaat, die meevocht, zijn eigen ervaring.”

't Bleef even stil op den wagen en toen de huzaar den boer van ter zijde aankeek, zag hij, dat deze zoo bleek als een doek naast hem zat. Onmiddellijk begreep hij er de oorzaak van.

„Kan het zijn, dat die ordonnans je zoon was?” vroeg hij, en er klonk medelijden in zijn stem.

De boer knikte slechts met het hoofd en zei met toonloze stem: „Ja, dat moet mijn jongen geweest zijn, mijn eenige zoon.”

„Maar nou heb je toch nog geen reden om dadelijk te denken, dat hij gesneuveld is; in dat geval krijg je zijn

164

indentiteitsplaatje en wat er bij hoort thuis, nee, je moet de hoop niet opgeven, hij kan er nog wel beter afkomen zijn dan je denkt."

Op deze manier trachtte de soldaat boer Galders moed in te spreken, maar deze in zijn somberen, overspannen toestand was er niet ontvankelijk voor. Hij zag niets dan de zwarte schaduw, die op zijn levenspad gevallen was; zijn jongen, zijn vrolijke, levenslustige jongen zou nooit meer de poort van Poelwijk binnenkomen.

Nadat Galders bij het veer de beide huzaren had afgezet keerde hij terug naar huis en keek naar zijn wei niet meer om. Toen hij thuis kwam wachtten vrouw en dochter op hem met de koffieboterham, maar de boer dronk slechts zijn koffie en schoof zijn bord terug.

"Wat is er, Wiekert?" vroeg zijn vrouw, "moet je niet eten? Wat scheelt er aan, ben je niet wel en wat zie je bleek! Of heb je soms iets gehoord van Piet?"

Nu knikte de boer. "Ja, vrouw, we zullen Piet waarschijnlijk niet meer terugzien," zei hij met toonloze stem.

De boerin boog het hoofd en haar bevende lippen mompelden slechts: "Och Heer, mijn arme jongen!"

Lien barstte in tranen uit en snikte hartstochtelijk, maar de boerin bleef kalm en legde haar hand op den arm van haar dochter. "Bedaar nu eens even, Lien, we weten immers nog niets; laat vader eerst vertellen, wat hij heeft gehoord en van wien het bericht komt."

Trilde er nog hoop in moeders stem? Waarschijnlijk wel, want ook het meisje drong nu bij vader aan om precies te vertellen, wat hij gehoord had. Met horten en stooten kwam het er tenslotte bij den boer uit, wat de soldaten op den weg hem hadden weten mee te deelen. Na het verhaal barstte Lien opnieuw in tranen uit, maar het moederhart kon de hoop nog niet loslaten.

165

snel open met de punt van de schaar. Eindelijk was de boer in staat om te lezen:

„Beste Ouders en Lien.

Zoals je ziet, heb ik maar met potlood geschreven en nog slecht bovendien, maar dat komt, omdat ik nog half liggend schrijven moet, met behulp van een vriend. Laat ik eerst zeggen, dat ik gewond ben en in een groot ziekenhuis lig, maar wees niet ongerust, ik ben er zeer goed aan toe en hoop het betrekkelijk gauw weer te verlaten. 'k Zal nu zoo kort mogelijk zijn, later hoop ik jullie alles op mijn gemak te vertellen; er is alle kans, dat het niet lang meer zal duren, of ik kom naar huis.

10 Mei moest ik met nog een motorrijder een bericht gaan overbrengen. Er werd ons gezegd, dat we op bepaalden afstand achter elkaar moesten rijden en wij begrepen heel goed, dat het een gevaarlijk karwei was. Toen we ongeveer de helft van den weg achter ons hadden, moesten we voorbij een landhuis, waaruit geschoten werd en dat ook onder vuur werd genomen. De dijk, waarop wij reden, liep er dicht langs. Wij gaven vol gas om er met een vaart langs te komen. Mijn kameraad gelukte het, maar ik voelde opeens een schok in mijn schouder en had nog de tegenwoordigheid van geest, om het gas af te sluiten en te remmen voor ik omviel. Ik kwam onder mijn machine te liggen. Onze mannen, die in een sloot en achter een steenen brug in dekking lagen, zagen wat er met mij gebeurd was en de onderofficier, die hen aanvoerde, snelde mij te hulp, terwijl zijn mannen op den vijand bleven vuren. Hijzelf...."

De boer hield op, hij kon niet verder lezen. „Lezen jullie

167

„Wanneer zou dat dan gebeurd moeten zijn, Wiekert? De oorlog heeft maar enkele dagen geduurd en er is nu al weer zooveel tijd overheen gegaan; als Pieter werkelijk gesneuveld was, had men ons toch al lang bericht gestuurd, evenals dat bij andere menschen gekomen is."

„Datzeide heeft die huzaar onderweg mij ook al gezegd, natuurlijk alleen om mij wat moed in te spreken...."

Op dit oogenblik viel zijn dochter hem opeens in de rede met de woorden: „Kijk, daar komt de postbode het erf op, zou hij misschien...."

De boer schrok op, en zijn handen, waarmede hij op de tafel steunde, beefden zoo, dat de kopjes op het theeblad rinkelden.

's Morgens bracht Hendriks altijd de courant, dat hij nu op dezen tijd van den dag kwam, beteekende, dat het iets bijzonders moest zijn. Lien was al opgesprongen en liep den bode tegemoet en deze overhandigde haar een brief, waarvan het adres met potlood geschreven was.

Natuurlijk wist de oude Hendriks heel goed, dat de boer van Poelwijk in de grootste zorg en onrust verkeerde over het lot van zijn zoon en hij zag nu ook aan diens dochter, hoe zenuwachtig het meisje was. Daarom zei hij dadelijk: „Daar zullen jullie blij mee zijn, het adres heeft je broer geschreven, 'k heb gedurende de mobilisatie brieven genoeg van hem op Poelwijk gebracht, dat ik zijn handschrift wel ken." De laatste woorden hoorde Lien al niet meer. Ze stormde de kamer binnen en riep: „Een brief van Piet, door hemzelf geschreven!"

De boer sprong op als een veer, die zich ontspant. „Geef hier, Lien, geef hier!" riep hij, maar toen hij den brief in handen had en zijn bril opzette, beefden zijn vingers zoo, dat hij de envelop niet kon openen.

„Geef maar hier, vader," zei het meisje en ze ritste hem

166

maar," zei hij met schorre stem, „mijn bril is beslagen en dat potloodschrift...."

Hij schoof den brief naar zijn vrouw en deze, die, evenals haar dochter, in gespannen aandacht naar de telkens haperende stem van den boer had zitten luisteren, gaf hem aan haar dochter. „Hier, Lien, jij hebt jonge oogen, lees jij verder." Zij begon waar haar vader was geëindigd.

„....Hijzelf rende over een open gedeelte van het voor den dijk liggende terrein naar mij toe, trok mij onder den motor weg, terwijl de kogels om hem heen floten, en sleepte me achter het wegdek, waar wij buiten schot waren. Ik raakte buiten kennis en hij maakte mijn uniform los en verbond mijn wonden. Een kogel had mijn schouder doorboord en zonder dat verband zou ik zijn doodgebloed. Ik zag den sergeant terug in het ziekenhuis, waar hij vlak naast mij lag, want toen hij mij wegsleepte, werd hijzelf in den arm gewond. Zijn wond was niet ernstig, maar er kwam ontsieking bij en thans liggen wij bij elkaar en knappen met den dag op. En laat ik dit nu even zeggen, vader, je moet er niet boos om worden, maar wij, boeren, staan wel eens stug en strak tegenover menschen, die niet tot onzen stand behooren. Noot heb ik beter begrepen dan nu, hoe verkeerd dat is. Die vreemde onderofficier, hij werkt op een groote scheepswerf, waagde zijn leven, om mij uit de vuurlinie te halen, terwijl hij daarna voor mij was als een oudere broer, tegen wien ik hoog opzie. Hij schijnt overal verstand van te hebben en helpt mij met alles; sergeant Wikkers is meer dan een vriend voor mij geworden. 'k Zal natuurlijk dol blij zijn als ik jullie weer in gezondheid mag terugzien, jullie kunt wel begrijpen, dat ik benieuwd ben om te weten, hoe het op Poelwijk is gegaan. 'k Word moe, dus

168

ik eindig, de sergeant heeft juist al gezegd „maak het niet te lang, Galders, als je te moe wordt, krijg je weer verhooging.” Laat ik nou enkel nog maar zeggen, dat jullie geen poging moeten doen om mij hier te komen opzoeken, het reizen is nog haast niet mogelijk en gauwer dan je denkt hoop ik zelf voor je te staan.
Nu de hartelijke groeten van Piet.

P.S. Dit moet ik nog even zeggen. De vader van sergeant Wikkers is afkomstig uit ons dorp, die moeten jullie dus gekend hebben.”

169

getrokken, zijn hoofd was op de armen gezonken en, wat niemand ooit van den uiterlijk zoo harden boer gezien had gebeurde nu, hij kon zijn aandoening niet bedwingen en smakte het uit. De tranen hadden Wiekert Galders' overkropt gemoed opgelucht, van den morgen van den tienden Mei af tot op het oogenblik, dat de brief werd ontvangen, had hij niet anders voor oogen gehad dan de donkere, door niets te verdrijven gedachte: Mijn eenige zoon is in den oorlog en ieder oogenblik kan mij de tijding bereiken, dat hij gevallen is. En nu was opeens alles ten goede gekeerd. Piet leefde. Piet kwam weer thuis! Wikkers heette de sergeant. Dat moest dan een zoon zijn van Frans Wikkers, zijn jeugdvriend, dien hij bij het opgroeien zoo uit de hoogte, ja schandelijk behandeld had. Die zoon was als zijn vader. Had die Frans Wikkers destijds zijn vader niet gered uit de handen van een aandrander, die hem beroofde en wellicht vermoord zou hebben als de toen jonge Wikkers niet tussenbeide was gekomen! En wat was de dank geweest? Dat de toenmalige vader en zoon van Poelwijk den timmerman Wikkers van de stee hadden weggekeken en erger nog, hem op sistoonende wijze hadden genegeerd. Vader en zoon! En die zoon was hij, boer Wiekert van Poelwijk. Was het wonder, dat zijn Pieter nu had geschreven over stug en strak staan tegenover menschen van een anderen stand? De jongen had gelijk, groot gelijk, want zoo was hij, vader Wiekert, ook.

Veertien dagen waren sindsdien voorbijgegaan, men zag met steeds grooter verlangen uit naar het oogenblik, dat Piet naar huis toe mocht en eindelijk kwam die dag. Vroeg in den morgen was het druiliger weer, gedurende den nacht was er flink regen gevallen, die tegen het aanbreken van den dag in een vochtigen nevel overging.

171

HOOFDSTUK 14

Op Poelwijk

Na het ontvangen van den brief, dien Pieter naar huis had gezonden, waren ongeveer veertien dagen verlopen en op Poelwijk was, wat het uiterlijk betreft, niet veel veranderd. De boer had met zijn volk het puin wat weggeruimd, maar verder liet hij alles zoo totdat zijn zoon teruggekeerd zou zijn.
Bij den boer zelf had echter een groote verandering plaats gehad. Uitwendig leek hij nog sprekend op zijn vader, den rasechten boer, die tot aan zijn dood toe voor iedereen, die niet bepaald tot den vrijen, bezittenden boerenstand behoorde, stroef en ongenaakbaar was geweest. Na den brief van zijn zoon was er bij boer Wiekert iets anders geworden.
Als zijn zoon ver van huis den dood had gevonden in den strijd, zou hij zich menschelijkerwijs gesproken doodgetreurd hebben, evenals destijds zijn vader, die vrouw en eenige dochter niet missen kon en wegwijnende.
Toen zijn dochter den brief van haar broer geheel had voorgelezen, had ze spontaan uitgeroepen: „Dien sergeant, moeder, moeten wij, zoodra hij terug is, gaan opzoeken.” Toen ze echter naar haar vader keek, had ze plotseling gezweven. Met voorovergebogen hoofd en de armen op de tafel had hij geluisterd en geen enkel woord was hem ontgaan. Zijn mondhoeken hadden zenuwachtig

170

Hoe hooger de zon echter klom, des te lichter werd het en toen boer Wiekert tegen twaalf uur terugkeerde uit het veld, braken de stralen met kracht door den wolken-sluier heen en deden weiden en akkerland in een zee van licht baden. De boer was reeds vroeg, vóór hij naar het veld ging, den ouden Kuizers gaan opzoeken, omdat den vorigen avond diens zoon ongedoerd uit den oorlog teruggekeerd was. Met een hartelijkheid, die men van Wiekert Galders niet gewend was, had hij deelgenomen in de vreugde van de eenvoudige menschen.

Na het middagmaal scharrelde de boer nog wat in den moestuin en daarna kwam hij binnen om thee te drinken alvorens weer naar zijn volk te gaan op het land.

Juist toen de boer in zijn leunstoel zat en zijn vrouw de kopjes wilde inschenken, kwam een auto aanrijden en draaide de poort van Poelwijk binnen. De boerin zette de theepot neer en de boer en Lien sprongen gelijktijdig op. De auto stopte onder de lindebomen en de chauffeur sprong er uit en opende het portier. Eerst stapte er vlug en veerkrachtig een slanke, donkere gestalte in uniform uit. Hij droeg den linkerarm in een draagband en met de rechterhand hielp hij een soldaat uitstappen, die, zoodra hij op den grond stond, met de linkerhand op een stok leunde. 't Waren Wikkers en Piet Galders.

„Moeder, vader, daar is Piet!” riep Lien en vóór de boer en zijn vrouw goed en wel de deur hadden bereikt, stond zij al bij den auto.

„O Piet, ben je daar werkelijk! Wat hebben we om jou een angst uitgestaan; vader was er bijna kapot van, tot eindelijk je brief kwam, maar...”

Ze ging in haar uitgelatenheid niet verder, maar wendde zich met een blos op de wangen naar den vreemden militair en drukte zijn hand, die hij haar glimlachend toestak.

172

„En u bent zeker de sergeant, die zoo moedig en trouw onzen Piet te hulp bent gekomen....”
Op dit oogenblik waren ook boer Wiekert en de boerin bij hen gekomen. De boerin legde de hand op den arm van haar dochter en zei half vermanend, half lachend: „Lien, Lien, jij valt de menschen als een stormwind op het lijf, wacht toch eens even....”
Met een kleur van opwinding en verlegenheid deed de spontane boerendochter een paar stappen achteruit en lachend zei de sergeant: „Het doet me genoegen, om weer eens een blij gezicht te zien na al die narigheid!”
De begroeting, die nu volgde tusschen moeder en kind, en vader en zoon, was zoo hartelijk als boerenterughoudendheid maar even toelaat. Daarna legde de boer zijn zware, vereelde hand op den gezonden arm van Wikkers, keek hem diep in de oogen en zei toen:
„Ja, sergeant, je bent een zoon van Frans Wikkers, je hebt zijn lach en zijn stem, zoo was hij toen wij beiden nog jong waren, en.... en.... wij, bewoners van Poelwijk, staan diep bij jullie in de schuld. Maar kom, laten we eerst naar binnen gaan.”
Piet bleef echter nog even staan om te kijken naar de verwoesting, die op de stee was aangericht.
„k Gelooft, dat jullie hier net zoo erg in de klem gezeten hebben als wij daarginds,” zei hij hoofdschuddend, maar de boerin kon haar hart slechts luchten met woorden van dankbaarheid.
„We zijn door Gods bewaring ongedeerd gebleven, slechts een van de paarden is verbrand en nu jij weer thuis bent, kunnen we God niet dankbaar genoeg zijn, dat we er zoo zijn afgekomen.”
Steunend op zijn vriend Wikkers strompelde Piet nu ook mee naar binnen, terwijl hij lachend opmerkte: „Dat zal

173

„Mag ik misschien eerst even mijn thee uitdrinken, Lien,” antwoordde hij lachend, „jij bent altijd zoo.... laat ik zeggen zoo'n nieuwsgierig Aagje. Ik ben er veel meer benieuwd naar om eerst eens te hooren, hoe het hier gegaan is.”
Maar Lien hield voet bij stuk, doch van een geregeld verslag kwam niet veel terecht, want Piet moest telkens vragen: „Hoe was dit ook weer, Wikkers, en hoe dat?”
En tenslotte zei Lien: „Schei er maar gerust uit, Piet, je rammelt alles door elkaar en wij begrijpen er de helft niet van.”
„t Slot van de zaak was, dat Wikkers de soms eenigszins dwaze vragen van Lien moest beantwoorden en tenslotte een geregeld verhaal gaf van het gevaar, waaraan de beide ordonnansen hadden blootgestaan, toen ze noodzaak waren het gebouw te passeeren, waaruit het doodelijk vuur hen bedreigde. Over zichzelf sprak hij weinig of niet, maar wel liet hij goed uitkomen, hoe de boschwachter van het balcon, waar hij alleen verborgen zat, op het meest critieke oogenblik den vijand wist onschadelijk te maken, die het op hen beiden gemunt had, toen hij bezig was den gewonde in veiligheid te brengen.
„We kunnen het jou nooit vergelden, Wikkers, wat je voor Piet gedaan hebt,” zei boer Galders ontroerd, toen de verteller ophield.
„Laten we daar niet verder over spreken, Galders, u begrijpt toch wel, dat ieder ander in mijn plaats hetzelfde zou gedaan hebben; wanneer onze weermacht niet zoo zich had geopenbaard, waren er veel meer slachtoffers te betreuren geweest.
„Als ik niet naar voren was gegaan, zou een van de anderen mij verlof hebben gevraagd het te doen; er was

175

wel voor het laatst zijn, Galders, dat we samen als twee invaliden voortscharrelen; jij bent nu thuis en hebt mij niet meer noodig en ik hoop over een uurtje ook bij vader thuis te zijn.”
„Nee, Wikkers, dat zal niet gaan,” zei nu de boer op zijn ouden, gebiedenden toon. „Je blijft vannacht hier en morgen breng ik je met de tilbury naar huis.”
De onderofficier schudde echter het hoofd en op den chautieus wijzende, die buiten stond, zei hij: „De man staat op mij te wachten en brengt mij straks naar het veer; u begrijpt, dat ook ik naar huis verlang en dat vader blij zal zijn als hij mij weer ziet.”
„Dat spreekt vanzelf en begrijp ik volkomen, maar heb je naar huis geschreven, dat je vandaag zoudt komen? In dat geval wil en mag ik je niet tegenhouden, maar als men je vandaag nog niet bepaald verwacht, zal men je ook vandaag niet missen.”
Nee, geschreven naar huis had Wikkers niet en zoodra de boer dit wist, zei hij kalmpjes: „Nou, dan ga ik wel met den chautieus afrekenen,” en meteen stapte hij al de deur uit naar den wachtenden chautieus. De wijze, waarop deze bedankte, bewees wel, dat de boer een buitengewoon milde bui had. Direct daarop reed de wagen de poort van Poelwijk uit.
Wat was het licht en gezellig in de groote woonkamer van het oude huis! Door de hoog opgeschoven ramen drong de geur naar binnen van bloeiende seringen en meidoorn en er heerschte een stemming, die Galders als het ware terugvoerde naar den tijd, toen Frans Wikkers nog een dagelijkse gast was op Poelwijk, en hij en zijn zuster naar hem luisterden op de bank onder de oude lindes.
„Kom Piet, ik brand van verlangen om alles van je te hooren,” zei Lien al heel gauw ongeduldig.

174

echter geen seconde te verliezen, anders was het te laat geweest.”
Piet schudde heftig het hoofd. „Dat zit nog, Wikkers, op de honderd is er niet één, die erg happig is om zijn leven op 't spel te zetten voor een onbekende. Ik weet echter, hoe je niet graag hebt, dat er over wordt gepraat en daarom zal ik er niets meer van zeggen.”
Toen de avond begon te vallen, de arbeiders uit het veld terugkeerden en ze hoorden, dat de jonge boer teruggekeerd was, kwamen ze, met Kuizers aan het hoofd, eenigszins schuchter, den jongen baas begroeten.
„t Deed Galders goed, dat ze kwamen; hij wist wel, dat ze liever met den vroolijken, opgewekten Piet werkten dan onder zijn leiding, maar nooit had hij dit beter kunnen begrijpen dan in de stemming, waarin hij zich thans bevond.
„Doet je arm nog pijn, Wikkers?” vroeg Lien, toen Piet en zijn ouders met Kuizers en de arbeiders voor de deur stonden te praten.
„Welneen, 't was maar een groef, doch nogal een lange en als er geen ontsteking bij gekomen was, zou men mij hoogstens een paar dagen in 't ziekenhuis hebben gehouden. Mijn vingers van de linkerhand zijn nog stijf, zoodat ik er niets mee kan vasthouden, en van den bovenarm is de wond nog niet heelemaal dicht, maar dat komt wel terecht en ik hoop zoo spoedig mogelijk weer aan 't werk te kunnen gaan.”
De boerin had de laatste woorden juist gehoord en ze zei: „Weet je wat je doen moest, Wikkers? Kom de volgende week een paar dagen naar Poelwijk; Piet kan met zijn stijve knie ook nog niets beginnen, dan hebben jullie gezelschap aan elkaar.”
„Dien last zou ik u niet willen veroorzaken, om hier met

176

twee invalide mannen opgescheept te zitten; 't zou u niet meevallen; we hebben het de zusters in het ziekenhuis ook lastig genoeg gemaakt...."

Juist wilde Lien, wie het vooruitzicht om eens wat afleiding te hebben erg toelachte, deze bezwaren wegredeneeren, toen haar vader een vraag deed, waardoor dit onderwerp niet verder werd besproken.

De tijd verstreek snel en 't scheen als een loopend vuurtje door het dorp te zijn gegaan, dat Piet Galders van Poelwijk gewond uit den oorlog was thuisgekomen. Er kwamen tenminste al heel spoedig een paar boerenzoons uit den omtrek oploopen en Piet begroeten.

Of de persoon in kwestie daar op het oogenblik wel zoo bijzonder mee ingenomen was, leek twijfelachtig. Men had meer behoefte om gezellig in intieme kring bij elkaar te zijn. Piet zorgde er dan ook voor, dat het bezoek niet te lang duurde.

„'t Doet me plezier, jongens, dat je me zoo gauw komt opzoeken, maar je moet niet vergeten, dat wij, zoowel Wikkers als ik, een leelijken tik gehad hebben en daarom zouden we graag een beetje bijtijds onder den wol willen schuiven,” zei hij op zijn joviale manier na een half uurtje. De wenk werd begrepen en ook opgevolgd.

Met een luidruchtigen groet verlieten de jonge boeren het erf om thuis te gaan vertellen, dat ze zelf met den onderofficier hadden gepraat, die Piet Galders uit het vijandelijke vuur had weggesleept.

Nog een oogenblik zit de familie op de bank vóór het huis, een ieder bezig met zijn eigen gedachten. Herman Wikkers had, voor zoover hij zich kon herinneren, nog nooit zoo'n mooien lenteavond doorgebracht als hier op het oude Poelwijk. Kwam dat door het scherpe contrast tusschen het onrustige, woelige soldatenleven en de

12 Frans Wikkers

177

HOOFDSTUK 15

Rust mijn ziel....

De oude Frans Wikkers was voor zijn leeftijd nog betrekkelijk lenig en vlug gebleven en als het weer en de omstandigheden het toelieten, kon men hem dikwijls op zijn fiets den omtrek zien doorkruisen.

De zomer van negentienhonderdveertig was reeds zoo goed als voorbij, de Octobermaand aangebroken, maar het was nog zoo zonnig en warm, dat men zou wanen midden in den zomer te zijn.

In den laatsten tijd placht Wikkers nogal eens met het veer over te steken en aan de overzijde van de rivier te rijden; zijn hart trok steeds naar de plekjes, waar zijn eerste jeugd was voorbijgegaan. Toen hij nog zoo druk in zijn werk zat, ontbrak hem daartoe de tijd en later, zoolang zijn vrouw nog leefde, bleef hij maar liefst dicht bij huis. Nu hij alleen stond, was dat alles anders geworden. Daarbij kwam iets, dat een tochtje naar den overkant voor hem aantrekkelijk maakte.

Op den dag, die gevolgd was op dien, waarop zijn zoon Herman en Pieter Galders op Poelwijk waren aangekomen, was de oude Wikkers druk bezig in zijn kleinen moestuin, toen een boerentilbury voor de deur stilstaaf. Boer Wiekert van Poelwijk bracht Herman Wikkers thuis en de ontmoeting tusschen de beide schoolkameraden was voor Frans Wikkers aanleiding geworden om zoo nu

179

vrede rust, die er uitging van dezen prachtige lente-avond? Of was het, dat de hartelijke ontvangst van deze dankbare menschen en het gezelschap van die frissche, blonde boerendochter hem zoo machtig aantrok? De jonge man had het waarschijnlijk zelf niet kunnen zeggen, maar een feit was het.

De boer, die, zijn gewoonte getrouw, meer luisterde naar de anderen dan dat hij zelf sprak, zei tegen dat men op punt stond om naar bed te gaan alleen deze veelzeggende woorden: „Wikkers, er is eens een tijd geweest, dat je vader bijna dagelijks hier op de stee was en laat ik je zeggen, dat er niemand in het dorp was, dien ik liever de poort van Poelwijk zag binnenkomen dan Frans van den winkelier. Toen waren we nog schooljongens, nu ligt het leven achter ons. Maar wat ik eigenlijk zeggen wilde is dit: kom als je gelegenheid en lust hebt, onverschillig op welken tijd of welken dag het is, naar Poelwijk; vraag nooit of je wel gelegen komt, welkom ben je ons altijd.” Wikkers drukte den boer de hand.

„Die uitnodiging neem ik van ganscher harte aan, Galders, ik voel, dat ze van harte gemeend is.”

178

en dan naar den overkant te gaan en daar was de richting meestal die van Poelwijk. Veel verder kwam hij dan ook doorgaans niet, want Wiekert, die zoo langzamerhand de zorg en den last van de boerderij op de breede schouders van Piet liet rusten, had altijd den tijd als Wikkers op Poelwijk afstapte. En wanneer hij dan eenmaal op de bank zat onder de oude, door den brand half geblakerde linden, gevoelde hij zich weer zoo thuis op de stee en bij de bewoners daarvan, dat er van een voorgenomen tochtje niets meer komen kon.

Nu evenwel had hij zich vast voorgenomen zijn weg zóó te kiezen, dat hij in elk geval verder kwam dan Poelwijk. Reeds kort na het middagmaal reed hij weg. Bijna altijd als hij dien kant opging, nam hij zijn weg langs de binnenhaven en dan keek hij even naar de plek waar eens het huis stond met het trapgeveltje en het ijzeren uithangbord De Zwarte Raaf. Dan zag hij in zijn herinnering weer het vroolijk lachende meisje met de mooie bruine oogen achter de toonbank van het kleine sigarenwinkelje staan; maar dan trof hem ook het pijnlijk gevoel dat hij haar moest missen met wie hij zoolang het lief en leed van het weggemelde leven had gedeeld.

In korten tijd bereikte hij het veer en ook hier was alles anders dan vroeger. De betrekkelijk kleine stoomboot, waarmede hij in zijn jeugd overstak, was reeds lang verdwenen om plaats te maken voor groote veerponten, op welker breede dekken tal van voertuigen plaats konden vinden en die geregeld heen en weer voeren.

De opgang van het veer naar de dorpsstraat aan de overzijde was ook veel breeder geworden en de oude huizen waren verdwenen. Maar de stalhouderij, waar boer Pieter Galders van Poelwijk met Joost Volters van Westkamp hun bier dronken in de gelagkamer op dien voor

180

boer Pieter zoo noodlottigen dag, bestond nog, al was ze voor een deel tot garage omgebouwd.

Frans Wikkers reed over den ouden weg, dien hij in zijn jeugd placht te gaan; bij Poelwijk versnelde hij het tempo en keek inmiddels uit of er niemand op het erf of voor het huis was, die hem zien kon; in dat geval moest hij wel even afstappen en een praatje gaan maken.

Hij zag echter niemand voor het huis. Op het erf liep slechts een toom kippen rond en achter de hoeve hoorde hij de eenden kwaken in den vijver.

Nu verminderde hij weer zijn gang; hier boog de weg om naar het dorp en van de stee kon men hem hier niet meer zien. Hij hield echter nog even het oog gevestigd op het huis met de bank er voor. Hij dacht weer aan dier. Pinksterdag, waarop hij daar vertoefde bij Roosje. 't Was de laatste keer, dat hij haar had gezien en hoelang dat ook geleden was, toch wist Frans Wikkers nog heel goed hoe hij ontroerd was geweest, toen ze hem bij het afscheid toevoegde: „t Was voor mij een mooie Pinksterzondag, misschien zul je er later nog wel eens aan terugdenken als je weg je voorbij Poelwijk voert.“ Dikwijls genoeg had hij daaraan gedacht, ook wel in den tijd, dat hij nooit meer deze richting uitkwam. Langzaam trapte Wikkers voort op den stillen dorpsweg, waar slechts het kraaien van een haan, het blaffen van een hofhond en het klinken van den hamer in de oude, beroekte smidse zoo ongeveer de eenige geluiden waren, die het oor kon opvangen.

Kijk, daar stond de ouderlijke woning, maar 't huisje zei hem niet veel meer. De gevel was gedeeltelijk vernieuwd, de oude stoep, waarop hij zoo vaak had gespeeld en over de dikke, ijzeren leuningen heen duikelde, was sinds lang verdwenen om plaats te maken voor een hard-

181

't Had Wikkers toch goed gedaan, dat hij weer menschen had ontmoet, die de reeds lang vervlogen dagen zijner jeugd naar voren hadden geroepen.

Langzaam rijdend ging hij verder, nu voorbij het nette woonhuis van baas Lindenkamp, waaraan nog letterlijk niets was veranderd. Het was hem alsof hij de breede gestalte van den baas nog in zijn wit overhemd voor het raam, achter de tulen gordijntjes zag zitten met zijn klein, tenger vrouwtje tegenover hem.

Reeds vele jaren rustten zij achter de oude dorpskerk, en vreemden bezetten de plaats, waar zij hun leven hadden geleefd.

Voordat hij het wist, had hij de rivier bereikt en reed voort langs den oever. In de verte zag hij de twee zware, oude boomen hun breede, machtige kruinen opheffen naar den thans zoo helderblauwen hemel.

Menschengeslachten waren voorbijgegaan sinds den tijd, dat iemand ze daar had geplant; wie weet, hoe spoedig ook deze reuzen zouden moeten verdwijnen, dacht Wikkers. Hij kon niet nalaten even af te stappen. Hoe vaak stond hij hier niet te wachten op het stoombootje, waarmede hij Zondagsmiddags naar de stad placht te varen, waar Nellie Berkwal hem wachtte.

Evenals toen, stroomde nu nog de breede rivier rustig voort tusschen de groene boorden en scheerden de blanke meeuwen speurend en zwenkend boven het water. Het stoombootje voer niet meer en de aanlegplaats met het lange plankier was verdwenen; slechts een paar door den tijd en het water half verteerde palen duiden de plaats nog aan, waar het eens was.

Van dit plekje kon Frans Wikkers zich niet zoo spoedig losmaken en in zijn geest voer hij weer met het bootje mee en keek uit tot hij op het kleine balkonnetje van

183

steen en dorpel, omdat men de deuropening zooveel lager had gemaakt.

Nee, dat huis had geen aantrekkelijkheid meer; met slechts een vluchtigen blik reed hij er voorbij.

Daar stond, op een stok geleund, met een paar viltten pantoffels aan de voeten, een stokoude man met zilverwit haar onder een zwart zijden pet op het straatje voor de bakkerij.

Frans Wikkers zag hem reeds van verre staan en toen hij vlak bij den ouden man was gekomen, stapte hij van zijn fiets en liep op hem toe met uitgestoken hand.

„Dag Arie, hoe gaat het, ken je me nog?“

De oude man nam met zijn linkerhand het pijpje uit den mond en greep met de rechter, eenigszins aarzelend, de hem toegestoken hand van den man, dien hij op het eerste gezicht niet kon thuisbrengen. „k Zou wel zeggen, dat je me bekend voorkomt, maar zoo ineens thuisbrengen kan ik je niet.“

In de openstaande deur verscheen nu een vrouw, die misschien een paar jaar jonger was dan de oude man. „Maar Arie, ken je Frans Wikkers niet meer, zoo'n ouden jeugdkamaraad? Kom binnen, Wikkers, op het dorp kennen we allemaal je zoon, den onderofficier, die Piet Galders het leven heeft gered,“ vervolgde de praatzieke vrouw.

Frans Wikkers was liever doorgereden, maar de beide oudjes hielden aan, hij moest en hij zou in elk geval even een kop thee drinken, daar ging niets af.

Het bezoek duurde langer dan een uur en toen hij met een zware sigaar in den mond zijn weg vervolgde, waren de oudjes nog lang niet uitgepraat; er was ook zooveel te vertellen en de eene herinnering riep weer een andere naar voren.

182

De Zwarte Raaf een meisjesgestalte zag, die hem toevoelde. De zon begon reeds te dalen en al wierp zij nog een gouden lichtbundel over den stroom, de peinzende man onder de boomen werd er toch door herinnerd, dat het voor hem tijd werd, zijn weg te vervolgen.

Even raadpleegde Frans Wikkers zijn horloge, dan besteed hij zijn fiets weer en besloot om zijn tochtje thans niet verder voort te zetten, doch op zijn gemak binnendoor den térugtocht te aanvaarden.

Hoewel de avond begon te vallen en de Octobermaand reeds bijna tot op de helft was gevorderd, bleef het op dezen buitengewoon mooien dag toch nog warm en mild in de lucht. Wikkers vond het een genot rustig voort te rijden langs de stille wegen, waar het bonte vee zoo vredig langs de slootkanten stond te droomen, of wat liep te grazen in het nog weelderige gras. Hier was hij niet meer geweest sinds dien Zondagsmiddag, dat hij voor het laatst bij baas Lindenkamp en diens vrouw op bezoek was geweest, maar al lag er ongeveer een halve eeuw tusschen dat tijdstip en nu, toch kende hij nog elk voetpad en iedere boerenhoeve in het polderland.

Een bocht in den weg opende voor den eenzamen fietser weer een ander gezichtspunt op de achterzijde van het dorp en de naaste omgeving. Daar was de plek, waar eens de oude watermolen stond, die eeuwenlang het overvloedige water uit den polder had weggemaaid in het met elzengrienden en riet omzoomde meer. Er was een krachtig stoomgemaal voor in de plaats gekomen, een uur verderop, en toen had men het meer met aarde volgespoten en er land van gemaakt; de oude molen werd afgebroken en een arbeiderswoning kwam er voor in de plaats. Wikkers dacht aan den tijd, toen hij hier met Wiek Galders de eenden placht te gaan halen en hij glim-

184

lachte bij de herinnering aan den witten woerd, die door Wiekert met den polstok werd doodgeslagen. Hij kon zich het gezicht van den boerenzoon nog voorstellen, toen zijn vader eischte, dat hij de schade uit zijn spaarpot moest betalen, terwijl de vette bout aan den knecht werd gegeven.

Frans Wikkers verwonderde er zich over, hoe hij hier, in deze omgeving, zich dergelijke onbeteekenende dingen uit zijn kinderjaren nog zoo helder voor den geest kon halen, terwijl hij doorgaans voorvallen uit veel later tijd, in wezen veel belangrijker, totaal vergeten was. Thans naderde de weg uit den polder den rivierdijk weer heel dicht en van hier tot aan de achterzijde van Poelwijk was het nog maar een korte afstand.

Van dezen kant gezien was ook Poelwijk de oude stee niet meer; vreemd en kaal leek hem thans het ruime erf, nu de groote schuur met het breede rieten dak verdwenen was als gevolg van den oorlog.

Allen wisselt en verandert, óók het menschenhart! Wikkers moest denken aan den tijd, toen boer Pieter in hem een gevaar zag voor de traditie van zijn oud boerengeslacht, dat slechts boeren duldde in de familie.

De boer en zijn zoon hadden het destijds beter gevonden, dat de jonge timmerman niet meer binnen de poort van Poelwijk kwam.

Men had het hem nooit ronduit gezegd, maar hij had het wel begrepen en na den dood van Rossien had hij nooit meer een voet op de boerderij van Galders gezet.

En nu? Veranderd was boer Wiekert, zooals iemand slechts veranderen kan, door een diep in het hart ingrijpende gebeurtenis. Boer Pieter had destijds zijn dochter niet kunnen missen, toen hij haar moest afstaan aan den dood; de angst en het leven tusschen hoop en vrees,

185

die Wiekert had uitgestaan over zijn eenigen zoon, hadden bij hem diep ingrijpende gevolgen gehad.

Vandaar ook zijn oprechte dankbaarheid jegens den man, die met gevaar voor eigen leven zijn jongen had gered.

„Kom als je gelegenheid hebt, en je er lust in hebt, naar Poelwijk, en vraag nooit, onverschillig op welken tijd en welken dag, kom ik gelegen; welkom ben je ons altijd.”

Dat had Wiekert Galders gezegd tot zijn zoon en wat zulk een uitnoodiging beteekende in den mond van den boer, was wel heel duidelijk bewezen.

Vreemd toch, hoe Herman, die toch in de stad was geboren en opgegroeid, zich aangetrokken gevoelde tot dit boerengezin.

't Gebeurde vaak, dat hij reeds vroeg des Zondagsmorgens naar den overkant ging, waar Piet hem met de tilbury kwam athalen.

Aan deze dingen dacht Frans Wikkers, nu hij achter Poelwijk omreed. De avondzon kleurde de ramen van het woonhuis met vuurrooden gloed en duidelijk zag hij voor het hoogopgeschoven raam op den hoek de gestalte van Lien Galders, die met de armen op de vensterbank geleund naar buiten keek.

Daar was weer een jonge boerendochter op het oude Poelwijk, en weer kwam een jonge man, die geen boerenzoon was, op de stee....

Frans Wikkers trapte voort; het dorp, waar hij zijn levensweg begon, lag achter hem, de vervlogen jaren trokken aan zijn geest voorbij en in zijn hart trilde bij die herinnering nog even een snaar van weemoed.

Wat was er veel veranderd en verdwenen! Alles was immers even onbestendig hier beneden? Alles was vergankelijk en bestemd om te verdwijnen. En hijzelf! Voor zijn leentijd was hij nog flink, maar zijn haren waren grijs

186

geworden, zijn oogen sterk verminderd; zeker, de ouderdom was gekomen en 't leven immers lag achter hem. Daar schrok hij op uit zijn overpeinzing. Een geluid uit de verte trok zijn aandacht en hij keek omhoog.

Ronkend snelde een vliegtuig over hem heen en op een afstand volgden er meer.

Dat was de werkelijkheid. De vreeslijke oorlog woedde nog steeds voort; men bestookte elkander nog in de lucht, op de aarde, op het water en eronder. Zou de vrede dan nooit komen? Dat weet God alleen, dacht Wikkers. Een gevoel van dankbaarheid vervulde zijn hart, dat allen, die hem dierbaar waren, tot dusver nog gespaard waren gebleven; de weemoed, die daar straks bij de gedachte aan de vergankelijkheid der aardsche dingen zijn hart nog vervulde, moest daarvoor wijken en zacht begon hij te neurien:

Rust mijn ziel, uw God is Koning
Heel de wereld Zijn gebied;
Alles wisselt op Zijn wenken,
Maar Hijzelf verandert niet.

187

INHOUD

Een dure klap	7
Donkere schaduw boven Poelwijk	19
Rode roos of gouden ster	30
Beroofd	43
Een onverwachte boodschap	59
Licht van Boven	73
Kleine oorzaken	86
De tijd snelt voort	97
Tien Mei	103
Bange Pinksterdagen	116
Brand op de stee	130
De motorrijder	143
Kwade en goede tijding	157
Op Poelwijk	170
Rust mijn ziel	179